

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σωτηρία Τζιβινίκου

Νεοελληνική Γλώσσα

Συνομιλώντας με τον Κόσμο της Κοινωνίας και της Επιστήμης

ΣΤ' Δημοτικού

3^ο τεύχος

Νεοελληνική γλώσσα

**Συνομιλώντας με τον Κόσμο
της Κοινωνίας και της Επιστήμης**

**ΣΤ΄ Δημοτικού
3^ο τεύχος**

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Συντονίστρια/Αξιολογήτρια

Αξιολογητής

Αξιολογήτρια

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Υπεύθυνος του μαθήματος/γνωστικού αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης

Ρόζη Τριανταφυλλιά Αγγελάκη, *Εν ενεργεία μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου*

Δημήτριος Μαρινόπουλος, *Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός*

Αλαμπάνου Σταυρούλα, *Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός*

Σοφία Βαρβάρα Διονυσία, *Πτυχιούχος Πληροφορικής*

Τσομπάνη Ειρήνη, *Διπλωματούχος Τεχνολογίας Γραφιστικών Τεχνών*

Αθανάσιος Γιαννίκας, *Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης*

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

Σωτηρία Τζιβινίκου

Νεοελληνική γλώσσα

Συνομιλώντας με τον Κόσμο της Κοινωνίας και της Επιστήμης

ΣΤ΄ Δημοτικού
3^ο τεύχος

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφέας

Τζιβινίκου Σωτηρία, *Ph.D. Επίκουρη Καθηγήτρια
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*

Συμβολή στην ανάπτυξη του πρωτογενούς
εκπαιδευτικού υλικού

Μπαμπατζάνης Σωτήρης, *Ph.D. Φιλολόγος, Δάσκαλος*

Τσώλης Αθανάσιος, *Ειδικός Παιδαγωγός
Α/θμιας Εκπαίδευσης, Υπ. Διδάκτορας*

Βολακάκης Αργύρης, *Εκπαιδευτικός Α/θμιας
Εκπαίδευσης, MA Ειδικής Αγωγής, Υπ. Διδάκτορας*

Εικονογράφηση/Γραφιστική Επιμέλεια

Βαριά Ιωάννα, *Γραφίστρια - Εικονογράφος*

Σελιδοποίηση

Γιαννίτση Αικατερίνη, *Γραφίστρια*

Βαριά Ιωάννα, *Γραφίστρια - Εικονογράφος*

Φιλολογική Επιμέλεια

Μπέσσα Σπυριδούλα, *MEd Υπ. Διδάκτορας Φιλολόγος*

Υπεύθυνη του μαθήματος
κατα τη συγγραφή

Τζιβινίκου Σωτηρία, *Ph.D. Επίκουρη Καθηγήτρια
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*

Προεκτυπωτικές Εργασίες

Readnet Publications IKE

Πνευματικά δικαιώματα κειμένων

Το παρόν διδακτικό πακέτο διατίθεται αποκλειστικά για χρήση στα σχολεία, σύμφωνα με τους όρους που θα καθοριστούν από το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού. Τα κείμενα που περιλαμβάνονται σε αυτό προέρχονται από τις εξής πηγές:

Κείμενα με αναφερόμενη πηγή και προέλευση. Ορισμένα κείμενα έχουν αντληθεί από δημοσιευμένες πηγές. Για αυτά τα κείμενα αναφέρεται η πηγή και η προέλευσή τους και η χρήση τους γίνεται σύμφωνα με τους όρους πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν για τις πηγές αυτές.

Διασκευές δημοσιευμένων κειμένων από τη συγγραφική ομάδα. Η συγγραφική ομάδα έχει διασκευάσει κείμενα που προέρχονται από δημοσιευμένες πηγές, με στόχο την προσαρμογή τους στις ανάγκες του παρόντος διδακτικού έργου. Για τα διασκευασμένα κείμενα αναφέρεται πάντα η αρχική πηγή και προέλευση, ενώ η διασκευή καλύπτεται από τα δικαιώματα της παρούσας έκδοσης.

Πρωτότυπα κείμενα της συγγραφικής ομάδας. Τα υπόλοιπα κείμενα έχουν αναπτυχθεί εξ ολοκλήρου από τη συγγραφική ομάδα για τις ανάγκες του παρόντος έργου. Τα πρωτότυπα κείμενα προστατεύονται από τη νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας και οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή χρήση τους επιτρέπεται μόνο για τους σκοπούς του έργου.

Πνευματικά δικαιώματα εικόνων

Οι εικόνες που περιλαμβάνονται σε όλα τα τεύχη του παρόντος διδακτικού πακέτου έχουν χρησιμοποιηθεί σύμφωνα με τους όρους χρήσης και τις άδειες που παρέχονται από τις πηγές τους. Συγκεκριμένα:

Οι εικόνες που έχουν αντληθεί από τη βιβλιοθήκη του Canva.com ενσωματώνονται στο παρόν έργο με βάση τους όρους άδειας χρήσης που προβλέπονται από την πλατφόρμα. Το έργο συμμορφώνεται με την πολιτική εμπορικής και μη εμπορικής χρήσης όπως αναφέρεται στον επίσημο ιστότοπο του Canva.com.

Οι εικόνες που έχουν αντληθεί από τη βιβλιοθήκη του Freerik.com έχουν αποκτηθεί και χρησιμοποιούνται σύμφωνα με την άδεια χρήσης της πλατφόρμας. Όπου απαιτείται, αναφέρονται οι δημιουργοί, όπως προβλέπεται από την άδεια χρήσης.

Οι εικόνες που έχουν αντληθεί από ανοιχτές πηγές στο διαδίκτυο χρησιμοποιούνται μόνο εφόσον συνοδεύονται από σαφή άδεια χρήσης που επιτρέπει τη χρήση τους για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Έχει καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση με τους όρους χρήσης τους. Σε περίπτωση που κάποια εικόνα παραβιάζει δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, η χρήση της δεν είναι εσκεμμένη και θα αφαιρεθεί άμεσα κατόπιν σχετικής ειδοποίησης.

Πανοραμικός πίνακας Διδακτικών Ενοτήτων

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

<p>Διδακτική Ενότητα (ΔΕ) (4 εβδομάδες) Διδακτική ΔΥ (ΔΥ) (7 ώρες)</p>	<p>6η ΔΕ: Η πολιτική και η συμμετοχή στη δημοκρατία σελ. 8</p>
<p>1ο θεματικό πεδίο: Προσληπτικές και παραγωγικές δεξιότητες (1 ώρα)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κατανόηση των απόψεων των ομιλητών/-τριών κατά τη διάρκεια ακρόασης ή παρακολούθησης ή συμμετοχής σε συζητήσεις αξιοποιώντας γνώσεις και εμπειρίες για το θέμα συζήτησης. • Ανάγνωση και κατανόηση κειμένων παλαιότερων περιόδων και κειμένων από διαφορετικές γεωγραφικές ή κοινωνικές ποικιλίες της ελληνικής εντοπίζοντας γλωσσικές αλλαγές. • Ρητορικοί αγώνες επιχειρηματολογίας στην τάξη (μέθοδος, καταγραφή και τοποθέτηση). • Αναστοχασμός σχετικά με τη μάθηση που έχει επιτευχθεί σε ατομικό επίπεδο και στην ομάδα εργασίας μέσω αλληλεπίδρασης και ανατροφοδότησης.
<p>2ο θεματικό πεδίο: Κειμενικοί τύποι και πολυτροπικότητα (1 ώρα)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Έκφραση στον γραπτό λόγο με πολυτροπικά στοιχεία, εντάσσοντας με κριτικό τρόπο τα ψηφιακά εργαλεία. • Αποκωδικοποίηση της σημειωτικής λειτουργίας της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα, έντυπα και ψηφιακά.
<p>3ο θεματικό πεδίο: Γραμματική περιγραφή (2 ώρες)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κατανόηση και αξιοποίηση των βασικών θεμάτων της κλιτικής μορφολογίας και ορθογραφίας. • Συντακτικό: Αναγνώριση και εξοικείωση με την ενεργητική και την παθητική σύνταξη. • Ορθογραφία: Οι καταλήξεις των ρημάτων.
<p>4ο θεματικό πεδίο: Λεξιλόγιο (1 ώρα)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ειδικό λεξιλόγιο για την πολιτική, τη δημοκρατία και τις δημοκρατικές διαδικασίες.
<p>5ο θεματικό πεδίο: Ανάγνωση βιβλίων / εκτεταμένων κειμένων (1 ώρα)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Γνωριμία και εξοικείωση με τον χώρο και τη χρήση της σχολικής βιβλιοθήκης. • Εκφραστική ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων. • Ακρόαση, κατανόηση και ανάλυση στον προφορικό και στον γραπτό λόγο νοημάτων που βρίσκονται σε λογοτεχνικά κείμενα. • Ανάγνωση κειμένων για τη δημοκρατία από την αρχαιότητα ως σήμερα.

και Εβδομαδιαίος Χρονοπρογραμματισμός

ανά θεματικό πεδίο ανά θεματική

7η ΔΕ: Η επιστήμη και η κατανόηση του κόσμου μας σελ. 38

8η ΔΕ: Η μετάβαση από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο σελ. 66

1η ΔΥ: Επιστήμη και τεχνολογία σελ. 40
2η ΔΥ: Μαθαίνοντας για την τεχνητή νοημοσύνη σελ. 46
3η ΔΥ: Γραμματική περιγραφή και συντακτικό σελ. 50
4η ΔΥ: Επανάληψη: Επιστημονικά άρθρα σελ. 60

1η ΔΥ: Λίγο πριν το γυμνάσιο σελ. 66
2η ΔΥ: Προετοιμασία της συνθετικής εργασίας σελ. 71
3η ΔΥ: Γλωσσικά εργαστήρια σελ. 73
4η ΔΥ: Κορύφωση της συνθετικής εργασίας σελ. 76

- Σχεδιασμός και προετοιμασία για την παραγωγή κειμένου συσχετιζοτάς το με τον τύπο, το επικοινωνιακό πλαίσιο και το ύφος.
- Κατανόηση της διαφοροποίησης του λόγου ανάλογα με τον τύπο του κειμένου και το επικοινωνιακό πλαίσιο.
- Αναστοχασμός σχετικά με τη μάθηση που έχει επιτευχθεί σε ατομικό επίπεδο, και στην ομάδα εργασίας μέσω αλληλεπίδρασης και ανατροφοδότησης.

«Η διαχρονική αξία της ελληνικής γλώσσας και οι προκλήσεις της ψηφιακής εποχής»

Στόχοι της συνθετικής εργασίας:

1. Κατανόηση της γλωσσικής εξέλιξης: Διερεύνηση της εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας μέσω της ανάλυσης διαφορετικών ειδών κειμένων από διαφορετικές χρονικές περιόδους.
2. Συγκριτική μελέτη: Σύγκριση διαφορετικών μορφών της ελληνικής γλώσσας με τη σύγχρονη χρήση της.
3. Ανάπτυξη συνεργασίας και κριτικής σκέψης: Ενίσχυση της ομαδικής εργασίας και της κριτικής σκέψης μέσω της συλλογικής μελέτης και παρουσίασης ευρημάτων.
4. Δημιουργία πολυτροπικού υλικού: Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας μέσω ποικίλων μέσων, όπως διαδραστικές παρουσιάσεις, βίντεο και γραπτά κείμενα.
5. Συμμετοχή σε ημερίδα: «Πώς η ελληνική γλώσσα προσαρμόζεται στους αιώνες». Προετοιμασία και συμμετοχή σε μια ημερίδα με τις ΣΤ΄ τάξεις όμορων σχολείων, όπου θα πραγματοποιηθούν παρουσιάσεις, πόστερ και συζητήσεις γύρω από το θέμα της συνθετικής αυτής εργασίας.

- Έκφραση στον γραπτό λόγο με πολυτροπικά στοιχεία, εντάσσοντας με κριτικό τρόπο τα ψηφιακά εργαλεία.
- Αποκωδικοποίηση της σημειωτικής λειτουργίας της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα, έντυπα και ψηφιακά.
- Μετατροπή ενός μονοτροπικού αφηγηματικό κείμενο σε πολυτροπικό επιλέγοντας ποικίλους σημειωτικούς τρόπους.

Δομή της συνθετικής εργασίας

- 1ο βήμα: Εισαγωγή, προετοιμασία και ανάθεση επιμέρους εργασιών.
- 2ο βήμα: Συγκριτική ανάλυση και εμβάθυνση.
- 3ο βήμα: Οργάνωση και σύνθεση τελικού υλικού.
- 4ο βήμα: Παρουσίαση της τελικής εργασίας.

- Ορθογραφία: Η παραγωγική κατάληξη -ίζω, -ίζομαι.
- Συντακτικό: Αναγνώριση και εξοικείωση με τα απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις προσαρμόζοντάς τα στο αντίστοιχο επικοινωνιακό πλαίσιο.
- Αναγνώριση και εξοικείωση με τον ευθύ και πλάγιο λόγο και μετατροπή του ενός τύπου στον άλλο.

- Ειδικό λεξιλόγιο για την επιστήμη, και την τεχνολογία.
- Γνωριμία και κατανόηση της λειτουργίας των λόγιων ρημάτων -αγω και -βάλλω.

- Ανάγνωση άρθρων (σύντομων και εκτεταμένων) και επιστημονικών δημοσιεύσεων.

Η πολιτική και η συμμετοχή στη δημοκρατία

1^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

2^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

3^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

ΒΑΣΙΚΗ ΕΡΩΤΗΣΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Γιατί ψηφίζουμε; Πώς αυτό
δυναμώνει τη δημοκρατία μας;

Προσδοκώμενα αποτελέσματα:

Μετά την ολοκλήρωση της διδακτικής αυτής ενότητας, αναμένεται οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να κατανοούν το λεξιλόγιο και τα κείμενα της ενότητας, να κατανοήσουν την έννοια της δημοκρατίας μέσα από οπτικοακουστικό ερέθισμα (βίντεο), να γράφουν και να παρουσιάζουν τις ιδέες τους. Να κάνουν υποθέσεις με βάση εισαγωγικά στοιχεία και στη συνέχεια να κάνουν έλεγχο των υποθέσεών τους.
- Να κατανοούν και να χρησιμοποιούν την ενεργητική και την παθητική σύνταξη.
- Να χρησιμοποιούν τα επίθετα στο γραπτό τους λόγο.
- Να κατανοούν τι είναι η κυριολεξία, η παρομοίωση και η μεταφορά, καθώς και να βρίσκουν συνώνυμες και αντώνυμες λέξεις.
- Να συμμετέχουν σε ομαδικές εργασίες και συνθετικές εργασίες.

Κεντρική έννοια

Πολιτική, συμμετοχή, δημοκρατία

Έννοιες-κλειδιά

δημοκρατία

κυβέρνηση

αντιπολίτευση

εκλογές,
ψήφος

κοινοβούλιο

Σχετικές έννοιες

ελευθερία,
ισονομία

υπουργικό
συμβούλιο

κριτική,
εναλλακτική
πρόταση

δικαίωμα
ψήφου

βουλή,
νομοθεσία

ΚΑΝΟΥΜΕ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΜΑ: Η πολιτική και η συμμετοχή στη δημοκρατία

1^ο βήμα:

Ενεργοποίηση ενδιαφέροντος

Βλέπουμε εικόνες και βίντεο και ανταλλάσσουμε τις σκέψεις μας.

2^ο βήμα:

Ιδεοθύελλα προβλέψεων και υποθέσεων

Αναρωτιόμαστε τι θα μάθουμε σε αυτήν τη διδακτική ενότητα.

3^ο βήμα:

Καταγραφή προβλέψεων και υποθέσεων

Καταγράφουμε τις προβλέψεις και τις υποθέσεις μας στον πίνακα ή σε μεγάλο χαρτί.

4^ο βήμα:

Παρακολουθούμε τα μαθήματα με προσοχή

Στο μάθημα ξαναθυμόμαστε την αρχική συζήτηση, για να δούμε αν είμαστε κοντά στις υποθέσεις μας.

5^ο βήμα:

(Μετά το τέλος της διδακτικής ενότητας)

Επανεξέταση προβλέψεων και υποθέσεων

Κάνουμε έναν πίνακα με 2 στήλες.

Στη μια στήλη γράφουμε τι υποθέσαμε ότι θα μάθουμε και στην άλλη στήλη γράφουμε τι μάθαμε τελικά.

Με αυτόν τον τρόπο ελέγχουμε «Ποιες από τις υποθέσεις μας επαληθεύτηκαν».

Το παράδοξο της δημοκρατίας στην Ελλάδα

Φανταστείτε ότι ταξιδεύετε σε όλο τον κόσμο και ρωτάτε τους ανθρώπους τι ξέρουν για την Ελλάδα. Ξέρετε τι θα σας πουν πολλοί; «Η Ελλάδα είναι η χώρα που γέννησε τη δημοκρατία!» Πράγματι, η Ελλάδα είναι γνωστή ως η πατρίδα της δημοκρατίας, του πολιτεύματος όπου η εξουσία πηγάζει από τον λαό. Όλοι έχουμε μάθει για την αρχαία Αθήνα και τις σπουδαίες δημοκρατικές της παραδόσεις. Αλλά έχετε αναρωτηθεί ποτέ για πόσα χρόνια είχε η Ελλάδα πραγματικά δημοκρατία από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα; Ας το ανακαλύψουμε μαζί!

Η πρώτη φορά που εμφανίστηκε η δημοκρατία ήταν στην αρχαία Αθήνα, περίπου το 508 π.Χ. Ο Κλεισθένης, ένας σπουδαίος πολιτικός της εποχής, έφερε τις πρώτες δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις. Στην Αθήνα, οι πολίτες μπορούσαν να συμμετέχουν στις αποφάσεις της πόλης-κράτους μέσω της Εκκλησίας του Δήμου, μιας συνέλευσης όπου συζητούνταν και ψηφίζονταν τα σημαντικά θέματα. Αυτή η μορφή διακυβέρνησης ήταν επαναστατική για την εποχή και έθεσε τα θεμέλια για το τι σημαίνει δημοκρατία.

Η αθηναϊκή δημοκρατία διήρκεσε περίπου 186 χρόνια, μέχρι το 322 π.Χ., όταν η πόλη υπέκυψε στην κυριαρχία του Μακεδόνα βασιλιά. Παρά τη σύντομη διάρκειά της,

η αθηναϊκή δημοκρατία άφησε μια ανεξίτηλη σφραγίδα στην ιστορία και αποτέλεσε πρότυπο για τις μελλοντικές γενιές.

Μετά την πτώση της αρχαίας δημοκρατίας, η Ελλάδα πέρασε από μακρές περιόδους ξένης κυριαρχίας. Αρχικά, κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους και αργότερα έγινε μέρος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Μετά την κατάρρευση του Βυζαντίου, η Ελλάδα βρέθηκε υπό την κυριαρχία των Οθωμανών για σχεδόν 400 χρόνια. Κατά τη διάρκεια αυτών των αιώνων, οι Έλληνες δεν είχαν τη δυνατότητα να ζήσουν υπό δημοκρατικό πολίτευμα.

Η σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας ξεκινά με την Ελληνική Επανάσταση του 1821. Μετά από χρόνια αγώνων και θυσιών, η Ελλάδα κατάφερε να αναγνωριστεί ως ανεξάρτητο κράτος το 1830. Ωστόσο, η δημοκρατία δεν ήρθε αμέσως. Η χώρα πέρασε από διάφορες πολιτικές φάσεις, συμπεριλαμβανομένων μοναρχιών και δικτατοριών, μέχρι να εδραιωθεί η σύγχρονη δημοκρατία.

Μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και την καταστροφή της Σμύρνης, η Ελλάδα κήρυξε την ίδρυση της Δεύτερης ελληνικής δημοκρατίας το 1924. Δυστυχώς, αυτή η δη-

μοκρατική περίοδος ήταν σύντομη και διήρκεσε μόνο 11 χρόνια. Το 1935, η βασιλεία αποκαταστάθηκε και η Ελλάδα πέρασε από νέες πολιτικές αναταραχές.

Η πιο σταθερή περίοδος δημοκρατίας στην Ελλάδα ξεκίνησε το 1974, μετά την πτώση της στρατιωτικής χούντας. Αυτή η περίοδος, γνωστή ως η Τρίτη Ελληνική Δημοκρατία, συνεχίζεται μέχρι σήμερα και έχει διαρκέσει 50 χρόνια. Είναι η μακροβιότερη δημοκρατική περίοδος στην ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας και χαρακτηρίζεται από πολιτική σταθερότητα και οικονομική ανάπτυξη.

Αν αθροίσουμε τις δημοκρατικές περιόδους της αρχαίας και της σύγχρονης Ελλάδας, διαπιστώνουμε ότι στην αρχαία Αθήνα το δημοκρατικό πολίτευμα υπήρχε για 186 χρόνια και στη σύγχρονη Ελλάδα για 61 χρόνια. Σύνολο,

λοιπόν, 247 χρόνια δημοκρατίας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Είναι εντυπωσιακό και ίσως λίγο παράδοξο ότι η Ελλάδα, η χώρα που γέννησε τη δημοκρατία, έχει βιώσει αυτό το πολίτευμα για σχετικά λίγα χρόνια στην ιστορία της. Αυτό μας διδάσκει πόσο πολύτιμο και εύθραυστο είναι το δημοκρατικό πολίτευμα. Η διατήρηση της δημοκρατίας απαιτεί συνεχείς προσπάθειες και θυσίες.

Η ιστορία της Ελλάδας μας δείχνει ότι η δημοκρατία δεν είναι δεδομένη. Πρέπει να την προστατεύουμε και να την εκτιμάμε, γιατί είναι το πολίτευμα που μας δίνει την ελευθερία να εκφραζόμαστε και να συμμετέχουμε στη λήψη αποφάσεων για το κοινό καλό.

1. (Ομαδική εργασία, διαφοροποιημένη, διαβαθμισμένης δυσκολίας)

A. Διαβάστε το κείμενο μία φορά και απαντήστε στις δύο ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, δηλαδή την 1η και 2η ερώτηση.

B. Διαβάστε το κείμενο 2η και 3η φορά και απαντήστε στις δύο ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, δηλαδή την 3η και 4η ερώτηση.

1. Ποιος ήταν ο πολιτικός που έφερε τις πρώτες δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις στην αρχαία Αθήνα;

- α) Σωκράτης
- β) Αριστοτέλης
- γ) Κλεισθένης
- δ) Περικλής

2. Πόσα χρόνια διήρκεσε η αθηναϊκή δημοκρατία;

- α) 100 χρόνια
- β) 186 χρόνια
- γ) 250 χρόνια
- δ) 322 χρόνια

3. Γιατί η αθηναϊκή δημοκρατία θεωρείται σημαντική στην ιστορία;

.....

.....

.....

4. Πόσα χρόνια δημοκρατίας είχε η Ελλάδα από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα και τι μας διδάσκει αυτό;

.....

.....

.....

Ο Περικλής και η αθηναϊκή δημοκρατία: Η χρυσή εποχή της Αθήνας

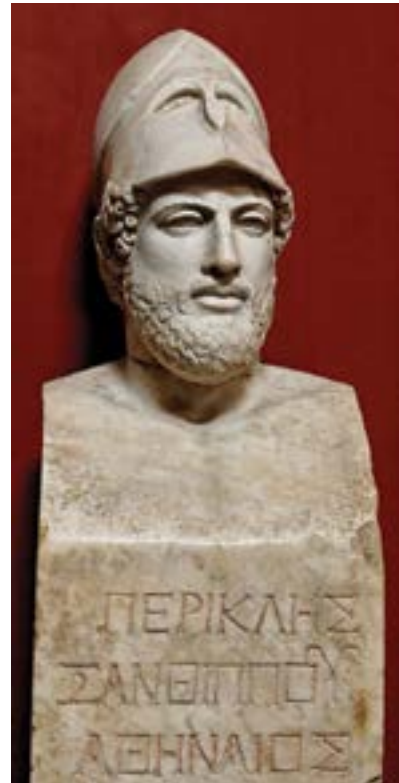
Τι έκανε τον αιώνα του Περικλή τόσο χρυσό; Και γιατί ο Περικλής συνδέθηκε περισσότερο με τη δημοκρατία και έγινε πιο γνωστός ιστορικά από τον Κλεισθένη, ο οποίος πρώτος θεμελίωσε τη δημοκρατία; Σήμερα θα μιλήσουμε για τον Περικλή, έναν από τους πιο σημαντικούς ηγέτες της αρχαίας Αθήνας, και θα δούμε πώς συνέβαλε στην ανάπτυξη της δημοκρατίας. Ελάτε να ανακαλύψουμε μαζί πώς η αθηναϊκή δημοκρατία επηρέασε τον κόσμο και γιατί παραμένει τόσο σημαντική!

Ο Περικλής έζησε και κυβέρνησε την Αθήνα κατά τον 5ο αιώνα π.Χ., μια εποχή που ονομάζεται «χρυσός αιώνας» της Αθήνας. Ήταν ένας σοφός και ισχυρός πολιτικός που πίστευε βαθιά στη δημοκρατία και στη συμμετοχή των πολιτών στις αποφάσεις.

Ο Περικλής ήταν επίσης γνωστός για την αγάπη του για τις τέχνες και την εκπαίδευση. Κατά τη διάρκεια της ηγεσίας του, η Αθήνα έγινε το κέντρο του πολιτισμού και της επιστήμης. Χτίστηκαν πολλά εντυπωσιακά κτίρια, όπως ο Παρθενώνας, που ακόμα και σήμερα θεωρείται αριστούργημα της αρχιτεκτονικής. Οι προσπάθειες του Περικλή δεν έκαναν μόνο την Αθήνα πιο όμορφη, αλλά ενίσχυσαν επίσης την πολιτιστική και πνευματική της κληρονομιά, αφήνοντας μια ανεξίτηλη σφραγίδα στην ιστορία.

Ο Περικλής έκανε πολλές σημαντικές αλλαγές για να ενισχύσει τη δημοκρατία στην Αθήνα. Ένα από τα πιο σημαντικά του μέτρα ήταν η εισαγωγή της πληρωμής για τους πολίτες που συμμετείχαν στην Εκκλησία του Δήμου και στα δικαστήρια. Μέχρι τότε, μόνο οι πλούσιοι πολίτες μπορούσαν να συμμετέχουν επειδή είχαν τον χρόνο και τα χρήματα να το κάνουν. Με την πληρωμή, ακόμα και οι φτωχότεροι πολίτες μπορούσαν να συμμετέχουν και να εκφράζουν τη γνώμη τους.

Ο Περικλής προώθησε επίσης την ιδέα ότι η δημοκρατία πρέπει να είναι προσβάσιμη σε όλους τους πολίτες.

Πίστευε ακράδαντα ότι κάθε πολίτης είχε το δικαίωμα να συμμετέχει στις αποφάσεις που επηρεάζουν την πόλη του. Αυτές οι αλλαγές έκαναν την αθηναϊκή δημοκρατία πιο δίκαιη και πιο ισχυρή, επιτρέποντας σε όλους να συμβάλλουν στη διαμόρφωση του μέλλοντος της πόλης τους.

Η αθηναϊκή δημοκρατία δεν ήταν τέλεια. Μόνο οι ελεύθεροι άνδρες πολίτες μπορούσαν να ψηφίζουν και να συμμετέχουν, ενώ οι γυναίκες, οι δούλοι και οι ξένοι δεν είχαν αυτά τα δικαιώματα. Παρόλα αυτά, η αθηναϊκή δημοκρατία ήταν η πρώτη του είδους της και έθεσε τα θεμέλια για τις σύγχρονες δημοκρατίες.

Οι ιδέες της ισότητας, της ελευθερίας του λόγου και της συμμετοχής των πολιτών στις αποφάσεις είναι βασικά στοιχεία των δημοκρατικών πολιτευμάτων που έχουμε σήμερα. Χάρη στην αθηναϊκή δημοκρατία, οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο έμαθαν ότι η εξουσία πρέπει να πη-

γάζει από τον λαό και ότι όλοι πρέπει να έχουν δικαίωμα στη λήψη αποφάσεων. Αυτές οι αρχές συνεχίζουν να αποτελούν τον πυρήνα των σύγχρονων δημοκρατικών κοινωνιών, δείχνοντας τη διαχρονική αξία της κληρονομιάς της αρχαίας Αθήνας.

Η αθηναϊκή δημοκρατία είχε τεράστια σημασία για την ανθρωπότητα, καθώς δημιούργησε τις βάσεις για τα δημοκρατικά πολιτεύματα που γνωρίζουμε σήμερα. Οι ιδέες της ισότητας, της ελευθερίας του λόγου και της συμμετοχής όλων των πολιτών στις αποφάσεις έγιναν θεμέλια για τις κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο. Η ιδέα ότι η εξουσία πρέπει να πηγάζει από τον λαό και ότι κάθε πολίτης πρέπει να έχει λόγο στις αποφάσεις που επηρεάζουν την κοινωνία του συνεχίζει να αποτελεί τον πυρήνα των σύγχρονων δημοκρατιών. Αυτές οι ιδέες

ενέπνευσαν επαναστάσεις και πολιτικές αλλαγές, κάνοντας την αθηναϊκή δημοκρατία έναν από τους πιο σημαντικούς πυλώνες της παγκόσμιας πολιτικής κληρονομιάς. Χάρη στην αθηναϊκή δημοκρατία, οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο έμαθαν ότι η φωνή τους έχει αξία και ότι μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση του μέλλοντος τους.

Οι ιδέες που γεννήθηκαν στην αρχαία Αθήνα συνεχίζουν να ζουν και να εμπνέουν ανθρώπους σε όλο τον κόσμο. Σήμερα, χάρη σε αυτούς τους σπουδαίους ανθρώπους, μπορούμε να ζούμε σε δημοκρατίες όπου η φωνή μας ακούγεται και μετράει. Ας θυμόμαστε πάντα τη σημασία της συμμετοχής και της δημοκρατίας στη ζωή μας και ας προσπαθούμε να διατηρούμε αυτά τα ιδανικά ζωντανά!

Πηγή εικόνας: Περιοδικό All About History

1. (Ατομική εργασία, χαμηλής δυσκολίας) Διάβασε το κείμενο μια φορά και απαντήστε και επιλέξτε τη σωστή απάντηση.

1. Σε ποιον αιώνα έζησε και κυβέρνησε ο Περικλής την Αθήνα;

- α) 4ος αιώνας π.Χ.
- β) 5ος αιώνας π.Χ.
- γ) 7ος αιώνας π.Χ.

2. Ποιο είναι ένα από τα πιο σημαντικά κτίρια που χτίστηκαν κατά τη διάρκεια της ηγεσίας του Περικλή;

- α) Ο Παρθενώνας
- β) Ο Κολοσσός της Ρόδου
- γ) Το Θέατρο της Επιδαύρου

3. Ποιες κατηγορίες ανθρώπων δεν είχαν δικαίωμα ψήφου στην αθηναϊκή δημοκρατία;

- α) Ελεύθεροι άνδρες πολίτες
- β) Γυναίκες, δούλοι και ξένοι
- γ) Μόνο οι ξένοι

4. Ποιο μέτρο εισήγαγε ο Περικλής για να ενισχύσει τη συμμετοχή των πολιτών στη δημοκρατία;

- α) Δωρεάν σίτιση για όλους
- β) Απαγόρευση της συμμετοχής των πλουσίων
- γ) Εισαγωγή της πληρωμής για συμμετοχή στην Εκκλησία του Δήμου και στα δικαστήρια

5. Ποιες βασικές ιδέες της αθηναϊκής δημοκρατίας επηρέασαν τις σύγχρονες δημοκρατίες;

- α) Ισότητα, ελευθερία του λόγου και συμμετοχή των πολιτών
- β) Απόλυτη εξουσία του βασιλιά
- γ) Μοναρχία και αριστοκρατία

2. (Ατομική εργασία, μεγάλης δυσκολίας) Διάβασε το κείμενο 2η και 3η φορά και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις ανοιχτού τύπου:

Γιατί ο Περικλής θεωρείται σημαντικός για τον πολιτισμό της Αθήνας;

.....

.....

.....

Ποιο ήταν το όφελος της πληρωμής στους πολίτες για τη συμμετοχή στην Εκκλησία του Δήμου;

.....

.....

.....

Ποιο ήταν το βασικό μειονέκτημα της αθηναϊκής δημοκρατίας σύμφωνα με το κείμενο;

.....

.....

.....

**3. (Ομαδική εργασία, διαφοροποιημένη, διαβαθμισμένης δυσκολίας)
Με την ομάδα σας δημιουργήστε μια συνθετική εργασία με θέμα τη συνεισφορά της αθηναϊκής δημοκρατίας στην ανθρωπότητα. Οδηγίες:**

A. Πηγές πληροφοριών: χρησιμοποιήστε διάφορες πηγές για την υποστήριξη των επιχειρημάτων σας, όπως:

- βιβλία: σχολικά εγχειρίδια ιστορίας, παιδικά βιβλία ιστορίας,
- το διαδίκτυο: εκπαιδευτικοί ιστοτόποι, εγκυκλοπαίδειες, ιστοσελίδες μουσείων,
- βίντεο και ντοκιμαντέρ: εκπαιδευτικά βίντεο στο YouTube (όπως το History Channel), ντοκιμαντέρ του Netflix,
- τη σχολική βιβλιοθήκη: βιβλία και περιοδικά,
- εγκυκλοπαίδειες και άρθρα: παιδικές εγκυκλοπαίδειες, άρθρα σε περιοδικά και εφημερίδες,
- συζητήσεις με εκπαιδευτικούς: συνεντεύξεις με δασκάλους.

Β. Προτεινόμενη δομή της εργασίας:

• Εισαγωγή:

- Σύντομη παρουσίαση της αθηναϊκής δημοκρατίας και του ρόλου του Περικλή σε αυτή.

• Κυρίως θέμα:

- Περιγράψτε τον «χρυσό αιώνα» του Περικλή και τις πολιτιστικές-κοινωνικές αλλαγές που έφερε η ηγεσία του.
- Αναφερθείτε στις σημαντικές μεταρρυθμίσεις που εισήγαγε ο Περικλής για την ενίσχυση της δημοκρατίας και πώς αυτές οι μεταρρυθμίσεις έκαναν την αθηναϊκή δημοκρατία πιο δίκαιη και προσβάσιμη.
- Εξηγήστε πώς οι ιδέες της ισότητας, της ελευθερίας του λόγου και της συμμετοχής των πολιτών στις αποφάσεις επηρέασαν την εξέλιξη των σύγχρονων δημοκρατικών πολιτευμάτων.

• Συμπεράσματα:

- Συμπεριλάβετε την προσωπική σας άποψη για τη σημασία της αθηναϊκής δημοκρατίας και πώς οι αξίες αυτές συνεχίζουν να επηρεάζουν τις σύγχρονες κοινωνίες.

Γ. Παρουσιάστε την εργασία σας στην ολομέλεια της τάξης.

Για να αναδείξετε την εργασία σας μπορείτε να δημιουργήσετε μια παρουσίαση στο Power Point. Για τη διευκόλυνσή σας, ακολουθήστε τα παρακάτω βήματα.

Βήμα 1: Άνοιγμα του Power Point:

- Ανοίξτε το πρόγραμμα **Power Point** στον υπολογιστή σας και επιλέξτε **Νέα Παρουσίαση**.

Βήμα 2: Δημιουργία διαφανειών

- Η πρώτη διαφάνεια είναι ο **Τίτλος**: Γράψτε τον τίτλο της εργασίας, όπως «**Η συνεισφορά της αθηναϊκής δημοκρατίας**», και τα ονόματα της ομάδας σας.
- Πατήστε **Εισαγωγή διαφάνειας** για να προσθέσετε νέες διαφάνειες.

Βήμα 3: Εισαγωγή περιεχομένου

- Στις επόμενες διαφάνειες, γράψτε τα κύρια σημεία της εργασίας σας. Χρησιμοποιήστε σύντομες φράσεις και **μεγάλες γραμματοσειρές** για ευκολότερη ανάγνωση.
- Χωρίστε το περιεχόμενο σε ενότητες (Εισαγωγή, Κυρίως θέμα, Συμπεράσματα).

Βήμα 4: Προσθήκη εικόνων

- Μπορείτε να προσθέσετε εικόνες πατώντας **Εισαγωγή > Εικόνες** και επιλέγοντας σχετικές εικόνες (π.χ. εικόνα του Περικλή ή της Ακρόπολης).

Βήμα 5: Έλεγχος

- Δείτε την παρουσίαση πατώντας **Παρουσίαση** για να βεβαιωθείτε ότι οι διαφάνειες εμφανίζονται σωστά.

1. (Εργασία στην ολομέλεια της τάξης)

1. Κάνουμε μια υπόθεση. Συζητάμε όλοι μαζί στην τάξη:

Αν έπρεπε να γράψουμε τον πρώτο νόμο μιας ελεύθερης χώρας, ποια λέξη νομίζουμε ότι θα εμφανιζόταν πιο συχνά;

Με βάση τη συζήτησή μας, κάνουμε μια υπόθεση:

Ποια αξία θεωρούσαν πιο σημαντική οι Έλληνες του 1821 όταν μιλούσαν για ελευθερία και δημοκρατία;

Γράψτε την υπόθεση που κάνατε:

---

2. Διαβάζουμε το κείμενο «Η γλώσσα της ελευθερίας».

Η γλώσσα της ελευθερίας

«Όποιος ελεύθερα συλλογάται, συλλογάται καλά», έγραφε ο Ρήγας Βελεστινλής. Για εκείνον, η δημοκρατία δεν ήταν μόνο οι νόμοι, αλλά ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι ζουν μαζί, με σεβασμό και ισότητα. Στα κείμενά του τόνιζε ότι ο νόμος πρέπει να είναι ο ίδιος για όλους και ότι κανείς δεν πρέπει να έχει περισσότερα δικαιώματα από τους άλλους.

Αυτές οι ιδέες επηρέασαν και τα πρώτα Συντάγματα που γράφτηκαν την εποχή της Ελληνικής Επανάστασης. Οι άνθρωποι που τα συνέταξαν προσπάθησαν να εξασφαλίσουν την ελευθερία και την ισότητα, αλλά και να δείξουν ότι η εξουσία δεν ανήκει σε έναν άνθρωπο, αλλά στον λαό. Έτσι, η ελευθερία, η ισότητα και η συμμετοχή έγιναν βασικές αξίες στη σκέψη της εποχής.

3. Ελέγχουμε την υπόθεσή μας:

Αφού διαβάσουμε και συζητήσουμε το κείμενο όλοι μαζί, ελέγχουμε την αρχική μας υπόθεση και απαντάμε προφορικά στις ερωτήσεις:

- Ποια αξία φαίνεται να επαναλαμβάνεται περισσότερο στο κείμενο;
- Επιβεβαιώθηκε η υπόθεσή μας ή χρειάζεται να την τροποποιήσουμε;
- Ποιες λέξεις ή φράσεις του κειμένου μάς βοήθησαν να καταλήξουμε; Γιατί κάνουμε υποθέσεις;

4. Γιατί κάνουμε υποθέσεις;

- Τι μας οδήγησε να σκεφτούμε και να διαμορφώσουμε την αρχική μας υπόθεση; Ήταν οι τίτλοι, οι εικόνες ή όσα ήδη γνωρίζαμε για το θέμα;
- Πώς μας βοήθησε η υπόθεση να διαβάσουμε το κείμενο με περισσότερη προσοχή και να αναζητήσουμε συγκεκριμένες ιδέες; (Ο/Η εκπαιδευτικός καταγράφει τις απόψεις της τάξης στον πίνακα.)

5. Τι σημαίνει «ελέγχω μια υπόθεση»;

Τώρα που μελετήσαμε το κείμενο, επιστρέφουμε στην υπόθεση που κάναμε στην πρώτη σελίδα και συζητάμε όλοι μαζί:

- Βρήκαμε στο κείμενο σημεία που επιβεβαιώνουν την αρχική μας υπόθεση;
- Υπάρχει κάποιο σημείο του κειμένου που μας έκανε να αλλάξουμε ή να συμπληρώσουμε την αρχική μας σκέψη

6. Από την υπόθεση στο συμπέρασμα

Με βάση όσα διαβάσαμε και συζητήσαμε, ήρθε η ώρα να ενώσουμε τις σκέψεις μας:

Η αρχική μας υπόθεση: .....

.....

.....

.....

.....

.....

Μετά τον έλεγχο της υπόθεσης, καταλήγουμε ότι: .....

.....

.....

.....

.....

.....

(Τη διατύπωση που θα συμφωνήσουμε όλοι μαζί, τη σημειώνουμε στον πίνακα)

7. Σκέφτομαι τη διαδικασία

Συζητάμε για τον τρόπο που δουλέψαμε:

- Αν είχαμε ξεκινήσει το διάβασμα χωρίς να κάνουμε καμία υπόθεση, τι πιστεύετε ότι θα ήταν διαφορετικό;
- Πώς μας βοήθησε αυτή η διαδικασία του «ελέγχου» να καταλάβουμε καλύτερα τι ήθελαν να δείξουν οι άνθρωποι που έγραψαν τους πρώτους νόμους;

Από την τάξη στην αρένα: Ρητορικοί αγώνες για μικρούς πρωταθλητές!

1^η

Σκεφτείτε την πολιτική σαν ένα μεγάλο πάρτι όπου όλοι μπορούν να πουν τη γνώμη τους. Αλλά για να μπει στο πάρτι και να γίνεις το αστέρι της βραδιάς, πρέπει να μάθεις πώς να μιλάς μπροστά σε άλλους και να τους πείθεις ότι η ιδέα σου είναι η καλύτερη. Και μαντέψτε τι· Υπάρχει ένας διασκεδαστικός τρόπος να το κάνετε αυτό από μικρή ηλικία - οι ρητορικοί αγώνες!

2^η

Οι ρητορικοί αγώνες είναι σαν μάχες με λόγια, αλλά χωρίς να χρειαστεί να φορέσετε πανοπλία! Είναι διαγωνισμοί όπου οι μαθητές μιλούν μπροστά σε κοινό και προσπαθούν να πείσουν τους άλλους για κάτι χρησιμοποιώντας επιχειρήματα και λογική. Οι μαθητές διαλέγουν ένα θέμα και προσπαθούν να πείσουν το κοινό και τους κριτές ότι η άποψή τους είναι η σωστή. Είναι μια συναρπαστική πρόκληση που σε κάνει να σκέφτεσαι γρήγορα, να εκφράζεσαι καθαρά και να υποστηρίζεις τη γνώμη σου με στοιχεία.

3^η

Συμμετέχοντας σε ρητορικούς αγώνες, οι μαθητές απολαμβάνουν πολλά οφέλη. Καταρχάς, μαθαίνουν να μιλούν δημόσια, αποκτώντας αυτοπεποίθηση και την ικανότητα να εκφράζουν τις ιδέες τους καθαρά και αποτελεσματικά. Επιπλέον, ασκούν την κριτική σκέψη τους, γιατί καλούνται να εξετάζουν προσεκτικά διάφορες πλευρές ενός θέματος και να αναπτύσσουν λογικά επιχειρήματα. Οι ρητορικοί αγώνες ενισχύουν επίσης την ομαδικότητα, καθώς οι μαθητές συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους, αναπτύσσοντας το ομαδικό πνεύμα. Τέλος, μέσα από την έρευνα και την προετοιμασία, μαθαίνουν για σημαντικά θέματα που επηρεάζουν την κοινωνία μας, διευρύνοντας έτσι τις γνώσεις και την κατανόησή τους για τον κόσμο.

4^η

Τα ελληνικά σχολεία έχουν επιδείξει αξιοσημείωτη παρουσία σε διαγωνισμούς ρητορικής, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Για παράδειγμα, το 2018, στη Θεσσαλονίκη, πραγματοποιήθηκαν οι πανελλήνιοι μαθητικοί αγώνες ρητορικής τέχνης «Μαθητές αγορητές», με συμμετοχή μαθητών από όλη την Ελλάδα, αλλά και από σχολεία της ομογένειας. Επιπλέον, το 2024, η ελληνική ομάδα "Team Greece", κατέκτησε την πρώτη θέση στο πανευρωπαϊκό σχολικό πρωτάθλημα ρητορικής που πραγματοποιήθηκε στην Πράγα. Αυτές οι επιτυχίες δείχνουν τη δυναμική της ρητορικής τέχνης στην ελληνική εκπαίδευση και εμπνέουν όλο και περισσότερους μαθητές να συμμετάσχουν ενεργά.

5^η

Αν ενδιαφέρεσαι να συμμετάσχεις σε ρητορικούς αγώνες, πρώτα πρώτα, ρώτα τους δασκάλους σου αν το σχολείο σου έχει λέσχη ρητορικής και γίνει μέλος της. Μπορείς, επίσης, να παρακολουθήσεις εργαστήρια και σεμινάρια που προσφέρουν διάφοροι οργανισμοί για να βελτιώσεις τις δεξιότητές σου στη δημόσια ομιλία. Επιπλέον, μπορείς να συμμετέχεις σε τοπικούς και διεθνείς διαγωνισμούς που διοργανώνονται στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Με τη συμμετοχή σου σε ρητορικούς αγώνες, θα αναπτύξεις σημαντικές δεξιότητες που θα σε βοηθήσουν να γίνεις ένας ενημερωμένος και ενεργός πολίτης. Έτσι, θα μπορείς να συμμετέχεις στην πολιτική ζωή και να συμβάλλεις στη βελτίωση της κοινωνίας μας.

6^η

Η ρητορική δεν είναι μόνο για τους μεγάλους ή για τις αίθουσες του κοινοβουλίου. Είναι για όλους και ξεκινά από την τάξη μας. Όταν μαθαίνουμε να μιλάμε με επιχειρήματα, να ακούμε και να συζητάμε με σεβασμό, χτίζουμε κάτι πολύ σημαντικό: τον τρόπο με τον οποίο συνεννοούμαστε και ζούμε μαζί. Κάθε παιδί που σηκώνει το χέρι του για να μιλήσει, δυναμώνει τη θέλησή του για συμμετοχή και μάθηση.

1. (Ατομική εργασία) Απάντησε στις ερωτήσεις.

1. Διάβασε την 1η παράγραφο του κειμένου και απάντησε στην ερώτηση:

Γιατί η ικανότητα να εκφράζεις τις ιδέες σου είναι σημαντική;

.....

.....

2. Στη 2η παράγραφο γίνεται αναφορά σε «μάχες με λόγια».

Τι εννοεί το κείμενο με αυτή την έκφραση;

.....

.....

3. Ποια είναι δύο οφέλη που αποκτούν οι μαθητές από τη συμμετοχή τους σε ρητορικούς αγώνες;

.....

.....

4. Διάβασε την 3η παράγραφο. Πώς καλλιεργείται η ομαδικότητα μέσα από τους αγώνες;

.....

.....

5. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, η συμμετοχή σε ρητορικούς αγώνες βοηθά τους μαθητές να γίνουν ενεργοί πολίτες;

.....

.....

6. Διάβασε την τελευταία (6η) παράγραφο.

Πώς συνδέεται η ρητορική με την καθημερινή ζωή στην τάξη και έξω από αυτήν;

.....

.....

2. (Ομαδική εργασία, διαφοροποιημένη) Ρητορικοί αγώνες επιχειρηματολογίας στην τάξη!

Θέμα: «Η σημασία της συμμετοχής των πολιτών στη δημοκρατία». Οδηγίες:

A. Με την ομάδα σας κάντε έρευνα και συλλέξτε πληροφορίες για τη σημασία της συμμετοχής των πολιτών στις δημοκρατικές διαδικασίες.

B. Καταγράψτε τα επιχειρήματά σας, χωρίζοντάς τα σε υπέρ και κατά.

Γ. Συνθέστε τις ομιλίες σας, αφού οργανώσετε τα επιχειρήματά σας λογικά και δομημένα.

Δ. Προπονηθείτε στις ομιλίες!

E. Παρουσιάστε τα επιχειρήματά σας στην ολομέλεια της τάξης.

Στ. Μια κριτική επιτροπή που μπορεί να αποτελείται από δασκάλους και μαθητές θα αξιολογήσει τις ομιλίες με βάση την οργάνωση, τη λογική και την πειστικότητα των επιχειρημάτων. Θα δοθεί ανατροφοδότηση επισημαίνοντας τα δυνατά σημεία και εκείνα που χρειάζονται βελτίωση.

Ζ. Συζητήστε, καταγράψτε και παρουσιάστε τα συμπεράσματά σας στην ολομέλεια της τάξης σχετικά με το τι μάθατε, πώς βελτιώθηκαν οι ρητορικές σας δεξιότητες και αν σας άρεσε αυτή η εμπειρία.

Παράδειγμα επιχειρήματος: Η υποχρεωτική ψήφος:

- Υπέρ: Συμμετέχουν όλοι οι πολίτες και τα αποτελέσματα των εκλογών αντικατοπτρίζουν πραγματικά τη βούληση του λαού.
- Κατά: Παραβιάζει την ελευθερία του ατόμου να επιλέξει αν θέλει ή όχι να συμμετάσχει στις εκλογές.

Η επίδραση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη δημοκρατία

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (ΜΚΔ) έχουν γίνει ένα μεγάλο κομμάτι της ζωής μας. Επηρεάζουν το πώς επικοινωνούμε, ενημερωνόμαστε και συμμετέχουμε στην πολιτική. Μέσα όπως το Facebook, το Twitter, το Instagram και το TikTok δίνουν στους πολίτες τη δυνατότητα να εκφράζουν τη γνώμη τους, να συμμετέχουν σε πολιτικές συζητήσεις και να κινητοποιούνται για διάφορα ζητήματα. Ας δούμε πώς τα ΜΚΔ επηρεάζουν τη δημοκρατία και τη συμμετοχή μας σε αυτήν.

Θετικές πτυχές των ΜΚΔ στη δημοκρατία

Τα ΜΚΔ προσφέρουν μια πλατφόρμα όπου οι πολίτες μπορούν εύκολα να ενημερώνονται για πολιτικά ζητήματα και να συμμετέχουν σε συζητήσεις. Μέσω των ΜΚΔ, οι πολίτες μπορούν να εκφράσουν την άποψή τους, να ανταλλάξουν ιδέες και να επικοινωνήσουν άμεσα με τους εκλεγμένους αντιπροσώπους τους. Επιπλέον, τα ΜΚΔ μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την οργάνωση διαδηλώσεων και κινητοποιήσεων, προωθώντας τη συμμετοχή των πολιτών στη δημοκρατική διαδικασία. Το TikTok, για παράδειγμα, χρησιμοποιείται ευρέως από τους νέους για να εκφράσουν τις απόψεις τους μέσω σύντομων βίντεο, αυξάνοντας έτσι την πολιτική συμμετοχή της νεότερης γενιάς.

Ένα καλό παράδειγμα της θετικής επίδρασης των ΜΚΔ είναι η κινητοποίηση για την παροχή βοήθειας κατά τις πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2021 στην Ελλάδα. Μέσω των ΜΚΔ, πολλοί άνθρωποι μοιράστηκαν πληροφορίες για τις πληγείσες περιοχές και τις ανάγκες των ανθρώπων και των ζώων. Αυτή η γρήγορη διάδοση πλη-

ροφοριών βοήθησε στη γρήγορη αντίδραση της κοινωνίας, δείχνοντας τη δύναμη των ΜΚΔ στην κινητοποίηση για την κοινωνική αλληλεγγύη.

Αρνητικές πτυχές των ΜΚΔ στη δημοκρατία

Παρά τα πλεονεκτήματα, τα ΜΚΔ έχουν και αρνητικές πλευρές που μπορεί να επηρεάσουν τη δημοκρατία. Η παραπληροφόρηση και οι ψευδείς ειδήσεις μπορούν να διαδοθούν γρήγορα, επηρεάζοντας την κοινή γνώμη και δημιουργώντας σύγχυση. Επιπλέον, τα ΜΚΔ μπορούν να ενισχύσουν τον ψηφιακό διχασμό, καθώς οι άνθρωποι συχνά βλέπουν μόνο απόψεις που συμφωνούν με τις δικές τους, περιορίζοντας έτσι τη διαφωνία και τη διαφορετικότητα των απόψεων.

Προστασία της δημοκρατίας στα ΜΚΔ

Για να προστατεύσουμε τη δημοκρατία και να ενισχύσουμε τη θετική επίδραση των ΜΚΔ, είναι σημαντικό να είμαστε υπεύθυνοι χρήστες. Αυτό σημαίνει να επαληθεύουμε τις πληροφορίες που διαβάζουμε, να είμαστε ανοιχτοί σε διαφορετικές απόψεις και να συμμετέχουμε σε πολιτικές συζητήσεις με σεβασμό. Επίσης, οι πλατφόρμες των ΜΚΔ πρέπει να λαμβάνουν μέτρα για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και την προώθηση αξιόπιστων πηγών ειδήσεων.

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν τη δύναμη να ενισχύσουν τη δημοκρατία και να προωθήσουν τη συμμετοχή των πολιτών, αλλά πρέπει να χρησιμοποιούνται με υπευθυνότητα και κριτική σκέψη για να αποφεύγονται οι αρνητικές επιπτώσεις.

1. (Ατομική εργασία, χαμηλής δυσκολίας) Αντιστοίχισε κάθε όρο από τη στήλη Α με τη σωστή περιγραφή από τη στήλη Β.

Στήλη Α

1. Facebook
2. Παραπληροφόρηση
3. TikTok
4. Υπεύθυνη χρήση
5. Βοήθεια

Στήλη Β

- A. Στήριξη πληγέντων
- B. Επαλήθευση πληροφοριών
- Γ. Μέσο κοινωνικής δικτύωσης
- Δ. Βίντεο μικρής διάρκειας
- E. Ψευδείς ειδήσεις

2. (Ομαδική εργασία, διαφοροποιημένη, διαβαθμισμένης δυσκολίας)

A. Διαβάστε το κείμενο μία φορά και απαντήστε στις δύο ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, δηλαδή την 1η και 2η ερώτηση.

B. Διαβάστε το κείμενο 2η και 3η φορά και απαντήστε στις δύο ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, δηλαδή την 3η και 4η ερώτηση.

1. Ποια από τις παρακάτω πλατφόρμες χρησιμοποιείται για τη δημιουργία σύντομων βίντεο;

- α. Facebook
- β. Tik Tok
- γ. Twitter

2. Τι πρέπει να κάνουμε πριν μοιραστούμε πληροφορίες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης;

- α. Να τις επαληθεύσουμε.
- β. Να τις αγνοήσουμε.
- γ. Να τις διαγράψουμε.

3. Πώς μπορούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης να ενισχύσουν την πολιτική συμμετοχή των νέων;

.....

.....

4. Ποιο είναι ένα παράδειγμα αρνητικής επίδρασης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη δημοκρατία;

.....

.....

3. (Ατομική εργασία) Επίλεξε τη σωστή απάντηση.

Τι είναι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης;

- 1. ΜΜΕ που χρησιμοποιούνται μόνο από επαγγελματίες δημοσιογράφους.
- 2. Πλατφόρμες όπου οι πολίτες μπορούν να επικοινωνούν και να μοιράζονται πληροφορίες.
- 3. Εφημερίδες και περιοδικά.

Ποιο από τα παρακάτω είναι ένα παράδειγμα αρνητικής επίδρασης των ΜΚΔ στη δημοκρατία;

- 1. Η δυνατότητα των πολιτών να ενημερώνονται γρήγορα για πολιτικά ζητήματα.
- 2. Η παραπληροφόρηση και οι ψευδείς ειδήσεις.
- 3. Η οργάνωση κινητοποιήσεων και διαδηλώσεων.

Ποια είναι μια θετική πτυχή των ΜΚΔ στη δημοκρατία;

- 1. Η δυνατότητα των πολιτών να εκφράζουν την άποψή τους και να επικοινωνούν με τους εκλεγμένους αντιπροσώπους τους.
- 2. Η περιορισμένη διαφωνία και η προβολή μόνο απόψεων που συμφωνούν με τις δικές μας.
- 3. Η διάδοση ψευδών ειδήσεων.

Ποιο από τα παρακάτω είναι ένα παράδειγμα υπεύθυνης χρήσης των ΜΚΔ;

- 1. Η επαλήθευση των πληροφοριών πριν τις μοιραστούμε.
- 2. Η διάδοση ψευδών ειδήσεων για να ενισχύσουμε την άποψή μας.
- 3. Η αποφυγή συμμετοχής σε πολιτικές συζητήσεις.

Πώς τα ΜΚΔ βοήθησαν κατά τις πυρκαγιές του καλοκαιριού του 2021 στην Ελλάδα;

- 1. Περιορίζοντας την επικοινωνία μεταξύ των πολιτών.
- 2. Προωθώντας παραπληροφόρηση για τις πυρκαγιές.
- 3. Διαδίδοντας πληροφορίες για τις πληγείσες περιοχές και οργανώνοντας βοήθεια.

Ομαδική, συνθετική εργασία: Ποίηση και πολυτροπικότητα

Στόχοι της συνθετικής εργασίας:

1. Κατανόηση του νοήματος και των μηνυμάτων του ποιήματος «Αν...», το οποίο αξιοποιείται ως κείμενο αναφοράς για τη συζήτηση και την υλοποίηση των στόχων της συνθετικής εργασίας (σελ. 23).
2. Ανάπτυξη δεξιοτήτων γραπτής και προφορικής έκφρασης.
3. Δημιουργική και πολυτροπική προσέγγιση της λογοτεχνίας μέσω εικόνων, ήχου, ψηφιακών εργαλείων και δραματολογίας.

Βήματα του της συνθετικής εργασίας

(τα βήματα είναι αυτόνομα, η κάθε ομάδα μπορεί να ακολουθήσει κάποια από αυτά ή όλα):

1. Ανάλυση του ποιήματος (ολομέλεια)

- **Διαβάστε το ποίημα «Αν...» όλοι μαζί στην τάξη.** Μιλήστε για το τι λέει κάθε στροφή. Κάθε στροφή περιγράφει διαφορετικές συμβουλές για τη ζωή.
- Μετά, **χωριστείτε σε ομάδες** και αναλύστε κάθε στροφή ξεχωριστά.

Ψηφιακή παρουσίαση: Χρησιμοποιήστε **PowerPoint** ή άλλο πρόγραμμα για να φτιάξετε διαφάνειες με εικόνες που ταιριάζουν με τους στίχους.

2. Δημιουργία εικαστικής αναπαράστασης

- **Ζωγραφίστε** ή φτιάξτε ένα κολλάζ για τη στροφή που ανέλαβε η ομάδα σας. Χρησιμοποιήστε ζωγραφική, κολλάζ εικόνων ή ψηφιακά εργαλεία.
- **Προσθέστε ήχο:** Ηχογραφήστε την ανάγνωση της στροφής ή διαλέξτε μια μουσική που ταιριάζει με το συναίσθημα της στροφής.

3. Δημιουργία βίντεο-παρουσίασης

- Χρησιμοποιήστε ψηφιακά εργαλεία (όπως το **WeVideo** ή **iMovie**) για να φτιάξετε ένα βίντεο με την ανάλυση της στροφής σας και τα έργα τέχνης που δημιουργήσατε.
- **Προσθέστε ήχο:** Το βίντεο θα έχει εικόνες, αφήγηση και μουσική υπόκρουση. Εξηγήστε πώς μπορείτε να εφαρμόσετε τις συμβουλές του ποιήματος στην καθημερινή σας ζωή.

4. Δραματοποίηση

- **Δραματοποιήστε** τους στίχους του ποιήματος, εκφράζοντας με κινήσεις και διάλογο τα συναισθήματα που σας έκαναν εντύπωση.
- **Βιντεοσκόπηση:** Μπορείτε να βιντεοσκοπήσετε τη δραματοποίηση και να την προσθέσετε στη συνολική παρουσίαση.

5. Δημιουργία ψηφιακού λευκώματος

- Κάθε ομάδα θα φτιάξει ένα ψηφιακό λεύκωμα χρησιμοποιώντας εργαλεία, όπως το **BookCreator** ή το **StoryJumper**. Εκεί θα γράψετε τι μάθατε από το ποίημα και θα δείξετε τα έργα σας.
- **Περιεχόμενο:** Το λεύκωμα θα περιέχει εικόνες, κείμενα, ηχογραφήσεις και βίντεο.

6. Σύγκριση με σύγχρονες αξίες

- Συζητήστε με τη δασκάλα και κάντε μια μικρή έρευνα για να βρείτε σύγχρονες αξίες που ταιριάζουν με αυτές του ποιήματος (π.χ. επιμονή, υπομονή).
- **Ψηφιακός πίνακας:** Χρησιμοποιήστε το **Padlet** για να φτιάξετε έναν πίνακα που θα παρουσιάζετε τις αξίες που βρήκατε και πώς αυτές εφαρμόζονται στον σύγχρονο κόσμο.

7. Δημιουργία συνολικής ψηφιακής παρουσίασης

- Στο τέλος, φτιάξτε μια **συνολική παρουσίαση** με τα βίντεο, τις εικόνες και τα κείμενα που δημιουργήσατε, χρησιμοποιώντας το **GoogleSlides** ή το **Prezi**.
- **Διαδραστικά στοιχεία:** Η παρουσίαση μπορεί να περιέχει κουίζ και ερωτήσεις για το ποίημα.

8. Κριτική αξιολόγηση των πολυτροπικών στοιχείων

- Συζητήστε στο τέλος για τα ψηφιακά εργαλεία που χρησιμοποιήσατε. Τι μάθατε από αυτά; Σας φάνηκαν χρήσιμα; Αν γνωρίζετε άλλα **ψηφιακά εργαλεία**, σημειώστε τα.

Λίγες ακόμα οδηγίες για τη δημιουργία ψηφιακού λευκώματος

1. Χρήση ψηφιακών εργαλείων

- Επιλέξτε ένα εργαλείο για τη δημιουργία του λευκώματος, όπως το **BookCreator** ή το **StoryJumper**. Αυτά τα εργαλεία σας επιτρέπουν να δημιουργήσετε ένα ψηφιακό βιβλίο, προσθέτοντας κείμενα, εικόνες και πολυμέσα με εύκολο τρόπο. Κάθε σελίδα του λευκώματος μπορεί να περιέχει διαφορετικό είδος περιεχομένου (π.χ. κείμενο, εικόνες, ήχους).

2. Διάρθρωση του λευκώματος

- **Σελίδα 1:** Εξώφυλλο με τίτλο και ονόματα των μαθητών της ομάδας.
- **Σελίδα 2:** Μια εισαγωγή όπου θα εξηγήτε τι πραγματεύεται το ποίημα «Αν» του Κίπλινγκ και γιατί το επιλέξατε να το μελετήσετε.
- **Σελίδες 3-5:** Καθεμία από αυτές τις σελίδες μπορεί να είναι αφιερωμένη σε μία στροφή του ποιήματος. Μπορείτε να προσθέσετε:
  - **Κείμενο:** Μια μικρή ανάλυση της στροφής που αναλάβατε.
  - **Εικαστικό έργο:** Μια εικόνα ή ζωγραφιά που δημιουργήσατε με βάση τη στροφή. Αυτή μπορεί να είναι χειροποίητη ή ψηφιακή.
  - **Ηχογράφιση:** Προσθέστε μια ηχογράφιση της ομάδας σας να διαβάζει τη στροφή και να εξηγεί πώς τη συνδέετε με την καθημερινή ζωή.

3. Προσθήκη πολυμεσικών στοιχείων

- **Εικόνες:** Χρησιμοποιήστε εικόνες που σχεδιάσατε ή βρήκατε (με σεβασμό στα πνευματικά δικαιώματα) που αντιπροσωπεύουν τα συναισθήματα και τις ιδέες του ποιήματος.
- **Ηχογραφήσεις:** Κάντε ηχογραφήσεις της ομάδας σας, όπου κάθε μέλος διαβάζει μία στροφή του ποιήματος ή μιλά για το τι σημαίνει γι' αυτόν.
- **Βίντεο:** Αν έχετε δημιουργήσει βίντεο ή παρουσιάσεις, μπορείτε να τα ενσωματώσετε στο λεύκωμα χρησιμοποιώντας υπερσυνδέσεις ή ενσωματώσεις (embedding) μέσα στο ψηφιακό εργαλείο.

4. Περιεχόμενο

- Το λεύκωμα θα περιλαμβάνει **κείμενα** που εξηγούν τις στροφές του ποιήματος, **εικόνες** που σχετίζονται με την ανάλυση και τη δημιουργική σας δουλειά, **ηχογραφήσεις** της ομάδας σας και **βίντεο** που συνδυάζουν εικόνες και αφήγηση.
- Μπορείτε να χωρίσετε το περιεχόμενο ανάλογα με τη στροφή του ποιήματος που αναλύετε ή ανάλογα με τα μέλη της ομάδας που δούλεψαν σε κάθε τμήμα.

5. Τεχνικές συμβουλές

- Φροντίστε το ψηφιακό σας λεύκωμα να έχει καλή πλοήγηση, ώστε να είναι εύκολο για τους αναγνώστες να πλοηγούνται ανάμεσα στις σελίδες.
- Χρησιμοποιήστε μια ευχάριστη διάταξη και χρώματα που συνάδουν με το νόημα του ποιήματος και την αισθητική που επιλέξατε.
- Σιγουρευτείτε ότι όλες οι εικόνες και τα πολυμέσα έχουν φορτωθεί σωστά και λειτουργούν καλά στις σελίδες του λευκώματος.

6. Συμπέρασμα - τελική σελίδα

- Κλείστε το λεύκωμα με μια ανακεφαλαίωση της εμπειρίας σας. Κάθε μέλος της ομάδας μπορεί να γράψει τι έμαθε από το ποίημα και πώς το έργο το βοήθησε να αναπτύξει δεξιότητες συνεργασίας και δημιουργικότητας.

AN...

Αν μπορείς στην πλάση τούτη να περιφρονείς τα πλούτη
κι αν οι έπαινοι των γύρω δε σου παίρνουν το μυαλό,
αν μπορείς στην τρικυμία να κρατήσεις ψυχραιμία,
κι αν μπορείς και στους εχθρούς σου να σκορπίσεις το καλό,
αν μπορείς με μιας να παίξεις κάθε τι που 'χεις κερδίσει,
στην καταστροφή ν' αντέξεις και να δώσεις κάποια λύση,
αν μπορείς να υποτάξεις πνεύμα, σώμα και καρδιά
αν μπορείς όταν σε βρίζουν να μη βγάζεις τσιμουδιά,
αν μπορείς στην καταιγίδα να μη χάνεις την ελπίδα,
κι αν μπορείς να συγχωρήσεις όταν σ' έχουν αδικήσει,
αν μπορείς τ' όνειρό σου να μη γίνει ο όλεθρός σου,
κι αν μπορείς ν' αγαπήσεις όσους σ' έχουνε μισήσει,
αν μπορείς να είσαι ο ίδιος στη χαρά και στην οδύνη,
αν η πίστη στην ψυχή σου μπρος σε τίποτα δε σβήνει,
αν μιλώντας με τα πλήθη τη συνείδηση δεν χάνεις,
αν μπορείς να χωνέψεις πως μια μέρα θα πεθάνεις,
αν ποτέ δεν σε μεθύσει του θριάμβου το κρασί,
αν στα ψέματα των άλλων δε λες ψέματα κι εσύ,
αν μπορείς να μη θυμώνεις, αλλά μήτε και να κλαις
όταν άδικα σου λένε πως εσύ μονάχα φταις.
Αν μπορείς με ηρεμία δίχως νεύρα ή δυσφορία
και τα ίδια σου τα λόγια να τ' ακούς παραλλαγμένα,
αν μπορείς κάθε λεπτό σου να 'ναι μια δημιουργία
και ποτέ σου να μη μένεις με τα χέρια σταυρωμένα.
Αν οι φίλοι σου κι οι εχθροί σου δε μπορούν να σε πληγώσουν
αν οι σχέσεις με μεγάλους τα μυαλά δεν σου σηκώνουν
αν τους πάντες λογαριάζεις μα... κανένα χωριστά,
αν μπορείς να φυλάξεις και τα ξένα μυστικά...
Έ! Παιδί μου τότε...
Θα μπορείς ν' απολαύσεις όπως πρέπει τη ζωή σου...
Θα 'σαι άνθρωπος σπουδαίος κι όλη η γη θα 'ναι δική σου!

**Πηγή: Rudyard Kipling, *If* («Αν...»),
ελεύθερη απόδοση Δ. Π. Κωστελένου,
Εκδόσεις Κονιδάρη, Αθήνα 1990.**

ΟΙ ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

Τι παρατηρούμε στις καταλήξεις των ρημάτων;

Α΄ ΣΥΖΥΓΙΑ

Ενεργητική φωνή	Παθητική φωνή
γράφ-ω	γράφ-ομαι
γράφ-εις	γράφ-εσαι
γράφ-ει	γράφ-εται
γράφ-ουμε	γραφόμεμαστε
γράφ-ετε	γράφ-εστε
γράφ-ουν	γράφ-ονται

Στις καταλήξεις της παθητικής φωνής συχνά γράφουμε: -ομαι, -ονται, -όμεσθε

Στις καταλήξεις της ενεργητικής φωνής συχνά γράφουμε: -εις, -ει, -είτε

Β΄ ΣΥΖΥΓΙΑ

Ενεργητική φωνή	Παθητική φωνή
αγαπ-ώ	αγαπ-ιέμαι
αγαπ-άς	αγαπ-ιέσαι
αγαπ-ά/αγαπ-άει	αγαπ-ιέται
αγαπ-άμε/αγαπ-ούμε	αγαπ-ιόμαστε
αγαπ-άτε	αγαπ-ιέστε/αγαπ-ιόσαστε
αγαπ-άνε/αγαπ-ούν(ε)	αγαπ-ιούνται

Ενεργητική φωνή	Παθητική φωνή
κιν-ώ	κιν-ούμαι
κιν-είς	κιν-είσαι
κιν-εί	κιν-είται
κιν-ούμε	κιν-ούμαστε
κιν-είτε	κιν-είστε
κιν-ούν	κιν-ούνται

ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΤΙΣ ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ!

Παθητικός αόριστος: Οι καταλήξεις: -ηκα, -ηκες, -ηκε, -ηκαμε, -ηκατε, -ηκαν
γράφονται με **η**: δέθηκα, αγαπήθηκαν, κινήθηκε
Προστακτική παθητικού αορίστου: Γράφεται με: -είτε
δεθείτε, κινηθείτε, αγαπηθείτε

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Ενεργητική σύνταξη

Όταν το υποκείμενο κάνει μια ενέργεια, η πρόταση έχει ενεργητική σύνταξη.

Παράδειγμα: Οι μαθητές/τριες καθάρισαν την παραλία.

Παθητική σύνταξη

Όταν το υποκείμενο δέχεται την ενέργεια, η πρόταση έχει παθητική σύνταξη.

Παράδειγμα: Η παραλία καθαρίστηκε από τους μαθητές και τις μαθήτριες.

Μετατρέπουμε μια πρόταση από ενεργητική σε παθητική σύνταξη

- αλλάζουμε το ρήμα σε παθητική διάθεση
- το αντικείμενο γίνεται υποκείμενο

Παράδειγμα:

Ενεργητική σύνταξη: Οι επιστήμονες ανακάλυψαν ένα νέο φάρμακο.

Παθητική σύνταξη: Ένα νέο φάρμακο ανακαλύφθηκε από τους επιστήμονες.

Το αντικείμενο της πρώτης πρότασης «ένα νέο φάρμακο» έγινε υποκείμενο στη δεύτερη πρόταση.

1. (Ατομική εργασία) Διάβασε τις προτάσεις και σημείωσε αν έχουν ενεργητική ή παθητική σύνταξη (Ε/Π). Στη συνέχεια, μετέτρεψε κάθε πρόταση στην αντίθετη σύνταξη.

- Οι μαθητές/τριες καθάρισαν την αυλή του σχολείου. ....
- Η γέφυρα κατασκευάστηκε από ειδικούς μηχανικούς. ....
- Οι επιστήμονες ανακάλυψαν ένα νέο φάρμακο. ....
- Η παραλία καθαρίστηκε από τους εθελοντές. ....
- Οι κάτοικοι φύτεψαν δέντρα στο πάρκο. ....
- Το βιβλίο διαβάστηκε από όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες. ....

1. (Ατομική εργασία) Γράψε δίπλα σε κάθε ουσιαστικό ένα επίθετο σχετικό με τη δημοκρατία και την πολιτική:

1. .... δημοκρατία	5. .... δικαίωμα
2. .... πολίτης	6. .... συζήτηση
3. .... νόμος	7. .... κοινωνία
4. .... εκλογή	8. .... αρχηγός

2. (Ατομική εργασία) Γράψε τα 3 γένη των παρακάτω επιθέτων.

- ο ελεύθερος, η ....., το .....
- ο ισχυρός, η ....., το .....
- ο δίκαιος, η ....., το .....
- ο σημαντικός, η ....., το .....
- ο σύγχρονος, η ....., το .....

3. (Ατομική εργασία) Σχημάτισε επίθετα από τα ουσιαστικά.

1. πολιτική	6. βουλή .....
2. λαός	7. απόφαση .....
3. μέρα	8. συμβούλιο .....
4. δημοκρατία	9. εκλογές .....
5. αρχηγός	10. νόμος .....

4. (Ατομική εργασία) Σχημάτισε επίθετα σε -ωπός και -ωτός

άγριος	χνούδι .....
φούντα	πράσινος .....
φτερό	θόλος .....
χαρά	

Τα επίθετα σε -ικός, -ινος, -ιμος γράφονται με ι: π.χ. ηλεκτρικός, βραδινός, φρόνιμος.
 Δε γράφονται με ι τα επίθετα: θηλυκός, φωτεινός, άσχημος δανεικός, σκοτεινός, πρόθυμος.
 Τα επίθετα σε -αίος γράφονται με αι: π.χ. ωραίος. Δε γράφεται με αι το επίθετο: νέος.
 Όλα τα επίθετα σε -ωτός, -ωπός γράφονται με ω: π.χ. φτερωτός, κιτρινωπός.

ΠΑΡΟΜΟΙΩΣΗ

Παρομοίωση είναι το σχήμα λόγου στο οποίο, για να τονίσουμε μια ιδιότητα ενός προσώπου ή ενός πράγματος, το συσχετίζουμε (συγκρίνουμε) με κάτι άλλο πολύ γνωστό, που έχει την ίδια ιδιότητα αλλά σε μεγαλύτερο βαθμό. Στην παρομοίωση χρησιμοποιούμε για τη σύγκριση τις λέξεις: σαν, όπως, λες και, σάμπως, καθώς.

π.χ. Ήταν οπλισμένος σαν αστακός (θέλουμε να δείξουμε πως είχε πολύ βαρύ οπλισμό, όπως ο αστακός που έχει τις τεράστιες δαγκάνες του)

ΚΥΡΙΟΛΕΞΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Κυριολεξία ονομάζεται το σχήμα λόγου κατά το οποίο οι λέξεις χρησιμοποιούνται με την πραγματική τους σημασία.

Μεταφορά ονομάζεται το σχήμα λόγου κατά το οποίο οι λέξεις δε χρησιμοποιούνται με την πραγματική τους σημασία, αλλά αποδίδουν μια διαφορετική ιδιότητα, που δεν υπάρχει στην πραγματικότητα.

π.χ. Πολλοί Έλληνες φορούσαν μαύρα ρούχα στα μαύρα χρόνια της τουρκικής σκλαβιάς, για να δείξουν τη λύπη τους.

Στην παραπάνω φράση έχουμε το ουσιαστικό: «ρούχα» με μια πραγματική του ιδιότητα: **μαύρα ρούχα**. Έχουμε, δηλαδή, **κυριολεξία**. Στην ίδια πρόταση έχουμε το ουσιαστικό: «**χρόνια**» με μια ιδιότητα μεταφερμένη από το ουσιαστικό «ρούχα»: Μαύρα ρούχα - **μαύρα χρόνια**. Το φαινόμενο αυτό της μεταφοράς της ιδιότητας ενός ουσιαστικού σε ένα άλλο ουσιαστικό, κάνοντας, έτσι, μια νοητική σύγκριση μεταξύ τους, αποτελεί το σχήμα λόγου της **μεταφοράς**.

Με τη μεταφορά ο λόγος μας γίνεται πιο παραστατικός και τονίζουμε καλύτερα την ιδιότητα του ουσιαστικού που χρησιμοποιούμε, συγκρίνοντάς το με μια γνωστή ιδιότητα ενός άλλου, όπως φαίνεται στα παρακάτω παραδείγματα:

ΚΥΡΙΟΛΕΞΙΑ

ψυχρός αέρας
λεπτός φλοιός
όμορφα λουλούδια
σκληρή πέτρα
έπεσαν τα φύλλα

ΜΕΤΑΦΟΡΑ

ψυχρός άνθρωπος, ψυχρή υποδοχή
λεπτός τρόπος, λεπτός άνθρωπος
όμορφα χρόνια, όμορφη ζωή
σκληρή ζωή, σκληρή καρδιά
έπεσαν οι τιμές

Όταν σε ένα κείμενο ή ένα ποίημα τα ζώα, τα φυτά και γενικώς τα άψυχα πράγματα (τζιτζίκια, δέντρα, βουνά, λουλούδια, αστέρια κ.ά.) **συμπεριφέρονται όπως ο άνθρωπος**, λέμε ότι προσωποποιούνται και αυτό το σχήμα λόγου λέγεται **προσωποποίηση**.

*π.χ.: Τα αστέρια κουβεντιάζαν με το φεγγάρι. (Τα αστέρια δεν κουβεντιάζουν όπως οι άνθρωποι.)
Το λουλούδι μιλούσε με το χελιδόνι. (Τα λουλούδια δε μιλούν όπως οι άνθρωποι.)*

Η επικράτηση της δημοκρατίας στον κόσμο

Η ιστορία της δημοκρατίας στις ΗΠΑ

Η Διακήρυξη της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας αποτέλεσε ένα ιστορικό έγγραφο που έθεσε τις βάσεις για τη δημιουργία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής ως ανεξάρτητου έθνους. Υιοθετήθηκε από το Κογκρέσο το 1776 ως απάντηση στην καταπίεση και τις αδικίες των κατακτητών. Ανέδειξε τις θεμελιώδεις αρχές της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ισότητας, που αποτελούν το καταστατικό των ΗΠΑ. Η δημοκρατία επιτρέπει στους πολίτες να εκλέγουν εκπροσώπους και να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων μέσω της ψήφου. Οι αρχές αυτές παραμένουν θεμελιώδεις για τη λειτουργία και την ευημερία της αμερικανικής κοινωνίας.

Η ιστορία της δημοκρατίας στη Γερμανία

Η πτώση του Τείχους του Βερολίνου το 1989 έβαλε τέλος στη διαίρεση της πόλης και σηματοδότησε την έναρξη μιας νέας εποχής για τη Γερμανία και την Ευρώπη. Το Τείχος χώριζε το Βερολίνο σε Δυτική και Ανατολική πλευρά, αντιπροσωπεύοντας την αντιπαράθεση δύο διαφορετικών πολιτικών καθεστώτων. Οι πιέσεις από την πολιτική αλλαγή στη Σοβιετική Ένωση και οι διαδηλώσεις στην Ανατολική Γερμανία οδήγησαν στην πτώση του Τείχους, γεγονός που συμβόλιζε την επικράτηση της ελευθερίας και της δημοκρατίας στην ενωμένη πλέον Γερμανία.

ΣΥΝΩΝΥΜΑ ΚΑΙ ΑΝΤΩΝΥΜΑ

Συνώνυμα ονομάζονται οι διαφορετικές λέξεις που έχουν περίπου την ίδια σημασία.
π.χ. λευκός - άσπρος

Αντώνυμα (αντίθετα) ονομάζονται οι λέξεις που έχουν αντίθετη σημασία. π.χ. λευκός - μαύρος

Ομώνυμα είναι οι λέξεις που προφέρονται το ίδιο αλλά έχουν διαφορετική σημασία.
π.χ. κλείνω την πόρτα - κλίνω ένα ρήμα

Παρώνυμα είναι λέξεις που μοιάζουν στην προφορά αλλά έχουν διαφορετική σημασία.
π.χ. εγκληματώ (κάνω έγκλημα) - εγκλιματίζω (εισάγω κάποιον με ομαλό τρόπο στις κλιματικές ή άλλες συνθήκες)

1. (Ομαδική άσκηση στην ολομέλεια) Διαβάστε με προσοχή τα δύο κείμενα και σημειώστε τις παρακάτω λέξεις. Βρείτε τα συνώνυμα ή/και τα αντώνυμα των λέξεων αυτών.

1. ελευθερία: Συνώνυμο: ..... | Αντώνυμο: .....
2. δικαιοσύνη: Συνώνυμο: ..... | Αντώνυμο: .....
3. καταπίεση: Συνώνυμο: ..... | Αντώνυμο: .....
4. διαίρεση: Συνώνυμο: ..... | Αντώνυμο: .....

2. (Ατομική εργασία) Αντιστοίχισε τις συνώνυμες λέξεις.

ανεξαρτησία	•	•	κυριαρχία
δημοκρατία	•	•	αυτοσεβασμός
ισότητα	•	•	προστασία
δικαιοσύνη	•	•	ελευθερία
αντιπαράθεση	•	•	νομιμότητα
ασφάλεια	•	•	ισονομία
αξιοπρέπεια	•	•	λαοκρατία
εξουσία	•	•	διαμάχη

3. (Ατομική εργασία) Αντιστοίχισε τις αντώνυμες λέξεις

ανεξαρτησία	•	•	πόλεμος
ειρήνη	•	•	αντιπαλότητα
δικαιοσύνη	•	•	φτώχεια
συνεργασία	•	•	εξάρτηση
ευημερία	•	•	αδικία

4. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε τις προτάσεις επιλέγοντας τη σωστή λέξη από τις παρενθέσεις. Κάθε πρόταση αναφέρεται σε μια έννοια σχετική με τη Δημοκρατία.

1. Η **δικαιοσύνη** προωθεί την (αδικία / ισότητα).
2. Η **ελευθερία** είναι σημαντική για τη (δημοκρατία / απομόνωση).
3. Η **καταπίεση** είναι το αντίθετο της (ανεξαρτησίας / ειρήνης).
4. Η **δημοκρατία** βασίζεται στη (συμμετοχή / υπακοή χωρίς αντίλογο).

5. (Ομαδική εργασία, διαφοροποιημένη, δύσκολη) Με την ομάδα σας αναζητήστε και γράψτε ένα κείμενο 200 λέξεων για ένα σημαντικό ιστορικό-πολιτικό γεγονός που καθόρισε το μέλλον της Ευρώπης.

Βήματα:

- **Αναζήτηση:** Αναζητήστε στη βιβλιοθήκη του σχολείου και στο διαδίκτυο πληροφορίες για σημαντικά γεγονότα, όπως:
  - Η άνοδος του φασισμού και του ναζισμού.
  - Η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- **Γράψτε ένα κείμενο:** Το κείμενό σας πρέπει να περιλαμβάνει:
  - Σύντομη περιγραφή του γεγονότος (ποιος, τι, πού, πότε),
  - σημασία του γεγονότος για την Ευρώπη και τον κόσμο,
  - επιπτώσεις στην πολιτική και κοινωνική ζωή.

Συμμετέχοντας στις εκλογές

Η προσέλευσή μας στις κάλπες αντιπροσωπεύει τη θεμελιώδη δράση της πολιτικής συμμετοχής σε μια δημοκρατική κοινωνία. Είναι ένας τρόπος να εκφράσουμε τις απόψεις και τις προτιμήσεις μας σχετικά με τη διακυβέρνηση και τις πολιτικές αποφάσεις που επηρεάζουν τις ζωές μας και την κοινότητά μας.

Η προσέλευση στις κάλπες είναι σημαντική για πολλούς λόγους. Καταρχάς, αποτελεί ένδειξη ενδιαφέροντος και αφοσίωσης στη διαδικασία της δημοκρατίας. Όταν συμμετέχουμε στις εκλογές, εκφράζουμε την πίστη μας στη δύναμη της ψήφου μας και τη σημασία της εκλογικής διαδικασίας ως μέσου αλλαγής.

Επιπλέον, η προσέλευση μας στις κάλπες επιτρέπει να επηρεάσουμε το αποτέλεσμα των εκλογών και να επιλέξουμε τους αντιπροσώπους και τις πολιτικές που θα μας εκπροσωπούν στην κυβέρνηση. Η αποχή μπορεί να οδηγήσει σε μη αντιπροσωπευτικά αποτελέσματα και να επιτρέψει σε λιγότερο δημοφιλείς ιδεολογίες ή κομματικές ομάδες να κερδίσουν εξουσία χωρίς την ευρεία συναίνεση του λαού.

Αξίζει να σημειωθεί πως η προσέλευσή μας στις κάλπες είναι σημαντική για να διασφαλιστεί η νομιμότητα του πολιτικού συστήματος. Η συμμετοχή του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού πολιτών εξασφαλίζει ότι οι εκλογές αντικατοπτρίζουν την ευρεία βούληση του λαού και δημιουργούν ένα κοινό αίσθημα αποδοχής των αποτελεσμάτων.

Τέλος, η προσέλευση στις κάλπες ενισχύει την ενοποίηση και τη συμμετοχή της κοινότητας. Όταν οι πολίτες συμμετέχουν ενεργά στην πολιτική διαδικασία, δημιουργούνται γέφυρες και συνδέσεις μεταξύ των ατόμων και των διαφορετικών τομέων της κοινότητας, προάγοντας έτσι την αλληλεγγύη και τη συνεργασία.

Πώς μπορεί η φωνή μας να ακουστεί

Η φωνή μας μπορεί να γίνει δυνατή, αρκεί να μάθουμε να τη χρησιμοποιούμε! Η πολιτική συμμετοχή είναι ένας τρόπος για να εκφράσουμε τη γνώμη μας, να συζητάμε, να διεκδικούμε και να συμβάλλουμε σε αποφάσεις που επηρεάζουν την κοινωνία και τη ζωή μας. Δεν είναι κάτι που αφορά μόνο τους ενήλικες ή τους πολιτικούς. Αφορά όλους τους πολίτες - μικρούς και μεγάλους. Κάθε φορά που δείχνουμε ενδιαφέρον για το κοινό καλό και συμμετέχουμε σε δημοκρατικές διαδικασίες, κάνουμε τη φωνή μας να ακούγεται.

Η πιο γνωστή μορφή πολιτικής συμμετοχής είναι η ψήφος στις εκλογές. Όμως, δεν είναι η μόνη. Το να παίρνουμε μέρος σε δημόσιες συζητήσεις, να συμμετέχουμε σε μαθητικά συμβούλια, να οργανώνουμε δράσεις στο σχολείο ή να λέμε τη γνώμη μας για ένα ζήτημα που αφορά όλους, είναι μορφές πολιτικής συμμετοχής. Κάθε φορά που νοιαζόμαστε για το κοινό καλό και προσπαθούμε να αλλάξουμε κάτι με ειρηνικό και δημοκρατικό τρόπο, συμμετέχουμε πολιτικά.

Η πολιτική συμμετοχή είναι σημαντική γιατί δυναμώνει

τη δημοκρατία. Όταν οι πολίτες συμμετέχουν, οι αποφάσεις που παίρνονται είναι πιο δίκαιες και πιο κοντά στις ανάγκες των ανθρώπων. Επιπλέον, ενισχύεται η συνεργασία και η εμπιστοσύνη μεταξύ των πολιτών, γιατί όλοι νιώθουν ότι έχουν λόγο και ρόλο στη διαμόρφωση της ζωής τους.

Για να συμμετέχουμε σωστά, χρειάζεται να είμαστε ενημερωμένοι και να μπορούμε να συζητάμε με επιχειρήματα και σεβασμό. Η εκπαίδευση παίζει πολύ σημαντικό ρόλο σ' αυτό. Όταν τα παιδιά μαθαίνουν από νωρίς να συνεργάζονται, να ακούν τη γνώμη των άλλων και να μιλούν υπεύθυνα, γίνονται οι αυριανοί πολίτες που συμβάλλουν ενεργά στην κοινωνία.

Η πολιτική συμμετοχή δεν είναι πάντα εύκολη. Μερικές φορές χρειάζεται θάρρος, υπομονή και προσπάθεια. Όμως αξίζει, γιατί μέσα από τη συμμετοχή, μπορούμε να αλλάξουμε τα πράγματα προς το καλύτερο. Όταν ενωνόμαστε για έναν κοινό σκοπό και εργαζόμαστε μαζί με άλλους, η φωνή μας γίνεται πιο δυνατή και μπορεί να φέρει ουσιαστική αλλαγή.

1. (Ατομική εργασία) Απάντησε στις παρακάτω ερωτήσεις.

1. Ποιον ρόλο διαδραματίζει η πολιτική συμμετοχή στην ενίσχυση της δημοκρατίας σύμφωνα με το κείμενο;

---

2. Ποια είναι η διάσταση της πολιτικής συμμετοχής που υπερβαίνει το απλό ψήφισμα ή τη συμμετοχή σε εκλογές;

---

3. Πώς συμβάλλει η πολιτική συμμετοχή στην κοινωνική συνοχή σύμφωνα με το κείμενο;

2. (Ομαδική εργασία, διαβαθμισμένης διδασκαλίας)

Επιλέξτε ένα από τα παρακάτω ημιτελή κείμενα και συμπληρώστε το.

1ο ημιτελές κείμενο (συμπληρώστε 2 προτάσεις)

Στην τάξη μας θα κάνουμε εκλογές μαθητικού συμβουλίου. Είναι σημαντικό να συμμετέχουμε γιατί...

2ο ημιτελές κείμενο (συμπληρώστε 3-4 προτάσεις)

Στο σχολείο ξεκίνησε ένας διάλογος για το πώς μπορούν οι μαθητές να συμμετέχουν πιο ενεργά στις αποφάσεις που τους αφορούν. Η Ελένη είπε ότι η συμμετοχή δεν είναι μόνο δικαίωμα, αλλά και ευθύνη, γιατί...

3. (Ατομική εργασία) Αντιστοιχίσε κάθε λέξη με τον ορισμό που της αντιστοιχεί.

Δημοκρατία	•	•	Η επιλογή εκπροσώπων από τους πολίτες.
Ψήφος	•	•	Το νομοθετικό όργανο μιας χώρας.
Εκλογές	•	•	Πολίτευμα με αποφάσεις από το λαό ή τους εκπροσώπους του.
Κοινοβούλιο	•	•	Έκφραση προτίμησης σε εκλογές ή αποφάσεις.
Αντιπολίτευση	•	•	Πολιτικές δυνάμεις που διαφωνούν με την κυβέρνηση.

4. (Ατομική εργασία) Μετάτρεψε τις προτάσεις από ενεργητική σε παθητική σύνταξη ή το αντίστροφο.

Οι πολίτες ψηφίζουν τους βουλευτές.

Οι νόμοι ψηφίζονται από το κοινοβούλιο.

Το κοινοβούλιο λαμβάνει σημαντικές αποφάσεις.

Οι απόψεις των πολιτών εκφράζονται μέσω της συμμετοχής τους.

Οι πολιτικές αποφάσεις διαμορφώνονται από τους πολίτες.

5. (Ατομική εργασία) Γράψε τα επίθετα σωστά.

Ο ..... (υπάρχων) νόμος δεν καλύπτει όλες τις περιπτώσεις.

Οι ..... (δευτερεύων) ρόλοι της παράστασης ήταν εξίσου σημαντικοί.

Ο ωκεανός έχει πολύ ..... (βαθύς) νερά.

Οι ..... (ευθύς) γραμμές της ζωγραφιάς δείχνουν ακρίβεια.

Όλοι στην τάξη ήταν αντιπαθείς επειδή ήταν πολύ ..... (θρασύς).

Είχε πάρει μία από τις πιο ..... (βαρύς) τσάντες και δυσκολευόταν να την σηκώσει.

6. (Ατομική εργασία) Γράψε 4 προτάσεις χρησιμοποιώντας μεταφορικές εκφράσεις με τις λέξεις: ψυχρός, λεπτός, σκληρός, χρυσός.

Τι έμαθα τελικά;

1 το έμαθα άριστα

2 το έμαθα αρκετά

3 άρχισα να μαθαίνω

4 δεν το έμαθα καθόλου

Επίλεξε το χρώμα και τον αριθμό που αντιπροσωπεύει την αξιολόγησή σου στα βασικά θέματα της ενότητας.	1	2	3	4
Πώς αξιολογώ την κατανόησή μου σχετικά με τη σημασία της πολιτικής συμμετοχής.				
Πόσο καλά έμαθα να χρησιμοποιώ λεξιλόγιο που σχετίζεται με την ενότητα.				
Μπορώ να αναγνωρίσω και να εξηγήσω τη διαφορά μεταξύ ενεργητικής και παθητικής φωνής.				
Μπορώ να αναγνωρίσω τις παρομοιώσεις και τις μεταφορές σε ένα κείμενο και μπορώ να χρησιμοποιώ συνώνυμες και αντώνυμες λέξεις.				

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

(Αναστοχασμός σημαίνει να σκεφτόμαστε ξανά κάτι που κάναμε ή μάθαμε, για να καταλάβουμε πώς να το κάνουμε καλύτερα την επόμενη φορά.)

Τι μου άρεσε περισσότερο στην ενότητα αυτή;

.....

Τι με δυσκόλεψε περισσότερο;

.....

Η ομάδα με βοήθησε να κάνω τις εργασίες καλύτερα;

.....

Γυρίστε στην εισαγωγική σελίδα της διδακτικής ενότητας και θυμηθείτε τις υποθέσεις που κάνατε για το περιεχόμενο της ενότητας.

Συζητήστε στην ολομέλεια αν έχουν επιβεβαιωθεί οι υποθέσεις σας ή όχι.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

αναθεώρηση

ανθρώπινα δικαιώματα

άρθρο

βουλευτής

δημοκρατία

δικαιοσύνη

εκλογές

εκπροσώπηση

ελευθερία λόγου

ισονομία

κοινοβούλιο

κυβέρνηση

νομοθεσία

νομοσχέδιο

πλειοψηφία

πολιτικά δικαιώματα

πολιτική συμμετοχή

πολιτικό κόμμα

πολίτης

πολίτευμα

προεδρία

προεκλογική εκστρατεία

πρόγραμμα

διακυβέρνησης

σύνταγμα

συμβούλιο

συμμετοχή

ψηφοφορία

ψήφος

ψηφιακή

δημοκρατία

ψηφοφόρος

Η επιστήμη και η κατανόηση του κόσμου μας

1^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

2^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

3^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

ΒΑΣΙΚΗ ΕΡΩΤΗΣΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Πώς σχετίζονται τα ροκετον
με την επιστήμη και την τεχνολογία;

Προσδοκώμενα αποτελέσματα:

Μετά την ολοκλήρωση της διδακτικής αυτής ενότητας, αναμένεται οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να έχουν εμπλουτίσει το λεξιλόγιό τους και να εκφράζουν ιδέες σχετικά με την τεχνολογία, προφορικά και γραπτά.
- Να αναλύουν τις διαφοροποιήσεις στην ορθογραφία των ρημάτων σε -ίζω,
- Να εντοπίζουν και να εξηγούν τις διαφορές στη σύνδεση των προτάσεων με παρατακτική και υποτακτική σύνδεση.
- Να αναγνωρίζουν το ασύνδετο σχήμα.
- Να οργανώνουν σωστά τις προτάσεις τους, χρησιμοποιώντας κατάλληλα τον ευθύ και πλάγιο λόγο.
- Να συγκρίνουν τη σύνθεση των ρημάτων που βασίζονται στους λόγιους τύπους των ρημάτων -αγω, -βάλλω.
- Να συνεργάζονται με την ομάδα τους για να αναλύσουν επιστημονικά άρθρα.
- Να συμμετέχουν ενεργά σε συνθετικές εργασίες.

Κεντρική έννοια

Τεχνολογία και καινοτομία

Έννοιες-κλειδιά

τεχνολογία

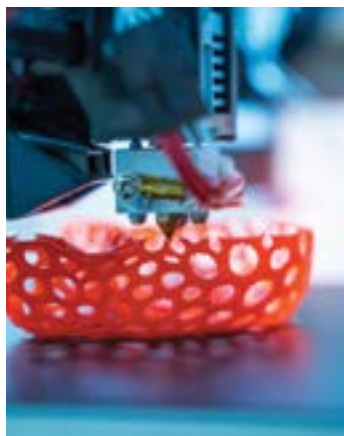
καινοτομία

κυβερνο-
ασφάλεια

ρομποτική

τεχνητή
νοημοσύνη

Σχετικές έννοιες

ψηφιακή
επανάστασηνέες ιδέες,
εφευρε-
τικότηταπροστασία
δεδομένωναυτοματισμός,
μηχανικήνευρωνικά
δίκτυα**ΚΑΝΟΥΜΕ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΜΑ:**

Η επιστήμη και η κατανόηση του κόσμου μας

1^ο βήμα:**Ενεργοποίηση ενδιαφέροντος**

Βλέπουμε εικόνες και βίντεο και ανταλλάσσουμε τις σκέψεις μας.

2^ο βήμα:**Ιδεοθύελλα προβλέψεων και υποθέσεων**

Αναρωτιόμαστε τι θα μάθουμε σε αυτήν τη διδακτική ενότητα.

3^ο βήμα:**Καταγραφή προβλέψεων και υποθέσεων**

Καταγράφουμε τις προβλέψεις και τις υποθέσεις μας στον πίνακα ή σε μεγάλο χαρτί.

4^ο βήμα:**Παρακολουθούμε τα μαθήματα με προσοχή**

Στο μάθημα ξαναθυμόμαστε την αρχική συζήτηση, για να δούμε αν είμαστε κοντά στις υποθέσεις μας.

5ο βήμα:**(Μετά το τέλος της διδακτικής ενότητας)****Επανεξέταση προβλέψεων και υποθέσεων**

Κάνουμε έναν πίνακα με 2 στήλες.

Στη μια στήλη γράφουμε τι υποθέσαμε ότι θα μάθουμε και στην άλλη στήλη γράφουμε τι μάθαμε τελικά.

Με αυτόν τον τρόπο ελέγχουμε «Ποιες από τις υποθέσεις μας επαληθεύτηκαν».

Ανακαλύπτοντας τη σημασία της τεχνολογίας στην εκπαίδευση

Οι τρεις σημαντικοί ρόλοι της τεχνολογίας στην εκπαίδευση είναι η συνεργασία και η επικοινωνία, οι εξατομικευμένες ευκαιρίες μάθησης και το ελκυστικό περιεχόμενο.

Η εποχή της απομνημόνευσης και των διαλέξεων στον μαυροπίνακα έχει παρέλθει. Τα σημερινά παιδιά, που έχουν μεγαλώσει με την τεχνολογία, είναι εξοικειωμένα με ψηφιακές συσκευές και το διαδίκτυο. Αυτοί οι μαθητές, συχνά αποκαλούμενοι «ψηφιακοί ιθαγενείς», έχουν συνηθίσει σε πιο διαδραστική, ελκυστική και εξατομικευμένη μάθηση. Γι' αυτό είναι σημαντικό να δούμε με προσεκτικό μάτι τον ρόλο της τεχνολογίας στην εκπαίδευση.

Η τεχνολογία έχει αλλάξει δραστικά τον τρόπο που ζούμε, εργαζόμαστε και μαθαίνουμε. Ειδικά στην εκπαίδευση, οι αλλαγές είναι μεγάλες και συνεχείς. Οι παραδοσιακές μέθοδοι διδασκαλίας και μάθησης, όπως τα διαβάσματα και οι σημειώσεις, έχουν εμπλουτιστεί με πολλές και διαδραστικές πηγές, όπως παρουσιάσεις, παιχνίδια γνώσεων, προσομοιώσεις, ακόμα και εκπαιδευτικά βίντεο.

Επιπλέον, η τεχνολογία ενισχύει τη δημιουργικότητα και την καινοτομία των μαθητών. Παρέχει ευκαιρίες για συνεργατική μάθηση, καλλιέργεια της φαντασίας και πειραματισμό. Οι μαθητές μπορούν να δημιουργούν παρουσιάσεις, να αναλαμβάνουν συνθετικές εργασίες και να συμμετέχουν σε δραστηριότητες STEM, όπως η κατασκευή απλών ρομποτικών κατασκευών. Μέσα από τέτοιες δράσεις, μαθαίνουν να συνεργάζονται, να επιλύουν προβλήματα και να αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο στην οικοδόμηση της γνώσης τους.

Ένας άλλος σημαντικός ρόλος της τεχνολογίας είναι η υποβοήθηση της μάθησης. Μέσα από ειδικά προγράμματα, η διδασκαλία μπορεί να προσαρμόζεται στις ανάγκες κάθε μαθητή. Ο καθένας μπορεί να προχωρά με τον ρυθμό του, να λαμβάνει ανατροφοδότηση και να αναπτύσσει δεξιότητες με πιο προσωπικό και αποτελεσματικό τρόπο.

Το μέλλον της εκπαίδευσης διαμορφώνεται ήδη. Η εικονική και η επαυξημένη πραγματικότητα, δηλαδή οι τε-

χνολογίες που επιτρέπουν στους μαθητές να βιώσουν εμπειρίες σαν να βρίσκονται μέσα σε αυτές, θα γίνουν σύντομα σημαντικό μέρος της εκπαιδευτικής καθημερινότητας. Οι μαθητές θα μπορούν να δουν από κοντά ένα εργοστάσιο, να εξερευνήσουν το διάστημα ή να παρατηρήσουν από κοντά τα ανθρώπινα όργανα — όλα αυτά από την τάξη τους!

Τέλος, η τεχνητή νοημοσύνη έχει επίσης αρχίσει να παίζει σημαντικό ρόλο. Μέσα από ειδικά συστήματα, μπορεί να προσφέρει βοήθεια και καθοδήγηση στον κάθε μαθητή ξεχωριστά, ενισχύοντας τις επιδόσεις του και μειώνοντας το άγχος. Αυτές οι εξελίξεις δεν αντικαθιστούν τους εκπαιδευτικούς, αλλά τους υποστηρίζουν στο έργο τους, κάνοντάς το πιο ουσιαστικό και αποτελεσματικό.

Πηγή: Προσαρμογή από τον ιστότοπο University of the People

1. (Ομαδική εργασία, διαβαθμισμένης δυσκολίας, 2 επιπέδων)

Με την ομάδα σας συμπληρώστε τον πίνακα. Στην πρώτη στήλη γράψτε 3 προβλήματα που συναντάτε στο σχολείο και στη δεύτερη στήλη γράψτε αντίστοιχες προτάσεις για την επίλυση αυτών των προβλημάτων, με τη βοήθεια της τεχνολογίας.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	ΠΩΣ Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΒΟΗΘΑ ΣΤΗ ΛΥΣΗ ΤΟΥ
π.χ. Δυσκολία στην κατανόηση ενός μαθήματος	π.χ. Εκπαιδευτικό βίντεο με παραδείγματα
1.	A.
2.	B.
3.	Γ.

Ο όρος «**immersive experiences**» (εμπειρίες εμβύθισης) αναφέρεται σε εμπειρίες που βυθίζουν πλήρως τον χρήστη σε ένα εικονικό ή φυσικό περιβάλλον, δημιουργώντας την αίσθηση ότι είναι πραγματικά εκεί. Αυτές οι εμπειρίες χρησιμοποιούν τεχνολογίες όπως η εικονική πραγματικότητα (Virtual Reality - VR), η επαυξημένη πραγματικότητα (Augmented Reality - AR), η μικτή πραγματικότητα (Mixed Reality - MR) και τα 360° βίντεο για να δημιουργήσουν ένα πολυαισθητηριακό και διαδραστικό περιβάλλον.

Ακολουθούν μερικά παραδείγματα για να κατανοήσετε καλύτερα τον όρο:

1. Εικονική πραγματικότητα (VR): Η χρήση γυαλιών VR για να βυθιστείτε σε έναν πλήρως εικονικό κόσμο όπου μπορείτε να αλληλεπιδράσετε με αντικείμενα και να εξερευνήσετε το περιβάλλον.

2. Επαυξημένη πραγματικότητα (AR): Η προσθήκη ψηφιακών στοιχείων στο πραγματικό περιβάλλον μέσω συσκευών όπως τα smartphones ή τα tablets. Για παράδειγμα, βλέπετε ψηφιακά αντικείμενα να «εμφανίζονται» στον φυσικό χώρο γύρω σας.

3. Μικτή πραγματικότητα (MR): Ο συνδυασμός VR και AR, όπου τα ψηφιακά αντικείμενα όχι μόνο προβάλλονται στο φυσικό περιβάλλον αλλά μπορούν επίσης να αλληλεπιδρούν με αυτό.

4. 360° βίντεο: Βίντεο που καταγράφεται από όλες τις γωνίες, επιτρέποντας στους θεατές να εξερευνούν το περιβάλλον γύρω τους από κάθε κατεύθυνση.

Αυτές οι τεχνολογίες χρησιμοποιούνται σε διάφορους τομείς, όπως η εκπαίδευση, η ψυχαγωγία, η υγεία και η εκπαίδευση εργαζομένων, για να δημιουργήσουν πιο εμπλουτισμένες και διαδραστικές εμπειρίες.

Επαυξημένη πραγματικότητα: Μια νέα διάσταση στη μάθηση

Επαυξημένη πραγματικότητα:

Μια νέα διάσταση στη μάθηση

Η επαυξημένη πραγματικότητα (ΕΠ) εισάγει μια νέα διάσταση στις παραδοσιακές μεθόδους μάθησης, επικαλύπτοντας ψηφιακό περιεχόμενο στον πραγματικό κόσμο. Μέσω συσκευών με δυνατότητες ΕΠ, όπως έξυπνα τηλέφωνα, ταμπλέτες ή ειδικά ακουστικά ΕΠ, οι μαθητές μπορούν να αλληλεπιδρούν με εικονικά αντικείμενα. Μέσω της ΕΠ, μπορούν να πραγματοποιούν εικονικές εκδρομές σε αρχαίους πολιτισμούς, να επισκέπτονται διάσημα μουσεία και να αλληλεπιδρούν με ειδικούς από διάφορους τομείς. Αυτή η προοπτική ενθαρρύνει την πολιτιστική

Πηγή εικόνας: Ιστοσελίδα δημοτικού σχολείου Αμφίκλειας

κατανόηση, διευρύνει τους ορίζοντες και ενισχύει την αίσθηση της διασύνδεσης σε έναν όλο και πιο διασυνδεδεμένο κόσμο.

Τα σχολικά βιβλία ζωντανεύουν

Η ΕΠ αναβαθμίζει τα σχολικά βιβλία μετατρέποντας στατικές εικόνες σε δυναμικά και διαδραστικά στοιχεία. Ένα μάθημα βιολογίας μπορεί να μεταμορφωθεί σε συναρπαστικό ταξίδι εντός του ανθρώπινου σώματος, επιτρέποντας στους μαθητές να εξερευνήσουν όργανα και συστήματα με ρεαλιστικό και εντυπωσιακό τρόπο. Αυτή η εμπειρία ενθαρρύνει την περιέργεια και ενεργοποιεί τη φαντασία τους, κάνοντας τη μάθηση πιο ευχάριστη και αξέχαστη. Εφαρμογές πραγματικού κόσμου.

Δεν είμαστε ίδιοι

Η τεχνολογία ΕΠ δίνει τη δυνατότητα για εξατομικευμένες μαθησιακές εμπειρίες που προσαρμόζονται στις ανάγκες και το μαθησιακό στυλ κάθε μαθητή. Ρυθμίζοντας τα επίπεδα περιεχομένου και δυσκολίας, οι εφαρμογές AR παρέχουν στοχευμένη υποστήριξη και προκλήσεις, ενισχύοντας τη δέσμευση και τα κίνητρα των μαθητών και, τελικά, βελτιώνοντας την ακαδημαϊκή τους απόδοση.

Προσωποποιημένη Μάθηση και ενίσχυση της προσβασιμότητας με την επαυξημένη πραγματικότητα

Η επαυξημένη πραγματικότητα (ΕΠ) ανοίγει νέους ορίζοντες στην εκπαίδευση, συνδυάζοντας προσωποποιημένες μαθησιακές εμπειρίες και ενίσχυση της προσβασιμότητας. Μέσω της ΕΠ, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προσαρμόσουν το περιεχόμενο και τη δυσκολία των δραστηριοτήτων σύμφωνα με τις ανάγκες και το μαθησιακό στυλ κάθε μαθητή. Αυτό διευκολύνει την Ατομική πρόοδο και ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή στη μάθηση.

Παράλληλα, η τεχνολογία ΕΠ διασφαλίζει ότι κάθε μα-

θητής, ανεξαρτήτως των ατομικών του αναγκών, έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει πλήρως στην εκπαιδευτική διαδικασία και να απολαύσει μια πιο προσαρμοσμένη και ολοκληρωμένη εκπαιδευτική εμπειρία.

AR και εκμάθηση γλωσσών

Το AR ανοίγει συναρπαστικές δυνατότητες για εκμάθηση γλωσσών. Μέσω εφαρμογών AR, οι μαθητές μπορούν να συμμετάσχουν σε εικονικές συνομιλίες με χαρακτήρες, να εξασκήσουν το λεξιλόγιο και τη γραμματική στο πλαίσιο, ακόμη και να εξερευνήσουν ξένους πολιτισμούς με πιο καθηλωτικό τρόπο. Αυτή η διαδραστική προσέγγιση ενισχύει την απόκτηση και την ευχέρεια της γλώσσας, καθιστώντας την εκμάθη-

Πηγή εικόνων: Ιστοσελίδα δημοτικού σχολείου Αμφίκλειας

ση γλωσσών πιο δυναμική και ευχάριστη.

Αποτελεσματική μάθηση

Πολυάριθμες μελέτες και έρευνες δείχνουν τη θετική επίδραση της επαυξημένης πραγματικότητας στα μαθησιακά αποτελέσματα. Σύμφωνα με έκθεση του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ, οι μαθητές που χρησιμοποιούν τεχνολογίες ΕΠ έχουν καλύτερες ακαδημαϊκές επιδόσεις και παρουσιάζουν αυξημένη διατήρηση πληροφοριών σε σύγκριση με τις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας. Επιπλέον, έρευνα από το Πανεπιστήμιο του Στάνφορντ αποκαλύπτει ότι η ΕΠ μπορεί να ενισχύσει τη χωρική

κατανόηση και να ενισχύσει τις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων.

Επαυξημένη πραγματικότητα και αξιολογήσεις

Η επαυξημένη πραγματικότητα (ΕΠ) μπορεί να ανανεώσει τον τρόπο με τον οποίο γίνονται οι αξιολογήσεις στην εκπαίδευση. Οι παραδοσιακές αξιολογήσεις, που συχνά βασίζονται σε ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, εστιάζουν κυρίως στη μνήμη και την απομνημόνευση. Με τη χρήση της ΕΠ, οι αξιολογήσεις γίνονται πιο διαδραστικές και πρακτικές, μετρώντας την ικανότητα των μαθητών να εφαρμόζουν τις γνώσεις τους σε πραγματικά σενάρια.

Εφαρμογή επαυξημένης πραγματικότητας

Πιάστε Ροκέμον σε λειτουργία AR (επαυξημένης πραγματικότητας)

Φέρτε το Ροκέμον GO στον πραγματικό κόσμο όπως ποτέ πριν.

Η λειτουργία AR χρησιμοποιεί τις δυνατότητες επαυξημένης πραγματικότητας του Ροκέμον GO για να επιτρέψει στα Ροκέμον να εμφανίζονται μέσα και γύρω από το πραγματικό περιβάλλον ακριβώς μπροστά σας. Μπορείτε να περπατήσετε μέχρι ένα Ροκέμον για μια ευκαιρία για ένα εξαιρετικό μπόνους στη ρίψη ή μια ιδανική ευκαιρία για φωτογράφιση.

Στη λειτουργία AR, τα Ροκέμον γνωρίζουν την κίνησή σας, οπότε προχωρήστε με προσοχή. Αν προχωρήσετε προς ένα Ροκέμον πολύ γρήγορα, θα το τρομάξετε... αλλά αν πλησιάσετε αργά, θα έχετε περισσότερες πιθανότητες να το πιάσετε.

Η λειτουργία AR+ εμφανίζει τα Ροκέμον στερεωμένα σε ένα σημείο του πραγματικού σας περιβάλλοντος. Τα Ροκέμον εμφανίζονται στο έδαφος μπροστά σας και μπορείτε να περπατήσετε προς αυτά ή γύρω τους..

Τα Ροκέμον έχουν επίγνωση του πόσο κοντά είστε και πόσο γρήγορα κινείστε προς αυτά.

Πηγή: Pokémon GO Help Center (επίσημη ιστοσελίδα)

Προγραμματισμός: Ο μυστικός κόσμος του 0 και του 1

*Ανακαλύψτε πώς η εκμάθηση προγραμματισμού
μπορεί να σας δώσει τα εργαλεία
για να δημιουργήσετε τον κόσμο του μέλλοντος.*

Μπες στον κόσμο των υπολογιστών και άλλαξε τον κόσμο

```
greeting.js JavaScript
const currentHour = new Date().getHours();

if (currentHour >= 12 && currentHour < 24) {
  console.log("Καλησπέρα");
} else {
  console.log("Καλημέρα");
}
```

Η γλώσσα που καταλαβαίνει ο υπολογιστής.

Μέσα από τον προγραμματισμό, οι άνθρωποι μπορούν να δημιουργούν, να πειραματίζονται και να λύνουν προβλήματα στον ψηφιακό κόσμο. Μέσα από την εκμάθηση προγραμματισμού, οι μαθητές μπορούν να κατανοήσουν πώς λειτουργούν οι υπολογιστές και τα λογισμικά που χρησιμοποιούμε καθημερινά. Ο προγραμματισμός βοηθά τους μαθητές να αναπτύξουν κρίσιμες δεξιότητες, όπως η λογική σκέψη, η επίλυση προβλημάτων και η δημιουργικότητα. Μαθαίνοντας να γράφουν κώδικα, οι μαθητές μπορούν να δημιουργήσουν τα δικά τους προγράμματα, παιχνίδια και εφαρμογές, ανοίγοντας τον δρόμο για καινοτομίες που θα διαμορφώσουν το μέλλον.

Ο κόσμος του 0 και του 1, δηλαδή της δυαδικής γλώσσας που χρησιμοποιείται στους υπολογιστές, είναι γεμάτος ευκαιρίες για δημιουργία και πειραματισμό. Οι μαθητές

μπορούν να ξεκινήσουν με απλές γλώσσες προγραμματισμού όπως η Scratch, που είναι ειδικά σχεδιασμένη για παιδιά και νέους. Μέσω της Scratch, οι μαθητές μπορούν να δημιουργούν κινούμενα σχέδια, παιχνίδια και διδραστικές ιστορίες, μαθαίνοντας τις βασικές έννοιες του προγραμματισμού με έναν διασκεδαστικό και ελκυστικό τρόπο.

Καθώς οι μαθητές προχωρούν, μπορούν να εξερευνησουν πιο προηγμένες γλώσσες προγραμματισμού όπως η Python, η Java και η C++. Αυτές οι γλώσσες χρησιμοποιούνται ευρέως στην ανάπτυξη λογισμικού, την επιστήμη των δεδομένων και την τεχνητή νοημοσύνη, παρέχοντας στους μαθητές τα εργαλεία για να συμμετέχουν ενεργά στον ψηφιακό κόσμο του μέλλοντος.

Η τεχνητή νοημοσύνη

Η τεχνητή νοημοσύνη (ΤΝ) είναι η τεχνολογία που επιτρέπει στους υπολογιστές να επεξεργάζονται πληροφορίες και να υποστηρίζουν αποφάσεις, με τρόπους που μοιάζουν με την ανθρώπινη σκέψη. Για παράδειγμα, μπορούν να αναγνωρίζουν πρόσωπα, να επιλύουν προβλήματα ή να προσαρμόζονται βάσει δεδομένων.

Η ΤΝ αξιοποιείται σε πολλούς τομείς: στη ρομποτική, στην αυτοκινητοβιομηχανία, στην υγεία, στην οικονομία και στην εκπαίδευση. Ένα γνωστό παράδειγμα είναι οι εικονικοί βοηθοί, όπως η Siri ή η Alexa, που επεξεργάζονται τις εντολές μας και απαντούν σε ερωτήματα ή εκτελούν εργασίες.

Στη ρομποτική, η ΤΝ βοηθά τα μηχανικά συστήματα να κινούνται και να εκτελούν σύνθετες εργασίες, όπως η αυτόνομη οδήγηση ή η συλλογή δεδομένων. Στην υγεία, υποστηρίζει τους γιατρούς στην ανάλυση μεγάλου όγκου ιατρικών δεδομένων για την εξαγωγή πιο ακριβών διαγνώσεων.

Στην καθημερινή μας ζωή, βρίσκουμε την ΤΝ σε παιχνίδια, κινητά τηλέφωνα, ακόμα και στην τάξη, με εκπαιδευτικά προγράμματα που προσαρμόζονται στον ρυθμό μάθησης κάθε παιδιού. Σε αυτές τις περιπτώσεις, λειτουργεί ως ψηφιακό εργαλείο που ενισχύει τις δυνατότητες του ανθρώπου να μαθαίνει και να εξελίσσεται.

Η τεχνητή νοημοσύνη προσφέρει σημαντικές ευκολίες, αλλά φέρνει και προκλήσεις. Χρειάζεται προσοχή στη διαχείριση των προσωπικών δεδομένων και στην αποφυγή της παραπληροφόρησης. Είναι απαραίτητο να κατανοούμε τη λειτουργία της και να τη χρησιμοποιούμε με υπευθυνότητα, λαμβάνοντας υπόψη τις επιπτώσεις της στην κοινωνία και στο περιβάλλον.

Καθώς η ΤΝ εξελίσσεται, η διαρκής ενημέρωση και η συνεργασία θα μας επιτρέψουν να αξιοποιούμε τις δυνατότητές της προς όφελος όλων των ανθρώπων και της κοινωνίας.

1. (Ομαδική εργασία, διαβαθμισμένης δυσκολίας)

Διαβάστε το κείμενο και επιλέξτε μία από τις παρακάτω δραστηριότητες.

1. Συμπληρώστε την πρόταση με δύο παραδείγματα από το κείμενο ή από την καθημερινή ζωή σας.

Η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να βοηθήσει τους ανθρώπους...

2. **Γράψτε ένα μικρό κείμενο:** Φανταστείτε ότι η τάξη σας έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει ένα «έξυπνο» ρομπότ στο σχολείο. Ποια εργασία θα του αναθέτατε; Πώς θα μπορούσε να βοηθήσει τις μαθήτριες, τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς;

Τεχνητή νοημοσύνη και δικαιώματα των παιδιών

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ερευνητές και επιστήμονες μελετούν πώς οι νέες τεχνολογίες, όπως η Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ), επηρεάζουν τη ζωή των παιδιών. Η ΤΝ δεν είναι μια μηχανή που σκέφτεται όπως ο άνθρωπος, αλλά ένα ισχυρό ψηφιακό εργαλείο που μπορεί να μας βοηθήσει να μαθαίνουμε, να παίζουμε και να επικοινωνούμε στον ψηφιακό κόσμο.

Για να είναι η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης ασφαλής και ωφέλιμη, χρειάζεται να βασίζεται σε αρχές που προστατεύουν τα δικαιώματα των παιδιών. Μία από αυτές είναι ο έλεγχος των προσωπικών δεδομένων. Τα παιδιά και οι γονείς τους χρειάζεται να γνωρίζουν ποιες πληροφορίες χρησιμοποιούνται από τις ψηφιακές εφαρμογές και πώς μπορούν να προστατευτούν.

Εξίσου σημαντικό είναι τα συστήματα ΤΝ να λειτουργούν με τρόπο κατανοητό. Όταν οι εφαρμογές εξηγούν τι κάνουν και πώς λειτουργούν με απλή και ξεκάθαρη γλώσσα, τα παιδιά μπορούν να τις χρησιμοποιούν με μεγαλύτερη ασφάλεια και αυτοπεποίθηση.

Η δικαιοσύνη είναι επίσης βασική αξία. Τα συστήματα ΤΝ δεν πρέπει να δημιουργούν διακρίσεις ή να ευνοούν κάποιους εις βάρος άλλων. Κάθε παιδί, ανεξάρτητα από το πού ζει ή ποια γλώσσα μιλά, έχει δικαίωμα σε ίσες ευκαιρίες στον ψηφιακό κόσμο.

Τέλος, σημαντικό ρόλο παίζει η ευθύνη των ανθρώπων που σχεδιάζουν και χρησιμοποιούν την ΤΝ. Η τεχνολογία χρειάζεται να υποστηρίζει τα παιδιά, χωρίς να τα μπερδεύει ή να τα παραπληροφορεί.

Σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές έρευνες, τα παιδιά δεν πρέπει να είναι απλοί χρήστες της τεχνολογίας. Έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν, να εκφράζουν τη γνώμη τους και να συμβάλλουν στη δημιουργία ενός ψηφιακού κόσμου που θα είναι ασφαλής, δίκαιος και χρήσιμος για όλους.

Πηγή:

Διασκευή από το άρθρο «*Εξετάζοντας τις τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης μέσα από τον φακό των δικαιωμάτων του παιδιού*» (2022), Κοινό Κέντρο Ερευνών (JRC) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Η πυξίδα των ψηφιακών δικαιωμάτων

Η «Πυξίδα» είναι ένας πρακτικός οδηγός που μας βοηθά να αναγνωρίζουμε τα δικαιώματά μας κάθε φορά που χρησιμοποιούμε την τεχνολογία. Κάθε σύμβολο αντιστοιχεί σε μια βασική αξία:

Έλεγχος Δεδομένων: Μας υπενθυμίζει ότι η ιδιωτική μας ζωή και οι πληροφορίες μας πρέπει να παραμένουν ασφαλείς.

Κατανόηση: Τονίζει ότι έχουμε το δικαίωμα να γνωρίζουμε πώς λειτουργούν οι εφαρμογές μέσα από απλές και καθαρές οδηγίες.

Δικαιοσύνη: Διασφαλίζει ότι ο ψηφιακός κόσμος προσφέρει ίσες ευκαιρίες σε όλα τα παιδιά, χωρίς αποκλεισμούς.

Ανθρώπινη Ευθύνη: Μας υπενθυμίζει ότι η τεχνολογία είναι ένα εργαλείο που ο άνθρωπος οφείλει να χρησιμοποιεί με προσοχή και υπευθυνότητα.

1. Ομαδική εργασία (διαφοροποιημένη-διαβαθμισμένης δυσκολίας)

1. Μελετάμε την πυξίδα μας

Παρατηρήστε τα σύμβολα στην «Πυξίδα των ψηφιακών δικαιωμάτων». Συζητήστε στην τάξη ποια αρχή θεωρείτε πιο σημαντική για την καθημερινή σας ασφάλεια στο διαδίκτυο.

2. Η πυξίδα της ομάδας μας (Κατασκευή)

Με απλά υλικά που έχουμε στην τάξη, δημιουργούμε τη δική μας «Πυξίδα ψηφιακών δικαιωμάτων» για να μας καθοδηγεί.

Τι θα χρειαστείτε:

Ένα λευκό χαρτόνι (κομμένο σε κύκλο).

Μαρκαδόρους στα χρώματα των 4 αρχών (μπλε, πορτοκαλί, τρκουάζ, κίτρινο).

Ένα μικρό κομμάτι σκληρό χαρτόνι για τον δείκτη.

Ένα διπλόκαρφο.

Οδηγίες κατασκευής:

1. Χωρίζουμε τον κύκλο: Σχεδιάζουμε έναν μεγάλο σταυρό στο χαρτόνι μας για να δημιουργήσουμε τέσσερα ίσα μέρη.

2. Γράφουμε τις αρχές: Σε κάθε μέρος γράφουμε μία από τις τέσσερις αρχές και σχεδιάζουμε το αντίστοιχο σύμβολο (λουκέτο, ζυγαριά, κ.λπ.).

3. Φτιάχνουμε τον δείκτη: Κόβουμε το σκληρό χαρτόνι σε σχήμα βέλους.

4. Ενώνουμε τα κομμάτια: Τρυπάμε προσεκτικά με το διπλόκαρφο το κέντρο του κύκλου και την άκρη του δείκτη μας.

5. Η πυξίδα γυρίζει: Τώρα ο δείκτης μας μπορεί να περιστρέφεται και να δείχνει κάθε φορά το δικαίωμα που θέλουμε να συζητήσουμε ή να προστατέψουμε!

Συνθετική εργασία:

Τι είναι η τεχνητή νοημοσύνη και πώς επηρεάζει και θα επηρεάσει τον κόσμο μας;

Στόχοι της συνθετικής εργασίας είναι:

- α) Να γνωρίσουν οι μαθητές τη βασική έννοια της τεχνητής νοημοσύνης και τις εφαρμογές της,
- β) να εξετάσουν τη θετική και αρνητική επίδραση της ΤΝ στην κοινωνία και στην καθημερινή ζωή,
- γ) να συνδυάσουν γνώσεις από τη λογοτεχνία, τα μέσα ενημέρωσης και επιστημονικές πηγές για τη διερεύνηση της επίδρασης της ΤΝ.

Η συνθετική εργασία περιλαμβάνει 6 μεγάλες δραστηριότητες, οι οποίες έχουν χρονική συσχέτιση, η μια ακολουθεί την άλλη. Συγκεκριμένα οι δραστηριότητες αυτές είναι:

1^η δραστηριότητα: Αναζήτηση και μελέτη λογοτεχνίας: Οι μαθητές/-τριες θα διαβάσουν αποσπάσματα ή περιλήψεις από έργα επιστημονικής φαντασίας που σχετίζονται με την τεχνολογία και την τεχνητή νοημοσύνη. Στη συνέχεια, θα αναζητήσουν στη βιβλιοθήκη ή σε κατάλληλες ψηφιακές πηγές βιβλία ή κείμενα προσαρμοσμένα στην ηλικία τους, τα οποία συνδυάζουν φαντασία και τεχνολογία. Οι μαθητές/-τριες θα μελετήσουν το έργο που επέλεξαν και θα εξετάσουν πώς οι συγγραφείς φαντάστηκαν τον μελλοντικό κόσμο και τον ρόλο της τεχνολογίας σε αυτόν, εντοπίζοντας ιδέες, προβληματισμούς και προβλέψεις που σχετίζονται με την τεχνητή νοημοσύνη.

2^η δραστηριότητα: Σύγκριση με άλλες πηγές: Οι μαθητές θα αναζητήσουν άρθρα από τα μέσα ενημέρωσης που αναφέρονται στην τεχνητή νοημοσύνη. Θα καταγράψουν πληροφορίες για τις εφαρμογές της ΤΝ, όπως είναι η χρήση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η υγεία, η εκπαίδευση και η βιομηχανία. Θα συγκρίνουν τις προβλέψεις των συγγραφέων της λογοτεχνίας με τις πραγματικές εξελίξεις και τις σύγχρονες εφαρμογές της ΤΝ, εντοπίζοντας διαφορές και ομοιότητες.

3^η δραστηριότητα: Οδηγός για την τεχνητή νοημοσύνη: Οι μαθητές θα δημιουργήσουν έναν απλό οδηγό με πληροφορίες για την τεχνητή νοημοσύνη και πώς μπορεί να βελτιώσει την καθημερινότητά μας. Θα συλλέξουν πληροφορίες από βιβλία, άρθρα και επιστημονικές πηγές και θα τα παρουσιάσουν με διαγράμματα, εικόνες και σύντομα κείμενα.

4^η δραστηριότητα: Υπεύθυνη χρήση εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης: Οι μαθητές/-τριες θα δημιουργήσουν έναν απλό οδηγό υπεύθυνης χρήσης εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης. Στον οδηγό αυτό θα περιλαμβάνουν πληροφορίες για το τι είναι τα εργαλεία ΤΝ, πώς μπορούν να χρησιμοποιούνται υποστηρικτικά στη μάθηση και τη σχολική εργασία, καθώς και ποια όρια χρειάζεται να υπάρχουν, ώστε η τεχνολογία να βοηθά τον άνθρωπο χωρίς να αντικαθιστά τη σκέψη, την κρίση και τη δημιουργικότητά του.

5^η δραστηριότητα: Δημιουργία δικού τους βιβλίου επιστημονικής φαντασίας: Οι μαθητές/-τριες θα γράψουν το δικό τους βιβλίο επιστημονικής φαντασίας, εμπνευσμένοι από έργα επιστημονικής φαντασίας ή άλλα κείμενα που σχετίζονται με την τεχνητή νοημοσύνη. Θα δημιουργήσουν μια ιστορία που να περιγράφει έναν κόσμο όπου η ΤΝ είναι παρούσα, δίνοντας έμφαση τόσο στα οφέλη όσο και στους πιθανούς κινδύνους.

6^η δραστηριότητα: Ενημερωτικές ομιλίες και παρουσιάσεις: Οι μαθητές/-τριες θα οργανώσουν ενημερωτικές ομιλίες και παρουσιάσεις στις άλλες τάξεις, όπου θα παρουσιάσουν το θέμα της τεχνητής νοημοσύνης. Θα χρησιμοποιήσουν διαφάνειες, βίντεο και παραδείγματα από τα βιβλία και τα άρθρα που έχουν μελετήσει, και θα ενθαρρύνουν τους άλλους μαθητές να συμμετέχουν με ερωτήσεις και συζητήσεις.

Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΤΑΛΗΞΗ -ίζω

Τα ρήματα σε -ίζω γράφονται με ι. Το ι της παραγωγικής κατάληξης -ίζω διατηρείται και στους άλλους χρόνους και στα παράγωγα:

καθαρίζω, καθάρισα, καθαρίστηκα, καθαρίζοντας, καθαριστήριο

ποτίζω, πότισα, ποτίστηκα, έχω ποτίσει, πότισμα

οπλίζω, όπλισα, οπλίστηκα, οπλισμένος, οπλισμός

Τα ρήματα που φέρονται ως εξαιρέσεις δεν έχουν την παραγωγική κατάληξη -ίζω. Τα πιο πολλά έχουν την παραγωγική κατάληξη -ζω και θεματικό φωνήεν όχι το ι αλλά κάποιο άλλο (η, υ, ει, οι):

μπή-ζω, πή-ζω, πρή-ζω, αναβλύ-ζω, γογγύ-ζω, δακρύ-ζω, κατακλύ-ζω, κελαρ-ύζω, συγχύ-ζω, σφύ-ζω, αθροίζω, δανείζω κ.ά.

Πρόσεχε τη διαφορά:

εκτιμώ, εκτίμησα, έχω εκτιμήσει, η εκτίμη-ση (η στη θέση του ω)

ασφαλίζω, ασφάλισα, έχω ασφαλίσει, η ασφάλιση

συγχύζω, σύγχυσα, έχω συγχύσει, η σύγχυση

αθροίζω, άθροισα, έχω αθροίσει, η άθροιση

1. (Ατομική εργασία) Γράψε τα ρήματα σε -ίζω και τα παράγωγά τους, όπως στο παράδειγμα.

όπλο	οπλίζω,	οπλίζομαι	ο οπλισμός
χτένα	.....	.....	.....
βυθός	.....	.....	.....
ζάλη	.....	.....	.....

2. (Ατομική εργασία) Γράψε τα ομόρριζα ρήματα, όπως στο παράδειγμα.

όπλο	οπλίζω	όπλισα	έχω οπλίσει
άνθος	.....	.....	.....
πόθος	.....	.....	.....
συνεχής	.....	.....	.....

Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΤΑΛΗΞΗ -ίζω ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ:

ανεμίζω, ανεμίζεις ανεμιστήρας / αρμενίζω, αρμενίζοντας / ασφαλίζω, αυτοί ασφαλίζονταν, ασφαλιστήκατε, ασφαλιστείτε, ασφαλιστήριο / βαδίζω, βάδισμα, βαδίζοντας / βασανίζω, βασανίζονται, αυτός βασανιζόταν, αυτός βασανίζεται, μη τους βασανίζετε, εσείς βασανιστήκατε, μη βασανιστείτε, βασανιστήριο / βυθίζω, το πλοίο βυθίζεται, μη βυθίζετε τη βάρκα, βυθιστήκαμε, μη βυθιστείτε, βύθιση / γνωρίζω, γνωρίζονται, που γνωριστήκατε; / γρυλίζω, γρυλίζοντας, γρύλισμα / εξατμίζω, το νερό εξατμίζεται, η εξατμηση / ζαλίζω, ζαλιστήκατε, μη ζαλιστείτε, αυτός ζαλιζόταν / καθρεφτίζω, αυτοί καθρεφτίζονταν, καθρεφτιστήκαμε, καθρεφτίσου / οπλίζω, οπλισμός, οπλιστήκαμε, μην οπλιστείτε, αυτοί οπλίζονταν / οργίζομαι, εσείς οργιστήκατε, μην οργιστείτε, αυτός οργιζόταν / ορκίζω, ορκίζομαι, ορκιστείτε, ορκιστήκατε, ορκίζοντας, εξορκισμός / ροχαλίζω, ροχαλίστε / σκαλίζω, σκαλίστε, σκάλισμα, σκαλιατήρι / σουβλίζω, σουβλίστε, σουβλισμα / συνηθίζω, συνηθεια, συνηθισμένος / τουφεκίζω, τουφεκίστε / τραυλίζω, φλογίζω / φυλακίζω / χρωματίζω / ψευδίζω / καβγαδίζω / ψιθυρίζω / κερδίζω / μυρίζω / νομίζω / ξεχειλίζω / παραλληλίζω / πλευρίζω / πλημμυρίζω / σφυρίζω κ.ά.

βυθίζω, βύθισα, βυθίστε / απειλώ, απείλησα, απειλήστε αλλά χτενίζω, χτένισα, χτενίστε / αδικώ, αδίκησα, αδικήστε αλλά βασανίζω, βασάνισα, βασανίστε / πειθαρχώ, πειθαρχήσα, πειθαρχήστε αλλά γνωρίζω, γνώρισα, γνωρίστε / κινώ, κίνησα, κινήστε αλλά γυαλίζω, γυάλισα, γυαλίστε κ.ά.

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Σχήμα ασύνδετο

Ασύνδετο ονομάζεται το **σχήμα** κατά το οποίο δύο ή περισσότερες προτάσεις μπαίνουν η μια δίπλα στην άλλη, συνδέονται χωρίς σύνδεσμο και χωρίζονται μεταξύ τους με κόμματα.

π.χ. Ξύπνησε, ντύθηκε, έφυγε για το σχολείο.

Παρατακτική σύνδεση

Παρατακτική ονομάζεται η **σύνδεση** κατά την οποία δυο ή περισσότερες προτάσεις παρατάσσονται, δηλαδή μπαίνουν η μια δίπλα στην άλλη, και συνδέονται μεταξύ τους με τους παρατακτικούς συνδέσμους.

Παρατακτικοί σύνδεσμοι

Συμπλεκτικοί: και/κι, ούτε, μήτε (ουδέ, μηδέ σε παλαιότερα κείμενα)

π.χ. **Και** μου αρέσει **και** δε μου αρέσει.

Ούτε έκλαιγε **ούτε** γελούσε.

Διαζευκτικοί ή διαχωριστικοί: ή, είτε

π.χ. Όλη μέρα **ή** έγραφε **ή** διάβαζε ολομόναχος.

Είτε έρθει **είτε** δεν έρθει, εμείς θα πάμε.

Αντιθετικοί: αν και, αλλά, μα, παρά, όμως, ωστόσο, ενώ, μολονότι, μόνο (που)

π.χ. Πονούσε πολύ, **αλλά** δεν έλεγε τίποτα

Καλύτερα να φας κάτι **παρά** να μείνεις νηστικός.

Συμπερασματικοί: λοιπόν, ώστε, άρα, επομένως, οπότε

π.χ. Το φαγητό είναι έτοιμο, **επομένως/άρα/οπότε** μπορούμε να καθίσουμε να φάμε.

Επεξηγηματικός: δηλαδή

π.χ. Είναι αλήθεια, **δηλαδή** αυτός τον πρόδωσε;

1. Η πιο συχνή χρήση αυτής της σύνδεσης γίνεται με τους συμπλεκτικούς συνδέσμους και η πιο σπάνια με τους συμπερασματικούς.

2. Κατά την παρατακτική σύνδεση οι προτάσεις είναι ισοδύναμες, δηλαδή συνδέονται κύριες με κύριες ή δευτερεύουσες με δευτερεύουσες.

α. Κύριες με κύριες

Του έδωσε οδηγίες *και* εκείνος τις ακολούθησε.

κύρια

σύνδεσμος

κύρια

β. Δευτερεύουσες με δευτερεύουσες

Όταν μιλούσαν *ή* όταν γελούσαν δυνατά, απομακρυνόταν.

δευτερεύουσα

σύνδεσμος

δευτερεύουσα

κύρια

3. Ο σύνδεσμος **ώστε** είναι συμπερασματικός (παρατακτικός) μόνο όταν βρίσκεται μετά από τελεία ή μετά από άνω τελεία στην αρχή της δεύτερης πρότασης και τη συνδέει παρατακτικά με την πρώτη. Και οι δύο προτάσεις σ' αυτή την περίπτωση είναι κύριες.

π.χ. Δεν του μίλησε ξανά. **Ωστε** είναι θυμωμένος;

Όταν το **ώστε** βρίσκεται μετά από κόμμα, είναι αποτελεσματικός (υποτακτικός) σύνδεσμος και συνδέει κύρια με δευτερεύουσα πρόταση.

π.χ. Είναι τόσο καλός άνθρωπος, **ώστε** τον αγαπούν όλοι;

Υποτακτική σύνδεση

Υποτακτική ονομάζεται η **σύνδεση** κατά την οποία η μία πρόταση εξαρτάται από την άλλη.

Στην υποτακτική σύνδεση οι προτάσεις δεν είναι ισότιμες: η μία είναι κύρια και η άλλη δευτερεύουσα.

Συνήθως οι δευτερεύουσες προτάσεις εξαρτώνται από την κύρια πρόταση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όμως, μια δευτερεύουσα πρόταση μπορεί να εξαρτάται από μια άλλη δευτερεύουσα διαφορετικού είδους.

Γύρισε αργά,

γιατί έμεινε στο σχολείο,

όταν τελείωσε το μάθημα.

κύρια

δευτερεύουσα

δευτερεύουσα

Στο παραπάνω παράδειγμα, η δευτερεύουσα πρόταση **όταν τελείωσε το μάθημα** εξαρτάται από τη δευτερεύουσα πρόταση **γιατί έμεινε στο σχολείο** και όχι από την κύρια.

Υποτακτική σύνδεση προτάσεων έχουμε με τους **υποτακτικούς συνδέσμους**, με το **να**, με **αναφορικές** ή **ερωτηματικές αντωνυμίες** και με **αναφορικά** ή **ερωτηματικά επιρρημάτα**, τα οποία εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις.

ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

- Την πιο μεγάλη ευγνωμοσύνη μου απ' όλα τα πρόσωπα που έχω γνωρίσει στη ζωή μου τη χρωστώ στη μητέρα μου. Κουράστηκε πολύ να με μεγαλώσει.

Μας είπε ότι την πιο μεγάλη ευγνωμοσύνη του απ' όλα τα πρόσωπα που έχει γνωρίσει στη ζωή του τη χρωστά στη μητέρα του. Κουράστηκε πολύ να τον μεγαλώσει.

Όπως φαίνεται από τα δυο παραπάνω παραδείγματα, τα λόγια κάποιου προσώπου μπορούμε να τ' ακούσουμε είτε άμεσα, δηλαδή απευθείας από το ίδιο το πρόσωπο που μιλάει (όπως συμβαίνει στο πρώτο παράδειγμα) είτε έμμεσα, δηλαδή όπως μας τα μεταφέρει ή μας τα διηγείται ένα άλλο πρόσωπο (όπως φαίνεται στο δεύτερο παράδειγμα).

Στο πρώτο παράδειγμα λέμε ότι ο λόγος είναι **ευθύς**, ενώ στο δεύτερο λέμε ότι ο λόγος είναι **πλάγιος**.

Στον ευθύ λόγο ακούμε τα λόγια κάποιου όπως ακριβώς τα λέει, ενώ στον πλάγιο λόγο τα λόγια αυτά τα μεταφέρει κάποιος τρίτος πρόσωπο.

Για να μετατρέψω τον ευθύ σε πλάγιο λόγο:

1. Προσθέτω τα ονόματα των προσώπων.
2. Βάζω συνδέσμους για να ενώσω τις προτάσεις.
3. Χρησιμοποιώ ρήματα όπως ρώτησε, απάντησε, είπε κ.ά.
4. Μετατρέπω τις κύριες προτάσεις σε εξαρτημένες.
5. Αλλάζω το πρόσωπο των ρημάτων από πρώτο/δεύτερο σε τρίτο (π.χ. ήθελα → ήθελε).
6. Μερικές φορές αλλάζω και τον χρόνο του ρήματος (π.χ. έριξαν → είχαν ρίξει).

Να, ακόμα, μερικά παραδείγματα ευθύ και πλάγιου λόγου:

Ευθύς λόγος

- Πώς πέρασες στην εκδρομή;
- Πώς είσαι σήμερα, Γιώργο;
- Γιατί δεν ακούτε ό,τι σας λέω;
- Θα φύγω αύριο ταξίδι.
- Αισθάνομαι μια αδιαθεσία.

Πλάγιος λόγος

- Τον ρώτησε **πώς πέρασε στην εκδρομή.**
- Ρώτησε τον Γιώργο **πώς είναι σήμερα.**
- Ρώτησε **γιατί δεν άκουγαν ότι τους έλεγε.**
- Είπε ότι **αύριο θα φύγει αύριο ταξίδι.**
- Είπε ότι **αισθάνεται μια αδιαθεσία.**

1. (Ατομική εργασία) Διάβασε τον παρακάτω διάλογο και ξαναγράψ' τον σε πλάγιο λόγο.

- Έμαθες τα νέα για τη σχολική εκδρομή; ρώτησε η Άννα τον Γιώργο.
- Όχι, τι έγινε; απάντησε εκείνος.
- Θα πάμε τελικά στο Μουσείο Επιστημών, είπε η Άννα.
- Τέλεια! Το είχαμε προτείνει στην προηγούμενη συνέλευση, θυμήθηκε ο Γιώργος.
- Ναι, και ο δάσκαλος είπε πως ήταν η πιο ωραία ιδέα, πρόσθεσε χαμογελώντας η Άννα.

.....

.....

.....

.....

.....

2. (Ατομική εργασία) Διάβασε το παρακάτω κείμενο και ξαναγράψ' το ως διάλογο ανάμεσα στη Σοφία και τον πατέρα της.

Η Σοφία είπε στον πατέρα της ότι δεν αισθανόταν καλά το πρωί και για αυτό δεν πήγε στο σχολείο. Του εξήγησε πως είχε πονοκέφαλο και πως προτίμησε να ξεκουραστεί. Ο πατέρας της τη ρώτησε αν ήθελε να της φτιάξει ένα χαμομήλι ή να την πάει στον γιατρό. Η Σοφία απάντησε ότι ένιωθε ήδη καλύτερα και του ζήτησε απλώς να της φέρει λίγο νερό.

.....

.....

.....

.....

.....

ΟΙ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

- Η Σοφία έχει **μαύρα** μαλλιά.
- Φρόντισε το **πληγωμένο** ζώο.
- Το αεροπλάνο πετά **ψηλά, ανάμεσα** στα σύννεφα.
- Θα έρθω **αύριο**.
- Βγήκαν **έξω**.
- Επιστρέφουμε **νωρίς**.

Επιθετικοί προσδιορισμοί

Επιθετικός προσδιορισμός είναι μία λέξη που συνοδεύει ένα ουσιαστικό και φανερώνει κάποια ιδιότητά του. Μπορεί να είναι:

- επίθετο (μαύρα μαλλιά),
- μετοχή (πληγωμένο ζώο),
- αντωνυμία, ουσιαστικό με άρθρο, επίρρημα με άρθρο.

Συμφωνεί πάντα με το ουσιαστικό σε πτώση, γένος και αριθμό.

Πώς προσδιορίζουμε τον τόπο;

Για να δείξουμε πού βρίσκεται κάτι, χρησιμοποιούμε:

Τοπικά επιρρήματα: μέσα, έξω, πάνω, πίσω, μπροστά, κ.ά.

Φράσεις με προθέσεις: από, σε, προς, μέχρι, κ.ά.

Συνδυασμούς: π.χ. μπροστά από το σπίτι, κοντά στη λίμνη.

Πώς προσδιορίζουμε τον χρόνο;

Χρονικά επιρρήματα είναι λέξεις που δηλώνουν πότε γίνεται κάτι.

Μερικά συνηθισμένα:

μετά, νωρίς, αργά, πρώτα, χθες, αύριο, τώρα, ύστερα, κάποτε κ.ά.

Μπορεί να συνοδεύονται από προθέσεις:

από νωρίς, για την ώρα, ως το βράδυ.

Σημείωση

Εκτός από τα χρονικά επιρρήματα, τον χρόνο προσδιορίζουν συχνά και φράσεις με προθέσεις (με, σε, για, κατά, από, προς, ως κ.ά.), οι οποίες μπαίνουν μπροστά από ουσιαστικά ή επιρρήματα.

π.χ. Θα έρθω **από νωρίς** για να διαβάσουμε.
 Δεν υπάρχει λόγος ανησυχίας **για την ώρα**.
 Τα μαγαζιά είναι ανοιχτά **ως το βράδυ**.

Προσοχή στις καταλήξεις των επιρρημάτων!

-ω	-ως	-ις	-ης
εδώ, γύρω, πάνω, κάτω	συνεχώς, διαρκώς, αμέσως, βεβαίως, ασφαλώς, πώς εξαιρούνται: εντός, εκτός, φέτος, εμπρός	μόλις, νωρίς, ολημερίς, ολονυχτίς, κοντολογίς	εξής, καταγής, καταμεσής, επίσης, εξαρχής, επικεφαλής

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΣΑΝ ΧΡΟΝΙΚΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

Πολλές φορές κάποια ουσιαστικά, συνήθως σε πτώση αιτιατική και πιο σπάνια σε γενική, χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί του χρόνου και φανερώνουν τότε έγινε η ενέργεια που αναφέρεται στην πρόταση.

π.χ. Ο αγώνας θα γίνει **το απόγευμα**.
Το καλοκαίρι κάναμε διακοπές στη Σκιάθο.
 Θα είμαι μαθητής γυμνασίου **του χρόνου**.

ΑΠΡΟΣΩΠΑ ΡΗΜΑΤΑ

Απρόσωπα λέγονται τα ρήματα που δεν έχουν υποκείμενο ένα πρόσωπο ή ένα πράγμα, αλλά έχουν ως υποκείμενό τους ολόκληρη πρόταση.

Αυτά έχουν μόνο ένα πρόσωπο, το τρίτο ενικό, γι' αυτό λέγονται και **τριτοπρόσωπα**:
 π.χ. **Πρέπει** να προσέχεις. **Φαίνεται** ότι θα καθυστερήσει το αεροπλάνο.

Τα πιο γνωστά απρόσωπα ρήματα είναι: πρέπει, πρόκειται, απαγορεύεται, επιτρέπεται, φαίνεται, ενδέχεται, συμβαίνει, συμφέρει, μπορεί, βρέχει, χιονίζει, ξημερώνει, νυκτώνει, βραδιάζει κ.ά.

ΠΩΣ ΣΧΗΜΑΤΙΖΟΝΤΑΙ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΣΕ -ΑΓΩ ΚΑΙ -ΒΑΛΛΩ

Μερικά ρήματα της γλώσσας μας σχηματίζονται με βάση το αρχαίο ρήμα **άγω**, που σημαίνει οδηγώ: παράγω, προάγω, διάγω, περιάγω, διεξάγω, εισάγω, εξάγω κ.ά.

Προσέχω πολύ στον σχηματισμό των ρημάτων αυτών. Όταν δηλώνω εξακολουθητικές - επαναλαμβανόμενες ενέργειες (όταν δηλαδή έχουμε εξακολουθητικό- επαναλαμβανόμενο ποιόν ενεργείας) χρησιμοποιώ το θέμα **«αγ-»**.

Παράδειγμα: Με τον σύλλογό μας, κάθε χρόνο διεξ-**άγουμε** διαγωνισμό αερομοντελισμού, με τίτλο «Δαίδαλος και Ίκαρος».

Όταν, όμως, δηλώνω συνοπτικές-στιγμιαίες ενέργειες (όταν δηλαδή έχουμε συνοπτικό-στιγμιαίο ποιόν ενεργείας), χρησιμοποιώ το θέμα **«αγαγ-»**.

Παράδειγμα: Φέτος όμως δε θα διεξ-**αγάγουμε** τον διαγωνισμό, για οικονομικούς λόγους.

Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και με τα ρήματα που προέρχονται από το αρχαίο ρήμα **βάλλω**: περιβάλλω, διαβάλλω, καταβάλλω, υποβάλλω, επιβάλλω, αμφιβάλλω, προσβάλλω κ.ά.

Τα ρήματα αυτά σχηματίζουν τους εξακολουθητικούς-επαναλαμβανόμενους τύπους με το θέμα **«βάλλ-»** (με δύο λάμδα). Σχηματίζουν, όμως, τους συνοπτικούς - στιγμιαίους τύπους από το θέμα **«βαλ-»** (με ένα λάμδα).

Παράδειγμα: Η δασκάλα μας περι-**βάλλει** με την αγάπη και την εμπιστοσύνη της. Χθες η Μαρία ανέ-**βαλε** την εκδρομή λόγω κακοκαιρίας.

Μερικά ρήματα ακολουθούν στην κλίση τους τον αρχαίο τρόπο κλίσης, όπως τα παρακάτω:

Ενεστώτας	Αόριστος ενεργητικής	Αόριστος παθητικής
λέγω	είπα	ειπώθηκε
βρίσκω	βρήκα	βρέθηκε
προσάγω	προσήγαγα	προσήχθη
καταλαμβάνω	κατέλαβα	κατελήφθη
επιδεικνύω	επέδειξα	επεδείχθη
υποβάλλομαι	-	υπεβλήθη
παρεμβαίνω	-	παρενέβη

1. (Ατομική εργασία) Συμπλήρωσε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος στη παρένθεση.

1. Η δασκάλα ..... τους μαθητές της στον κόσμο της αρχαίας ιστορίας. (εισάγω)
2. Η χώρα μας ..... νέα προϊόντα τεχνολογίας στο εξωτερικό. (εξάγω)
3. Πρέπει να μελετώ συστηματικά για να ..... (προάγω) με καλό βαθμό στην επόμενη τάξη.

2. (Ατομική εργασία) Σημείωσε αν είναι σωστό το ρήμα στην κάθε πρόταση.

1. Η εταιρεία υποβάλλει νέα αιτήματα για χρηματοδότηση.	Σωστό / Λάθος
2. Οι μαθητές περιβάλλανε τη νέα μαθήτριά με αγάπη και ενδιαφέρον.	Σωστό / Λάθος
3. Χθες η διεύθυνση του σχολείου επέβαλε περιορισμούς στη χρήση κινητού τηλεφώνου.	Σωστό / Λάθος

3. (Ομαδική εργασία, διαφοροποιημένη, μεγάλης δυσκολίας) Με την ομάδα σας γράψτε μια πρόταση για κάθε ένα από τα παρακάτω ρήματα.

1. αναβάλλω

.....
.....

2. εξάγω

.....
.....

3. επιβάλλω

.....
.....

4. υποβάλλομαι

.....
.....

5. παρεμβαίνω

.....
.....

Τεχνητή Νοημοσύνη: Ο ψηφιακός «φύλακας» του πλανήτη μας

Η ευρωπαϊκή υπηρεσία διαστήματος (ESA) χρησιμοποιεί την τεχνητή νοημοσύνη (TN) για να βοηθήσει στην προστασία της Γης. Χιλιάδες δορυφόροι που βρίσκονται σε τροχιά γύρω από τον πλανήτη μας στέλνουν καθημερινά τεράστιο όγκο δεδομένων και φωτογραφιών. Είναι αδύνατο για τους ανθρώπους να επεξεργαστούν μόνοι τους όλες αυτές τις πληροφορίες έγκαιρα.

Εδώ αναλαμβάνει δράση η τεχνητή νοημοσύνη. Τα συστήματα TN εκπαιδεύονται από τους επιστήμονες να «διαβάζουν» τις δορυφορικές εικόνες και να εντοπίζουν αλλαγές που το ανθρώπινο μάτι μπορεί να μην προσέξει:

Πρόληψη πυρκαγιών: Η TN μπορεί να εντοπίσει μικρές εστίες καπνού στα δάση πριν αυτές εξαπλωθούν, ειδοποιώντας αμέσως τις πυροσβεστικές δυνάμεις.

Προστασία των θαλασσών: Ειδικοί αλγόριθμοι αναγνωρίζουν τις κηλίδες πετρελαίου ή τα πλαστικά που επιπλέουν στους ωκεανούς, βοηθώντας στον καθαρισμό τους.

Παρακολούθηση των πάγων: Οι επιστήμονες χρησιμοποιούν την TN για να μετρούν με ακρίβεια πόσο γρήγορα λιώνουν οι πάγοι στους πόλους, ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα την κλιματική αλλαγή.

Η τεχνητή νοημοσύνη δεν είναι μια μηχανή που αποφασίζει μόνη της, αλλά ένας πολύτιμος βοηθός. Χάρη στη συνεργασία ανθρώπων και έξυπνων μηχανών, μπορούμε να πάρουμε πιο γρήγορες και σωστές αποφάσεις για το μέλλον του περιβάλλοντος.

Πηγή: Διασκευή από το υλικό ESA Kids – Earth Observation and AI, Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Διαστήματος (ESA).

Αξιοποίηση της τεχνολογίας για εκπαιδευτικούς σκοπούς

Η τεχνολογία έχει μετασχηματίσει τον τρόπο με τον οποίο η εκπαίδευση προσφέρεται και γίνεται αντιληπτή. Οι εκπαιδευτικοί αξιοποιούν διάφορες τεχνολογικές εφαρμογές για να ενισχύσουν τη μαθησιακή διαδικασία και να βελτιώσουν την απόδοση των μαθητών. Η ενσωμάτωση της τεχνολογίας στην εκπαίδευση προσφέρει πολλά οφέλη, όπως η εξατομικευμένη μάθηση, η παρουσίαση ενδιαφέροντος περιεχομένου και η αυξημένη συμμετοχή των μαθητών.

Ένα παράδειγμα είναι οι διαδραστικοί πίνακες, που επιτρέπουν στους εκπαιδευτικούς να παρουσιάζουν το μάθημα με διαδραστικά στοιχεία, όπως εικόνες, βίντεο και ήχο. Αυτό διευκολύνει την κατανόηση και κάνει το μάθημα πιο ελκυστικό.

Επιπλέον, οι εκπαιδευτικές πλατφόρμες και οι διαδικτυακές τάξεις δίνουν τη δυνατότητα πρόσβασης στο εκπαιδευτικό υλικό οποιαδήποτε στιγμή, ενισχύοντας τη συνεχή μάθηση και την αυτονομία των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν επίσης να χρησιμοποιούν λογισμικά αξιολόγησης για να παρακολουθούν την πρόοδο των

μαθητών και να προσαρμόζουν ανάλογα τη διδασκαλία τους.

Συνολικά, η χρήση της τεχνολογίας στην εκπαίδευση προσφέρει νέες δυνατότητες για τη μάθηση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων. Όμως, για να είναι πραγματικά αποτελεσματική, πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και τις δυνατότητες κάθε μαθητή, ώστε να προάγει την ισότητα και τη συμμετοχή όλων.

1. (Ατομική εργασία) Διάλεξε μία από τις παρακάτω φράσεις ως αρχή και γράψε ένα κείμενο 2-3 προτάσεων.

- Στην τάξη μας χρησιμοποιήσαμε την τεχνολογία όταν...
- Πιστεύω ότι η τεχνολογία βοηθά τους μαθητές γιατί...
- Αν ήμουν εκπαιδευτικός, θα χρησιμοποιούσα την τεχνολογία για να...

---

2. (Ομαδική εργασία, αυξημένης δυσκολίας και διαφοροποιημένης διδασκαλίας)
Με την ομάδα σας μελετήστε το κείμενο, και απαντήστε με προσοχή την κάθε ερώτηση που ακολουθεί.

1. Ποιο είναι ένα παράδειγμα τεχνολογικής εφαρμογής στην εκπαίδευση, όπως αναφέρεται στο κείμενο;

- α) Ενσωματωμένες εικόνες και βίντεο σε παρουσιάσεις.
- β) Ακουστικά μαθήματα σε πραγματικό χρόνο.
- γ) Παραδοσιακά εκπαιδευτικά βιβλία.

2. Ποιο είναι ένα από τα οφέλη της ενσωμάτωσης της τεχνολογίας στην εκπαίδευση, όπως αναφέρεται στο κείμενο;

- α) Περιορισμός της πρόσβασης στο εκπαιδευτικό υλικό.
- β) Μείωση της προσαρμοστικής μάθησης.
- γ) Αύξηση της συμμετοχής των μαθητών.

3. Ποιο είναι ένα παράδειγμα λογισμικού αναλυτικής αξιολόγησης που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί, σύμφωνα με το κείμενο;

- α) Εφαρμογή για σύνθεση μουσικής.
- β) Λογισμικό για αναγνώριση προσώπων.
- γ) Λογισμικό για παρακολούθηση προόδου μαθητών.

4. Ποιο είναι ένα προς τα εμπρός βήμα στην εκπαίδευση λόγω της τεχνολογίας, όπως περιγράφεται στο κείμενο;

- α) Προώθηση της συνεχούς μάθησης και της αυτο-καθοδήγησης.
- β) Αύξηση της δυσκολίας στην κατανόηση των μαθητών.
- γ) Μείωση της πρόσβασης σε εκπαιδευτικό υλικό.

5. Ποιος είναι ένας κρίσιμος παράγοντας για την αποτελεσματική χρήση της τεχνολογίας στην εκπαίδευση, σύμφωνα με το κείμενο;

- α) Παράλειψη της προσαρμοστικής μάθησης.
- β) Προσαρμογή στις ανάγκες και τις δυνατότητες των μαθητών.
- γ) Αποκλεισμός της ποικιλότητας των μαθητών.

3. (Ατομική εργασία) Αντιστοίχισε την κάθε λέξη με τον σωστό ορισμό.

Καινοτομία	Προστασία συστημάτων από κυβερνοεπιθέσεις
Διαδικτυακός	Αναπαραγωγή ενός οργανισμού με το ίδιο γενετικό υλικό
Κλωνοποίηση	Υπολογιστικά συστήματα που μιμούνται την ανθρώπινη νοημοσύνη
Κυβερνοασφάλεια	Νέες ιδέες ή προϊόντα που αλλάζουν τις υπάρχουσες συνθήκες
Τεχνητή νοημοσύνη	Σχετικός με το ίντερνετ

Τι έμαθα τελικά;

1 το έμαθα άριστα

2 το έμαθα αρκετά

3 άρχισα να μαθαίνω

4 δεν το έμαθα καθόλου

Επίλεξε το χρώμα και τον αριθμό που αντιπροσωπεύει την αξιολόγησή σου στα βασικά θέματα της ενότητας.	1	2	3	4
Κατανούω πώς μπορεί να αξιοποιηθεί η τεχνολογία για εκπαιδευτικούς σκοπούς.				
Έμαθα να χρησιμοποιώ λεξιλόγιο που σχετίζεται με την ενότητα.				
Έμαθα τη σύνδεση των προτάσεων: την παρατακτική, την υποτακτική και το ασύνδετο σχήμα.				
Μπορώ να αναγνωρίζω και να χρησιμοποιώ τα απρόσωπα ρήματα.				
Μπορώ να αναγνωρίζω και να χρησιμοποιώ τον ευθύ και τον πλάγιο λόγο.				

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

(Αναστοχασμός σημαίνει να σκεφτόμαστε ξανά κάτι που κάναμε ή μάθαμε, για να καταλάβουμε πώς να το κάνουμε καλύτερα την επόμενη φορά.)

Τι μου άρεσε περισσότερο στην ενότητα αυτή;

.....

Τι με δυσκόλεψε περισσότερο;

.....

Η ομάδα με βοήθησε να κάνω τις εργασίες καλύτερα;

.....

Γυρίστε στην εισαγωγική σελίδα της διδακτικής ενότητας και θυμηθείτε τις υποθέσεις που κάνατε για το περιεχόμενο της ενότητας. Συζητήστε στην ολομέλεια αν έχουν επιβεβαιωθεί οι υποθέσεις σας ή όχι.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

ανακάλυψη

ασφάλεια στο διαδίκτυο

βιντεοπαιχνίδια

διαδίκτυο

διαστημικά ταξίδια

δορυφόρος

εικονική πραγματικότητα

ενέργεια

επαυξημένη

πραγματικότητα

ηλεκτρισμός

ίντερνετ

καινοτομία

κατασκευή

κινητό τηλέφωνο

μηχανές

πειράματα

πληροφορίες

προστασία δεδομένων

ρομπότ

σύστημα πλοήγησης

τεχνολογία

τηλεσκόπιο

υπολογιστής

φυσική

φωτογραφία

χημεία

ψηφιακή τεχνολογία

ψηφιακό παιχνίδι

ψηφιακός κόσμος

Η μετάβαση από το δημοτικό στο γυμνάσιο

1^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

2^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

3^η
ΕΝΟΤΗΤΑ

ΒΑΣΙΚΗ ΕΡΩΤΗΣΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Θα δυσκολευτώ στο γυμνάσιο;
Οι καθηγητές δεν θα ξέρουν το όνομά μου;

Προσδοκώμενα αποτελέσματα: Μετά την ολοκλήρωση της διδακτικής αυτής ενότητας, αναμένεται οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:

- Να κατανοούν το λεξιλόγιο και τα κείμενα της ενότητας, να προβληματιστούν για τη μετάβαση στο γυμνάσιο μέσα από την παρακολούθηση σχετικού οπτικοακουστικού υλικού, να γράφουν και να παρουσιάζουν τις ιδέες τους.
- Να κατανοούν οδηγίες για την οργάνωση της μελέτης.
- Να συμμετέχουν σε συνθετική εργασία για τη μελέτη της Γλώσσας, κλείνοντας έτσι τη μάθησή τους στο δημοτικό.

Κεντρική έννοια	Μετάβαση				
Έννοιες-κλειδιά	μαθητής/ μαθήτρια	μάσκαλος/ δασκάλα	σχολικό πρόγραμμα	συνεργατική μάθηση	σχολικό εγχειρίδιο
Σχετικές έννοιες	εκπαίδευση, γνώση	διδασκαλία, καθοδήγηση	ωρολόγιο πρόγραμμα, μαθήματα	ομαδική εργασία, κοινή γνώση	διδασκτικό υλικό, αγαπημένο βιβλίο

Στην ολομέλεια, δείτε τις εικόνες του 1ου ινφογραφήματος.

Οι δικές μου αξέχαστες στιγμές
στο δημοτικό σχολείο

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΛΜΠΟΥΜ

Το ξεκίνημα

Η πρώτη μέρα στο δημοτικό σχολείο! Η καρδιά φτερουχίζει, γεμάτη χαρά και ενθουσιασμό. Νέες φιλίες στο προσκήνιο!

από τη Γ΄ στη Δ΄

Μεγαλώνουμε και μαθαίνουμε νέα πράγματα, αποκτώντας γνώσεις και εμπειρίες που μας συνοδεύουν. Ήδη έχουμε μάθει πολλά! Μας περιμένουν πολλά περισσότερα!

Προβληματισμοί πριν το τέλος...

Σκέψεις και προετοιμασία για το μέλλον, με ανυπομονησία και ελπίδα. Προβληματισμοί: Μήπως θα πέσω στα δύσκολα; Θα τα καταφέρω; Το δημοτικό ήταν τελικά εύκολο για μένα. Το γυμνάσιο όμως;

Το όνειρο της αποφοίτησης!!

Αποφοίτηση: Ένα όνειρο που σύντομα θα γίνει πραγματικότητα! Ένα κύμα χαράς με συνεπαίρνει. Ανυπομονώ για τη νέα αρχή και για τη συνέχεια που αναμένεται συναρπαστική!

Οι δικές μου αξέχαστες στιγμές
στο δημοτικό σχολείο

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΛΜΠΟΥΜ

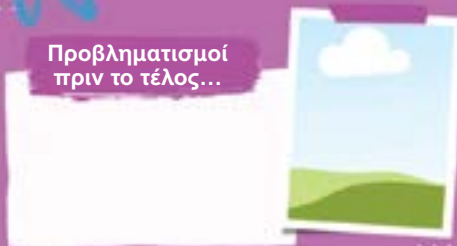
Το ξεκίνημα

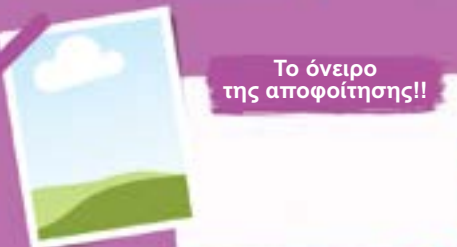
από τη Γ΄ στη Δ΄

Προβληματισμοί πριν το τέλος...

Το όνειρο της αποφοίτησης!!

Δείτε τις φωτογραφίες και διαβάστε το κείμενο. Συζητήστε και προβληματιστείτε:

Ποιες είναι οι δικές σας μοναδικές στιγμές στο δημοτικό; Βρείτε φωτογραφικό υλικό από στιγμές που σας έχουν μείνει χαραγμένες στη μνήμη σας και δημιουργήστε το δικό σας ινφογράφημα (2ο ινφογράφημα) και καταγράψτε τις δικές σας σκέψεις. Μοιραστείτε τις σκέψεις σας με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριάς σας. Έχετε παρόμοια συναισθήματα, προβληματισμούς, φόβους και ελπίδες; Αναρωτηθείτε τι θα περιλαμβάνει η ενότητα αυτή. Κάντε υποθέσεις και στο τέλος της ενότητας, κάντε έλεγχο των υποθέσεων και δείτε αν επιβεβαιώνονται ή όχι.

Στο κατώφλι του Γυμνασίου

Η μετάβαση από το δημοτικό στο γυμνάσιο αποτελεί ένα σημαντικό ορόσημο στη ζωή μας, μια περίοδο αλλαγής και προσαρμογής σε νέες προκλήσεις και περιβάλλοντα. Μαζί της φέρνει μια σειρά αλλαγών τόσο στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε την εκπαίδευση όσο και στη γενικότερη ζωή μας.

Κατά τη διάρκεια των σχολικών ετών στο δημοτικό σχολείο, έχουμε εδραιωθεί στο περιβάλλον του συνηθίσει τις ρουτίνες και τις απαιτήσεις της τάξης. Η μετάβαση στο γυμνάσιο, ωστόσο, σηματοδοτεί τη μετάβαση σε ένα πιο προχωρημένο επίπεδο εκπαίδευσης και την προσαρμογή σε νέες συνθήκες. Συχνά συνεπάγεται μεγαλύτερη ακαδημαϊκή πίεση αλλά και περισσότερη ελευθερία στην ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων, στην οργάνωση του χρόνου και τη συνειδητοποίηση των στόχων μας.

Εκτός από τις ακαδημαϊκές προκλήσεις, η μετάβαση στο γυμνάσιο επιφέρει και αλλαγές στις κοινωνικές σχέσεις μας. Συνήθως αλλάζουν οι φίλοι μας, καθώς γίνεται η

ένταξη σε νέες τάξεις και ομάδες. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια επίπονη προσαρμογή και να δημιουργήσει αίσθημα ανασφάλειας ή απομόνωσης για ορισμένους μαθητές.

Επιπλέον, η μετάβαση στο γυμνάσιο μάς προετοιμάζει για το μέλλον και την ενδεχόμενη είσοδο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ή την αγορά εργασίας. Τα γυμνάσια συχνά προσφέρουν περισσότερες επιλογές στο πρόγραμμα σπουδών, επιτρέποντάς μας να εξερευνούμε διάφορους τομείς ενδιαφέροντος και να αποφασίσουμε την επαγγελματική μας κατεύθυνση.

Συνοψίζοντας, η μετάβαση από το δημοτικό στο γυμνάσιο αποτελεί μια μεγάλη αλλαγή στη ζωή μας που απαιτεί προσαρμογή, αλλά παράλληλα προσφέρει ευκαιρίες για ανάπτυξη και αυτογνωσία. Είναι μια περίοδος που μας επιτρέπει να εξερευνήσουμε τα όριά μας και να καλλιεργήσουμε τα ενδιαφέροντά μας, καθώς προετοιμαζόμαστε για το μέλλον μας.

1. (Ατομική εργασία, Διαβαθμισμένης δυσκολίας)

Επίλεξε μια από τις παρακάτω δραστηριότητες.

1η δραστηριότητα: Γράψε δύο προτάσεις για το πώς νιώθεις που θα πας στο γυμνάσιο. Τι σκέφτεσαι γι' αυτή την αλλαγή;

2η δραστηριότητα: Συζητήστε στις ομάδες σας και καταγράψτε τρεις ικανότητες ή γνώσεις που αποκτήσατε στο Δημοτικό και πιστεύετε ότι θα σας βοηθήσουν στο νέο σας σχολείο

Πώς οργανώνω τη μελέτη μου ως μαθητής/-τρια του γυμνασίου

Η οργάνωση της μελέτης σου ως μαθητής/-τρια του γυμνασίου είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη επιτυχίας στα μαθήματά σου. Να, λοιπόν, μερικές συμβουλές για το πώς μπορείς να οργανώσεις τη μελέτη σου:

1. Δημιούργησε ένα πρόγραμμα: Καθόρισε στο πρόγραμμά σου συγκεκριμένες ώρες μελέτης για κάθε μάθημα. Αφιέρωσε χρόνο για τα μαθήματα που χρειάζονται περισσότερη προσοχή.

2. Χρησιμοποίησε ένα ημερολόγιο ή ένα πρόγραμμα: Κράτησε ημερολόγιο για τις εργασίες και τα προθεσμιακά προγράμματα. Έτσι, θα μπορείς να παρακολουθείς τις προθεσμίες και να οργανώνεις τον χρόνο σου αποτελεσματικά.

3. Δημιούργησε έναν χώρο μελέτης: Βρες έναν ήσυχο και κατάλληλο χώρο για να μελετάς, μακριά από διαταραχές. Ένα καθαρό και οργανωμένο γραφείο μπορεί να βοηθήσει στην αύξηση της παραγωγικότητάς σου.

4. Χρησιμοποίησε τεχνικές μάθησης: Χρησιμοποίησε τεχνικές μάθησης, όπως σημειώσεις, διαγράμματα, ομαδοποίηση πληροφοριών και επισκόπηση υλικού, για να σε βοηθήσουν να κατανοήσεις τα μαθήματα.

5. Διαχείριση του χρόνου: Μάθε να διαχειρίζεσαι τον χρόνο σου αποτελεσματικά. Κατάνειμε ισορροπημένα τον χρόνο σου μεταξύ μελέτης, αναψυχής και χρόνου για την οικογένεια και τους φίλους σου.

6. Αποφυγή της αναβολής: Μην αφήνεις την εργασία σου για τελευταία στιγμή. Αντιμέτωπος τις εργασίες σου αμέσως και απόφυγε την αναβολή.

7. Συνεργασία με άλλους: Μπορείς να συνεργαστείς με άλλους μαθητές για να μάθετε μαζί. Η μελέτη σε ομάδα

μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση των δυσκολιών και να δώσετε λύσεις μαζί.

8. Κρατάς ισορροπία: Μην ξεχνάς τη σημασία της ισορροπίας ανάμεσα στη μελέτη και τον ελεύθερο χρόνο. Η αποτελεσματική μελέτη απαιτεί και αρκετές περιόδους ξεκούρασης.

9. Καλή διατροφή και ύπνος: Μην ξεχνάς να τρως σωστά και να κοιμάσαι αρκετές ώρες κάθε βράδυ. Η υγιεινή διατροφή και ο καλός ύπνος συμβάλλουν στην αποτελεσματική μάθηση.

10. Ζήτησε βοήθεια όταν χρειαστείς: Μη διστάζεις να ζητήσεις βοήθεια, από τους δασκάλους σου ή άλλους συμμαθητές σου όταν αντιμετωπίζεις δυσκολίες σε ένα μάθημα. Η υποστήριξη είναι σημαντική για την επίτευξη των εκπαιδευτικών σου στόχων.

Συνθετική εργασία: Η διαχρονική αξία της ελληνικής γλώσσας και οι προκλήσεις της ψηφιακής εποχής

Στόχοι της συνθετικής εργασίας:

- **Κατανόηση της γλωσσικής εξέλιξης:** Διερεύνηση της εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας μέσω της ανάλυσης διαφορετικών ειδών κειμένων, από διαφορετικές χρονικές περιόδους.
- **Συγκριτική μελέτη:** Σύγκριση διαφορετικών μορφών της ελληνικής γλώσσας με τη σύγχρονη χρήση της.
- **Ανάπτυξη συνεργασίας και κριτικής σκέψης:** Ενίσχυση της ομαδικής εργασίας και της κριτικής σκέψης μέσω της συλλογικής μελέτης και παρουσίασης ευρημάτων.
- **Δημιουργία πολυτροπικού υλικού:** Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας μέσω ποικίλων μέσων, όπως διαδραστικές παρουσιάσεις, βίντεο και γραπτά κείμενα.
- **Συμμετοχή σε ημερίδα:** Προετοιμασία και συμμετοχή σε μια ημερίδα με τις ΣΤ΄ τάξεις όμορων σχολείων, όπου θα πραγματοποιηθούν παρουσιάσεις, πόστερ και συζητήσεις γύρω από το θέμα της συνθετικής αυτής εργασίας.

Δομή της συνθετικής εργασίας:

1η Εβδομάδα: Εισαγωγή και προετοιμασία

Δευτέρα:

- **Παρουσίαση Θέματος:** Στην ολομέλεια της τάξης, ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί τους στόχους της συνθετικής εργασίας, τη δομή και τη σημασία της ελληνικής γλώσσας ως ζωντανού οργανισμού που προσαρμόζεται στις ανάγκες της εποχής.

Στο πλαίσιο της προετοιμασίας μας, μελετάμε αποσπάσματα από τα λόγια του Οδυσσέα Ελύτη και του Γιώργου Σεφέρη. Οι δύο ποιητές καταθέτουν τον θαυμασμό τους για τη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας μέσα στους αιώνες.

«...Μου εδόθηκε, αγαπητοί φίλοι, να γράφω σε μια γλώσσα που μιλιέται μόνον από μερικά εκατομμύρια ανθρώπων. Παρ' όλ' αυτά, μια γλώσσα που μιλιέται επί δυόμισι χιλιάδες χρόνια χωρίς διακοπή και μ' ελάχιστες διαφορές.»

Οδυσσέας Ελύτης

*«Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου...
»... Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα μαύρα ρίγη...
»... Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα-πρώτα Δόξα Σοι!
»... Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου! ...»*

Οδυσσέας Ελύτης, Άξιον Εστί, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα, 2001

...Ανήκω σε μια χώρα μικρή. Ένα πέτρινο ακρωτήριο στη Μεσόγειο, που δεν έχει άλλο αγαθό παρά τον αγώνα του λαού του, τη θάλασσα, και το φως του ήλιου. Είναι μικρός ο τόπος μας, αλλά η παράδοσή του είναι τεράστια και το πράγμα που τη χαρακτηρίζει είναι ότι μας παραδόθηκε χωρίς διακοπή. Η ελληνική γλώσσα δεν έπαψε ποτέ της να μιλιέται. Δέχτηκε τις αλλοιώσεις που δέχεται καθετί ζωντανό, αλλά δεν παρουσιάζει κανένα χάσμα....

Γιώργος Σεφέρης, Ομιλία στη Σουηδική Ακαδημία, 1963

Αφού διαβάσουμε τα κείμενα αυτά, διαμορφώνουμε το δικό μας ερευνητικό ερώτημα: Είναι πράγματι η γλώσσα μας ένας ζωντανός οργανισμός που ταξιδεύει αδιάκοπα στον χρόνο; Ξεκινάμε τη δική μας έρευνα για να το διαπιστώσουμε!

Για να απαντήσουμε στο ερευνητικό μας ερώτημα, θα εργαστούμε σε ομάδες. Κάθε ομάδα θα αναλάβει να μελετήσει διαφορετικές πηγές και αυθεντικά κείμενα.

Μέσα από αυτή την έρευνα, θα συλλέξετε στοιχεία, θα συγκρίνετε τις μορφές της γλώσσας μας και θα ανακαλύψετε πώς οι λέξεις ταξιδεύουν και αλλάζουν, παραμένοντας όμως ζωντανές μέχρι σήμερα.

Δημιουργία Ομάδων: Οι μαθητές και οι μαθήτριες χωρίζονται σε τρεις ομάδες έρευνας και δουλεύουν στο δικό τους «γλωσσικό εργαστήριο». Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να μελετήσει μια διαφορετική χρονική περίοδο ή μορφή της γλώσσας μας, ώστε να συγκεντρώσει τα απαραίτητα τεκμήρια για την απάντηση στο ερευνητικό μας ερώτημα:

1ο Γλωσσικό εργαστήριο: Μελέτη της αρχαίας ελληνικής γραμματείας (Ομήρου Οδύσσεια).

2ο Γλωσσικό εργαστήριο: Εξέταση της λόγιας παράδοσης και της καθαρεύουσας (Άγγελος Βλάχος).

3ο Γλωσσικό εργαστήριο: Διερεύνηση του λαϊκού πολιτισμού και των διαλέκτων (Κυπριακή διάλεκτος).

Ξεκινάμε δουλειά!

1ο Γλωσσικό εργαστήριο

Αποστολή: Η ομάδα σας θα μελετήσει το παρακάτω αυθεντικό κείμενο που γράφτηκε πριν από περίπου 2.800 χρόνια.

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε· πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω, πολλὰ δ' ὃ γ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὄν κατὰ θυμόν, ἀρνύμενος ἣν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἐταίρων. [...] Αὐτῶν γὰρ σφετέρησιν ἀτασθαλίησιν ὄλοντο, νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἥελίοιο ἦσθιον· αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ. Τῶν ἀμόθεν γε, θεά, θύγατερ Διός, εἰπέ καὶ ἡμῖν.

Αποσπάσματα από το Προοίμιο

Βήματα έρευνας:

1. Εντοπίστε στο κείμενο 5 λέξεις που σας φαίνονται γνώριμες και χρησιμοποιούμε ακόμα και σήμερα (π.χ. άνδρα, ψυχή, θεά).
2. Συγκρίνετε τη σημασία τους: Πιστεύετε ότι η έννοιά τους έχει αλλάξει πολύ από τότε μέχρι σήμερα;
3. Συζητήστε: Πώς αισθάνεστε που μπορείτε να αναγνωρίσετε λέξεις σε ένα τόσο παλιό κείμενο; Επιβεβαιώνει αυτό τη μαρτυρία του Ελύτη για τη συνέχεια της γλώσσας;

2ο Γλωσσικό εργαστήρι

Αποστολή: Η ομάδα σας θα μελετήσει το ποίημα του Άγγελου Βλάχου. Είναι γραμμένο στην καθαρεύουσα, μια μορφή της γλώσσας που χρησιμοποιήθηκε για πολλά χρόνια στα σχολεία και στα επίσημα έγγραφα.

Ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος

Ξεύρεις τὴν γῆ πού ἀνθεῖ
φαιδρὰ πορτοκαλέα
καὶ κοκκινίζει ἢ σταφυλή
καὶ θάλλει ἢ ἐλαία;

ἽΩ! δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανεὶς,
εἶναι ἡ γῆ ἢ Ἑλλῆς.

Ξεύρεις τὴν γῆ, ἥτις παντοῦ
μὲ αἵματα ἐβάφη,
ὅπου κολλάδες καὶ βουνὰ
εἶναι τυράννων τάφοι;

ἽΩ! δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανεὶς,
εἶναι ἡ γῆ ἢ Ἑλλῆς.

Γῆ μήτηρ παλαιῶν θεῶν
καὶ νέων ἡμιθέων,
γῆ ἀναμνήσεων κλεινῶν
καὶ γῆ ἐλπίδων νέων.

ἽΩ! δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανεὶς,
εἶναι ἡ γῆ ἢ Ἑλλῆς.

Πηγή: Άγγελος Βλάχος, «Ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος».

Βήματα έρευνας:

1. Εντοπίστε λέξεις ή καταλήξεις που διαφέρουν από τη σημερινή μας ομιλία (π.χ. εἶναι, γλυκυτάτη, ὄμιλοῦν).
2. Δοκιμάστε να αποδώσετε έναν στίχο στη γλώσσα που χρησιμοποιούμε σήμερα. Παρατηρεῖτε αλλαγή στο νόημα ή μόνο στον τρόπο γραφής;
3. Συζητήστε: Πόσο εύκολο είναι για έναν σημερινό μαθητή να καταλάβει αυτό το κείμενο; Πώς αυτό επιβεβαιώνει τη συνέχεια της γλώσσας μας;

3ο Γλωσσικό εργαστήρι

Αποστολή: Η ομάδα σας θα μελετήσει τη ζωντανία της γλώσσας μέσα από την κυπριακή διάλεκτο. Οι διάλεκτοι είναι τοπικές μορφές της γλώσσας που διατηρούν πολύ παλιά στοιχεία.

Παροιμίες στην Κυπριακή διάλεκτο

Αθκιασερός παπάς, θάφτει και ζωντανούς.

Άλλα 'ν' τ' αμμάδκια του λαού τζ'ι άλλα του κουκουφκιάου, τζ'ιαί άλλα εν του αλουπού που κάμνει πάου πάου.

Άλλαξεν ο Μανωλιός τζ' έβαλεν τα ρούχα του αλλοιώς.

Άμαν έν πάει ο Μωάμεθ εις το βουνό, πάει το βουνό εις τον Μωάμεθ.

Απόν αππέξω του χορού πολλά τραούθκια ξέρει.

Από σιει μούγια, μουγιάζεται. Όποιος έσ'ει μούγιαν, μουγιάζεται.

Από 'θθέλει να πάει στον μύλον, 10 μέρες κοσσινίζει.

Μεγάλον βούκκον φάε, μεγάλον λόον μεν πεις.

Ο γάρος ο οκνιάρης έν τζ'αι βαρυγομαρκάρης.

Ο αλουπός στον ύπνο του εθώρεν πετεινάρκα.

Ο κάττος τζ'ι αν εγέρασεν τα νύσ'ια πουσ'εν έσ'ει.

Ρίβκε αβκά πας τον τοίχον.

Σύλλον πλύννεις, σύλλον λούσεις, πάλε σσυλιές μυρίζει.

Το λαμπρόν τζ'ει που πέφτει κρούζει.

Ετζ'ύλησεν ο τέντζερης, τζ' ήβρεν το καππάτζιν.

Επήεν για μαλλίν τζ' έβκηκεν κουρεμμένος.

Πηγή: Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Βήματα έρευνας:

1. Διαβάστε το κείμενο/παροιμίες στην κυπριακή διάλεκτο. Ποιες λέξεις σας θυμίζουν αρχαία ελληνικά ή λέξεις που χρησιμοποιούμε σήμερα;
2. Εντοπίστε ιδιωτισμούς που κάνουν τη διάλεκτο ξεχωριστή και προσπαθήστε να βρείτε την αντίστοιχη σημασία τους στην κοινή νεοελληνική.
3. Συζητήστε: Με ποιον τρόπο οι διάλεκτοι αποδεικνύουν ότι η ελληνική γλώσσα είναι ένας ζωντανός οργανισμός που εξελίσσεται αλλά διατηρεί τις ρίζες του;

Τρίτη - Παρασκευή:

Κάθε γλωσσικό εργαστήριο καταγράφει τα στοιχεία της έρευνάς του στο φύλλο καταγραφής.

ΦΥΛΛΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ομάδα:

Το κείμενο που μελετήσαμε:

(π.χ. Ομήρου Οδύσσεια
ή Ποίημα Α. Βλάχου κ.λπ.)

Λέξεις - Τεκμήρια:

Καταγράψτε τις λέξεις που
αναγνωρίσατε ή σας έκαναν
εντύπωση για τη διατήρησή
τους στον χρόνο.

Τα συμπεράσματά μας:

Πώς το κείμενο αυτό
αποδεικνύει ότι η γλώσσα
μας ταξιδεύει αιώνες χωρίς
διακοπή;

2η Εβδομάδα: Συγκριτική ανάλυση και εμβάθυνση

Δευτέρα - Τρίτη: Αναζητώντας τα «αμετακίνητα» στοιχεία

(Οι ομάδες-εργαστήρια ολοκληρώνουν το φύλλο καταγραφής και προχωρούν στη σύγκριση.)

Αναζητήστε μέσα στα κείμενά σας:

- **Ρίζες:** Λέξεις που παραμένουν ίδιες ή σχεδόν ίδιες από τον Όμηρο μέχρι σήμερα (π.χ. θάλασσα).
- **Μεταμορφώσεις:** Πώς μια λέξη άλλαξε μορφή αλλά κράτησε την έννοιά της;
- **Ηχοχρώματα:** Πώς η μουσικότητα της Κυπριακής διαλέκτου σχετίζεται με τον ρυθμό του ομηρικού κειμένου;

Τετάρτη - Πέμπτη: Η Δημιουργία της «γλωσσικής διαδρομής»

(Κάθε ομάδα ετοιμάζει ένα σύντομο ψηφιακό ή έντυπο χρονολόγιο).

- Τοποθετήστε το κείμενό σας στον χρόνο.
- Σημειώστε 3 λέξεις-κλειδιά που αποδεικνύουν ότι η γλώσσα «ταξιδεύει».
- Προετοιμάστε μια σύντομη ανάγνωση του κειμένου σας, προσέχοντας την προφορά και το ύφος.

Παρασκευή: Το πρώτο «στρογγυλό τραπέζι συζήτησης»

(Ανταλλαγή ευρημάτων μεταξύ των τριών εργαστηρίων).

Ερευνητικό ερώτημα: Αν ο Οδυσσέας συναντούσε τον ποιητή Άγγελο Βλάχο ή έναν Κύπριο λαϊκό τεχνίτη, ποιες 5 λέξεις θα χρησιμοποιούσαν για να συνεννοηθούν;

3η Εβδομάδα: Η Γλώσσα ως «ζωντανός οργανισμός»

Ξεκινάμε από τα λόγια των ποιητών που διαβάσαμε. Ο Γ. Σεφέρης είπε: «Από την εποχή που μίλησε ο Όμηρος ως σήμερα, μιλούμε, ανασαίνουμε και τραγουδούμε την ίδια γλώσσα». Ο Ο. Ελύτης συμπλήρωσε: «Μονάχα μια γλώσσα, η Ελληνική... που ταξιδεύει αιώνες χωρίς διακοπή και χωρίς αλλοιώσεις».

Σύνθεση των ευρημάτων των 3 γλωσσικών εργαστηρίων

1. **Διασταύρωση:** Τοποθετήστε το Φύλλο Καταγραφής της ομάδας σας δίπλα σε αυτό των άλλων δύο ομάδων.
2. **Το κοινό λεξικό:** Καταγράψτε 10 λέξεις που εμφανίζονται και στα τρία κείμενα (έστω και με ελαφρές παραλλαγές).
3. **Η εξέλιξη του ήχου:** Ακούστε τα ηχητικά αποσπάσματα που ετοιμάσατε. Παρατηρήστε πώς η προφορά αλλάζει, αλλά η μουσικότητα παραμένει ελληνική.

Η «Αφίσα της ελληνικής γλώσσας στο πέρασμα των αιώνων»

Σχεδιάστε ένα κοινό ψηφιακό κολάζ.

- **Φόντο εικόνας:** π.χ. ένας χάρτης της Μεσογείου.
- **Περιεχόμενο:** Συνδέστε με γραμμές τα κείμενα των τριών ομάδων.
- **Λεζάντα:** Δημιουργήστε μια λεζάντα 10 λέξεων που να συνοψίζει αν τελικά η γλώσσα είναι «ζωντανός οργανισμός» ή όχι.

4η Εβδομάδα: Παρουσίαση και συμπεράσματα

Δευτέρα: Η Μεγάλη Ημέρα! Η τάξη μας γίνεται ένας ζωντανός χάρτης της ελληνικής γλώσσας.

- **Εκθέματα:** Στήνονται οι αφίσες, τα χρονοδιαγράμματα και το «Συγκεντρωτικό βιβλίο» που δημιουργήσατε.
- **Δράση:** Τα 3 γλωσσικά εργαστήρια παρουσιάζουν τα ευρήματά τους στους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς των άλλων τάξεων του σχολείου. Μπορούν να καλέσουν και τους γονείς τους για να γίνει η γιορτή μεγαλύτερη.
- **Συζήτηση:** Ανοίγουμε διάλογο με το κοινό: «Ποιες λέξεις του Ομήρου ακούσατε σήμερα στην ομιλία μας;»

Τρίτη - Τετάρτη - Πέμπτη: Συμπεράσματα

Μετά τον ενθουσιασμό της παρουσίασης, επιστρέφουμε στην ομάδα για μια ήρεμη αποτίμηση:

- **Η μεγαλύτερη έκπληξη:** Ποιο στοιχείο από τα κείμενα που μελετήσαμε (Οδύσσεια, Βλάχος, Κυπριακά) δεν φανταζόμουν ότι επιβιώνει μέχρι σήμερα;
- **Η συνεργασία:** Πώς η δουλειά της δικής μου ομάδας κούμπωσε με τις υπόλοιπες για να βγει το τελικό αποτέλεσμα;
- **Το κεντρικό ερώτημα:** Τελικά, η γλώσσα μας ταξιδεύει «χωρίς διακοπή» όπως είπε ο Ελύτης;

Παρασκευή: Κλείσιμο της συνθετικής εργασίας

Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει ανατροφοδότηση για τη συνολική προσπάθεια.

Τελικό συμπέρασμα: (Ενδεικτικό παράδειγμα τελικού συμπεράσματος: Η ελληνική γλώσσα δεν είναι ένα απολίθωμα στο μουσείο, αλλά ένα ποτάμι που αλλάζει κοίτη, παραμένοντας το ίδιο νερό.)

Για να θυμόμαστε τη συνθετική αυτή εργασία και τη συνεργασία μας, μπορούμε να απονείμουμε βεβαιώσεις συμμετοχής. Δείγμα τέτοιας βεβαίωσης είναι διαθέσιμο στο ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο.

Τι έμαθα τελικά;

1 το έμαθα άριστα

2 το έμαθα αρκετά

3 άρχισα να μαθαίνω

4 δεν το έμαθα καθόλου

Επίλεξε το χρώμα και τον αριθμό που αντιπροσωπεύει την αξιολόγησή σου στα βασικά θέματα της ενότητας.

1	2	3	4
---	---	---	---

Έμαθα για το πέρασμα από το δημοτικό στο γυμνάσιο.

Κατάλαβα ότι στη ζωή μου θα υπάρχουν σημαντικές αλλαγές.

Έμαθα ότι η προετοιμασία με βοηθά να αντιμετωπίζω τις αλλαγές με θετικά συναιθήματα.

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

(Αναστοχασμός σημαίνει να σκεφτόμαστε ξανά κάτι που κάναμε ή μάθαμε, για να καταλάβουμε πώς να το κάνουμε καλύτερα την επόμενη φορά.)

Τι μου άρεσε περισσότερο από την ενότητα αυτή;

.....

Τι με δυσκόλεψε περισσότερο;

.....

Η ενότητα αυτή ήταν χρήσιμη για μένα, για να με προετοιμάσει για το πέρασμά μου από το δημοτικό στο γυμνάσιο;

.....

.....

Γυρίστε στην εισαγωγική σελίδα της διδακτικής ενότητας και θυμηθείτε τις υποθέσεις που κάνατε για το περιεχόμενο της ενότητας. Συζητήστε στην ολομέλεια αν έχουν επιβεβαιωθεί οι υποθέσεις σας ή όχι.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

αλφάβητο

αρχαία ελληνικά

διάλεκτος

διαδίκτυο

εξελίξεις

ελληνιστική κοινή

ελληνική γλώσσα

ετυμολογία

ευαγγέλια

ηλιάδα

ιστορική γραφή/Κειμήλια

κλασική εποχή

κοινή νέα ελληνική

κωδικοποίηση

λατινικό αλφάβητο

λογοτεχνία

μυκηναϊκή γραφή

νεοελληνικά

ομηρική γλώσσα

Οδύσσεια

ορθογραφία

Παπαδιαμάντης

πολυγλωσσία

προσαρμογή

σημασιολογία

συμβολισμός

σύγχρονη ελληνική

γλώσσα

ταυτότητα

τεχνολογία

Από την ιστορική μνήμη στο σύγχρονο κοινωνικό γίγνεσθαι*

(*διαδικασία δημιουργίας
και εξέλιξης)

Στις σελίδες που ακολουθούν περιέχεται ενδεικτικό υλικό για τις μεγάλες και σημαντικές επετείους οι οποίες:

A. Σηματοδοτούν την ιστορική μας μνήμη.

B. Διασυνδέουν τις θρησκευτικές παραδόσεις και τα έθιμα του τόπου μας με το σήμερα.

Γ. Ενισχύουν την αποδοχή και τον σεβασμό στη διαφορετικότητα ως προς τις παραδόσεις, και τα ζητήματα κουλτούρας.

Δ. Αναπτύσσουν την κοινωνική ενσυναίσθηση, και τη συμμετοχή στο παγκόσμιο κοινωνικό γίγνεσθαι με τις ημέρες που είναι αφιερωμένες σε μεγάλες ιδέες.

Λίγα λόγια για την έναρξη του πολέμου...

Στις 20 Οκτωβρίου του 1940 ο Έλληνας Πρέσβης στη Ρώμη ενημερώνει με επείγον μήνυμά του την ελληνική κυβέρνηση ότι ο Μουσολίνι έχει ήδη αποφασίσει την κήρυξη του πολέμου εναντίον της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, τον πληροφορεί για τις λεπτομέρειες της στρατιωτικής σύσκεψης που είχε πραγματοποιηθεί στις 15 Οκτωβρίου στο Παλάτσο Βενέτσια.

Στη σύσκεψη ο Μουσολίνι είχε αναγγείλει την απόφασή του, που είχε λάβει χωρίς να το γνωρίζει ο Χίτλερ, για εισβολή στο ελληνικό έδαφος από την Αλβανία.

Στην ίδια σύσκεψη αποφασίζονται οι λεπτομέρειες για την επίθεση εναντίον της Ελλάδας με τον Μουσολίνι να καταλήγει: "Ανακεφαλαίωσις. Επίθεσις εις Ήπειρον, Πίεσις προς Θεσσαλονίκην και εις δεύτερον χρόνον προέλασις προς Αθήνας.

Η βιασύνη του Ιταλού δικτάτορα οφειλόταν στο γεγονός ότι ο Χίτλερ είχε ήδη εισβάλει στη Ρουμανία λίγες ημέρες νωρίτερα. Αυτό έκανε τον Ντούτσε, που ήθελε να ισχυροποιήσει τα συμφέροντα της Ιταλίας στα Βαλκάνια, να φοβάται ότι θα μείνει έξω από τις εξελίξεις στη βαλκανική χερσόνησο. Συγχρόνως ήθελε και αυτός μια μεγάλη νίκη. Να κατακτήσει μια χώρα και να οργανώσει ένα ρωμαϊκό θρίαμβο στην πρωτεύουσά της. Η Ελλάδα του φάνταζε ιδανική περίπτωση.

Γυναίκες Ηπειρώτισσες

Γυναίκες Ηπειρώτισσες
μέσα στα χιόνια πάνε
κι οβίδες κουβαλάνε.
Θεέ μου τι τις πότισες
και δεν αγκομαχάνε.
Γυναίκες Ηπειρώτισσες
ξαφνιάσματα της φύσης
εχθρέ γιατί δεν ρώτησες
ποιον πας να κατακτήσεις.

Γιαννιώτισσες, Σουλιώτισσες
ξαφνιάσματα της φύσης
εχθρέ γιατί δεν ρώτησες
ποιον πας να κατακτήσεις.
Γυναίκες από τα σύνορα
κόρες, γριές, κεράδες
φωτιά μες τους βοριάδες
Εσείς θα είστε σίγουρα
της λευτεριάς μανάδες.

Πηγή: Πυθαγόρας,
«Γυναίκες Ηπειρώτισσες».

Ελληνάκια

Το Μάρτη περικόλεσα και το μικρό Νοέμβρη
τον Αύγουστο το φεγγερό, κακό να μην μας εύρει.
Γιατ' είμαστε μικρά παιδιά, είμαστε δυο Ελληνάκια
μεσ' στα γαλάζια πέλαγα και στ' άσπρα συννεφάκια.
Γιατ' είμαστε μικρά παιδιά κι η αγάπη μας μεγάλη
που αν τη χωρέσουμε απ' τη μια, περσεύει από την άλλη.
Ποιος έχει λόγια να την πει τέτοια αγάπη
ποιος ξέρει μάγια να την κάνει βουητό
μεσ' στους αιώνες να χτυπάει σαν άγριο κύμα
και να μην έχει, να μην έχει τελειωμό.

Πηγή: Οδυσσέας Ελύτης,
«Ελληνάκια», Τα Ρω του Έρωτα.

«Μικρός τύμβος (Πολυτεχνείο)»

Δίχως τουφέκι και σπαθί, με τον ήλιο στο μέτωπο, υπήρξατε ήρωες και ποιητές μαζί. Είστε το Ποίημα.

Απλώνοντας το χέρι μου δεν φτάνει ως εκεί που ωραία λουλούδια τις μορφές σας
Λιτανεύει ο αέρας της αρετής. Ω παιδιά μου, μπροστά σ' αυτό το ποίημα μετράει μόνο η σιωπή.

Νικηφόρος Βρεττάκος,
«Μικρός τύμβος (Πολυτεχνείο)».

«Ένας Ζεστός Νοέμβρης»

...και ξαφνικά
πιάσαν οι ζέστες το Νοέβρη
καλοκαιριά
στην καρδιά του χειμώνα.
Ήταν οι ανάσες των παιδιών,
κοντά - κοντά,
σαν να 'ταν μια αναπνοή
κι οι ανάσες στα παράθυρα
κοντά - κοντά,
σα να 'τανε ένα μπαλκόνι η Αθήνα,
κι οι φωτιές που καίγανε στους δρόμους τα σκουπίδια,
κοντά - κοντά,
σα να 'ταν πυρκαγιά,
κι ήταν οι σφαίρες
κι ήταν το αίμα.
Και ξαφνικά
πιάσαν οι ζέστες το Νοέβρη
κατακαλόκαιρο
στη μέση του χειμώνα.

Δημήτρης Ραβάνης,
«Ένας Ζεστός Νοέμβρης».

Το σώμα και το αίμα - Ακόμα μια δοκιμή για ένα ποίημα του Πολυτεχνείου -

Ο ένας γράφει συνθήματα στους τοίχους ο άλλος
φωνάζει συνθήματα πάνω απ' τους δρόμους ο τρίτος
φοράει το παράθυρο τραγουδάει ανοιχτός Ρωμιοσύνη Ρωμιοσύνη
τους τραυματίες τους κουβάλησαν στη βιβλιοθήκη
η μια παλάμη αμπελόφυλλου στο χτυπημένο γόνατο
αγάλματα λυπημένα μες στους καπνούς -πού τον ξεχάσατε τον έρωτα
σπουδαστές οικοδόμοι κατάρες πλακάτ ζητωκραυγές σημαίες
έρωτας είναι τ' όνειρο έρωτας είναι ο κόσμος
χαμηλωμένο κούτελο του ταύρου έρχονται κι άλλοι κι άλλοι
μικρά μεγάλα σκολιάροπαιδα με μια φούχτα στραγάλια με τσάντες
δου κόκκινα πουλιά σταυρωτά ζωγραφισμένα στα τετράδιά τους
οι νεόνυμφοι βγήκαν απ' το φωτογραφείο δένουν τις άσπρες ταινίες στο κιγκλίδωμα
τυφλοί λαχειοπώλες μια όρθια κιθάρα λαμπιόνια φαρμακείων
νυχτώνει η πολιτεία ηλεκτρικοί αριθμοί κλεισμένα θέατρα
κλεισμένα τα μικρά τεφτέρια τα υπόγεια ποιήματα τα τρύπια λουλούδια
η μυστική γεωγραφία ανεβαίνει βουβή πάνω απ' τη νύχτα απ' το απόρθητο βάθος
απόψε είναι ο καιρός για όλα λέει
απόψε είναι η συνέχεια όλων λέει
αύριο για όλο τον άνθρωπο για όλο το μέλλον
έτσι είπε πάνω στη στέγη
κράταγε ένα μεγάλο αόρατο τιμόνι κι έστριβε την πολιτεία
κάτω απ την άσφαλο ακουγόταν ο θόρυβος του κόσμου
ένα μαύρο σκυλί ένα καλάθι ένας μικρός καθρέφτης
δου τεράστια παπούτσια του πικρού γελωτοποιού και το σπασμένο ποτήρι
κι η μурωδιά απ' τη φουφού του καστανά μεγάλη σαν καράβι

Γιάννης Ρίτσος, «Το σώμα και το αίμα - Ακόμα μια δοκιμή για ένα ποίημα του Πολυτεχνείου».

Χριστούγεννα

Στην Ελλάδα σε πόλεις και χωριά, τα Χριστούγεννα γιορτάζονται μέσα σε θερμή οικογενειακή ατμόσφαιρα. Οι νοικοκυρές ετοιμάζουν γλυκά (μελομακάρονα και κουραμπιέδες) και ψωμί (Χριστόψωμο) ζυμωμένο με ειδικό τρόπο σε κάθε περιοχή της πατρίδας μας και στολισμένο με καλλιτεχνική διάθεση.

Χριστόψωμο λέγεται γενικά το ψωμί (καρβέλι) ή κουλούρα που οι Ελληνίδες νοικοκυρές έχουν παρασκευάσει 2-3 ημέρες προ των Χριστουγέννων ειδικά για τη μεγάλη αυτή θρησκευτική γιορτή. Η μόνη διαφορά με τα άλλα συνήθη ψωμιά είναι ο πλούσιος του στολισμός με διάφορα κεντήματα (κεντίδια) ή «πλουμίδια» όπως ονομάζονται.

.....
Η εκκλησιαστική ακολουθία των Χριστουγέννων ψάλλεται στις εκκλησίες νωρίς το πρωί, κατά το ξημέρωμα. Είναι πανηγυρική και γεμάτη λαμπρούς ύμνους των μεγάλων υμνογράφων της εκκλησίας, όπως του Ιωάννου Δαμασκηνού και του Ρωμανού του Μελωδού.

Τα Χριστούγεννα και τα έθιμά τους

Στην ελληνική παράδοση, τα Χριστούγεννα συνδέονται με τον ήλιο και το φως και το χειμερινό ηλιοστάσιο. Η γιορτή της Γέννησης του Χριστού καθιερώθηκε στις 25 Δεκεμβρίου για να αντικαταστήσει παλιότερες εορτές του ήλιου, όπως τη λατρεία του θεού Μίθρα και τα ρωμαϊκά Σατουρνάλια. Στην υμνογραφία των Χριστουγέννων ο Χριστός παρομοιάζεται με ήλιο: «Ανέτειλας, Χριστέ, εκ Παρθένου, νοητέ Ήλιε της Δικαιοσύνης». Στα χρόνια του Βυζαντίου, τα Χριστούγεννα καθιερώθηκαν ως ξεχωριστή γιορτή το 378 μ.Χ. Ο κύκλος των εθίμων ξεκινά την παραμονή των Χριστουγέννων και ολοκληρώνεται την ημέρα των Φώτων ή Θεοφάνεια. Πρωταγωνιστές είναι τα παιδιά που λένε τα κάλαντα, τα οποία εξιστορούν τη Γέννηση και ζητούν φιλοδώρημα. Σε ορισμένα μέρη, τα κάλαντα μιλούν για τη Γέννηση σαν να περιγράφουν τη γέννηση ενός παιδιού:

Χριστός γεννάται, χαρά στον κόσμο,
σαράντα μέρες, σαράντα νύχτες
κι η Παναγιά μας κοιλοπονούσε...

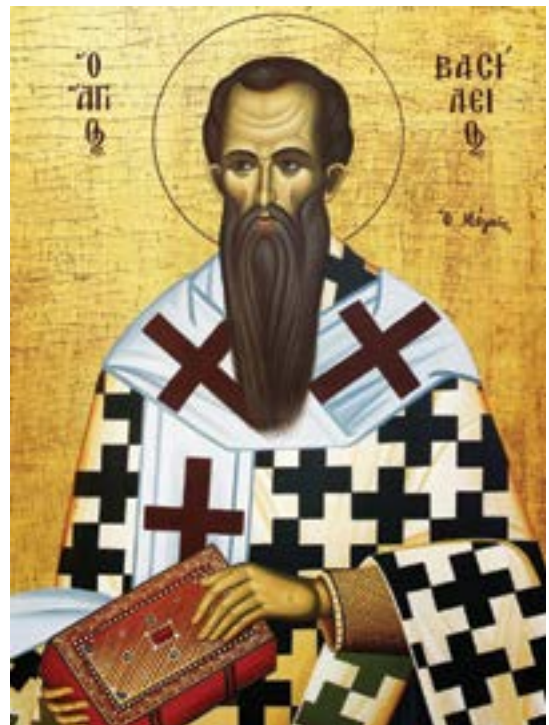
Τα Χριστούγεννα είναι οικογενειακή γιορτή. Στο γιορτινό τραπέζι κυριαρχεί το χριστόψωμο και παραδοσιακά φαγητά όπως σαρμάδες ή κότα με σούπα. Η γαλοπούλα είναι πιο πρόσφατο έθιμο.

*Διασκευή από τη συγγραφική ομάδα,
βασισμένη στην ιστοσελίδα: Ακαδημία Αθηνών, Κέντρο Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας*

Το έθιμο της βασιλόπιτας

Βασιλόπιτα ονομάζεται η πίτα που παρασκευάζεται παραμονή της Πρωτοχρονιάς. Περιέχει ένα χρυσό φλουρί (ή γενικά ένα νόμισμα) που σύμφωνα με την παράδοση θα φέρει καλή τύχη σε αυτόν που θα το βρει και κόβεται και μοιράζεται σε οικογενειακή συγκέντρωση αμέσως με τον ερχομό του νέου έτους, συνήθως μετά από φαγοπότη.

Το έθιμο της βασιλόπιτας συνδέεται με τον Άγιο Βασίλειο. Όταν ο Άγιος Βασίλειος ήταν επίσκοπος Καισάρειας, ο έπαρχος της Καππαδοκίας πήγε να εισπράξει φόρους με άγριες διαθέσεις. Οι κάτοικοι φοβήθηκαν και ζήτησαν την προστασία του επισκόπου τους. Αυτός τους είπε να συγκεντρώσουν ό,τι πολύτιμα αντικείμενα είχαν για να τα προσφέρουν στον έπαρχο. Ο άγιος, όμως, τον έπεισε να φύγει χωρίς να πάρει τίποτα. Επειδή η επιστροφή των αντικειμένων στους κατόχους τους ήταν πρακτικά αδύνατη, με συμβουλή του αγίου ζυμώθηκαν πλακούντια (μικρές πίτες) και μέσα σ' αυτούς τοποθετήθηκε από ένα πολύτιμο αντικείμενο. Έγινε η διανομή και, σαν από θαύμα, έτυχε στον καθένα ό,τι είχε δώσει. Από τότε, λέγει η παράδοση, κάνουμε στη γιορτή του Αγίου Βασιλείου πίτες με νομίσματα.

Ο Άγιος Βασίλης στον δυτικό κόσμο είναι μια σύνθεση μύθων και παραδόσεων ολόκληρης της Ευρώπης.

Ωστόσο, η εικόνα του Santa Claus με την κόκκινη στολή και τη λευκή γενειάδα είναι κατασκευή της Κόκα Κόλα. Τον έφτιαξε έτσι για τη διαφήμιση του δημοφιλούς ποτού το 1931. Η γνωστή φιγούρα με τα κόκκινα ρούχα και τα λευκά γένια είναι μια κατασκευή.

1821 Η γέννηση ενός κράτους-έθνους

«Ο Μοριάς, η Ρούμελη και τα νησιά δεν ήταν οι μοναδικές περιοχές στις οποίες ξέσπασαν επαναστατικές εστίες στη διάρκεια του 1821. Η Μακεδονία, η Θεσσαλία και η Κρήτη συγκλονίστηκαν από τις πρωτοβουλίες φλογισμένων Ελλήνων επαναστατών. Ιδιαίτερα στη Μακεδονία, οι διεργασίες προς την εθνοαπελευθερωτική προσπάθεια εισήλθαν στην τελική τους φάση από το 1818, όταν στρατολογήθηκαν νέα μέλη, όπως ο Ιωάννης Φαρμάκης, ο Γεωργάκης Ολύμπιος, ο Δημήτριος Ίπατρος, ο Γεώργιος Λασσάνης, ο Νικόλαος Κασομούλης, ο Εμμανουήλ Παπάς. Στον τελευταίο μάλιστα έλαχε ο κλήρος να ηγηθεί της επανάστασης στη Χαλκιδική, η οποία άρχισε την άνοιξη του 1821, σχεδόν ταυτόχρονα με τις επαναστατικές ενέργειες στον Μοριά και τη Ρούμελη, αλλά τερματίστηκε άδοξα, ύστερα από μερικές επιτυχίες των Ελλήνων, τον χειμώνα του 1821-1822. Είχε προηγηθεί λίγο νωρίτερα αποστολή Μακεδόνων καπετάνιων, ανάμεσά τους και του Νικόλαου Κασομούλη, στη νότια Ελλάδα προς αναζήτηση βοήθειας η οποία όμως δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Πριν σβήσει ολότελα η επαναστατική φλόγα στη Χαλκιδική, ξεκίνησε, τον Φεβρουάριο του 1822, η εξέγερση στην Κεντρική Μακεδονία. Πρωταγωνιστές αναδείχθηκαν οι σπληρχηγοί του Ολύμπου, των Πιερίων και του Βερμίου καθώς και επιφανείς πρόκριτοι της Νάουσας, της Έδεσσας, της Σιάτιστας και της Καστοριάς.»

Πηγή: Μιχαηλίδης Ι., 1821: Η γέννηση ενός κράτους-έθνους. Ο Αγώνας των Ελλήνων, ΣΚΑΪ-Βιβλίο, Αθήνα 2010, σ. 55-56.

Του πολέμου του '21

Α΄

Κρυφά το λένε τα πουλιά, κρυφά το λέν' τ' αηδόνια,
κρυφά το λέει ο γούμενος από την άγια Λαύρα:
«Παιδιά, για μεταλάβετε, για ξεμολογηθείτε.
δεν είν' ο περσινός καιρός κι ο φετινός χειμώνας.
Μας ήρθε γη άνοιξη πικρή, το καλοκαίρι μαύρο,
γιατί σηκώθη πόλεμος και πολεμάν τους Τούρκους.
Να διώξουμ' όλη την Τουρκιά ή να χαθούμε ούλοι».

Β΄

Ένα μικρό καράβι μαζώνει τα πανιά,
ανοίγει την παντιέρα και πόλεμο ζητά.
Ζητά τον Άγιον Τάφο και την αγια-Σοφιά,
κι ακόμα θα ζητήσει τον πατριάρχη μας,
οπού τον εκρεμάσαν για το ινάτι μας.

Καμπάνες θα χτυπήσουν πάν' στα καμπαναριά,
να σκάσουν οι χοτζάδες απάνου στα τζαμιά.
Κι όσοι Χριστόν πιστεύουν και τον δοξάζουνε,
τον Τούρκο λογαριάζουν να τον μοιράζουνε.

**Νικόλαος Γ. Πολίτης, *Εκλογή από τα τραγούδια
του Ελληνικού λαού, Γράμματα, Αθήνα, 1991, σ. 25***

Μελετώντας τον Μυστικό δείπνο του Λεονάρντο Ντα Βίντσι

Leonardo da Vinci

Ο διασημότερος πίνακας (τοιχογραφία) όλων των εποχών (μαζί με τη Μόνα Λίζα) από τον μεγαλοφυή Λεονάρντο ασφαλώς (διαστάσεις 880X 460 cm). Βρίσκεται ακόμα και σήμερα στην αίθουσα φαγητού (τραπεζαρία) του μοναστηριού **Santa Maria della Grazie** (Παναγία της Χάριτος) του Μιλάνου, απέναντι σχεδόν από τη φημισμένη Σκάλα του συνθέτονας έναν δρόμο όπου ο κόσμος συρρέει να θαυμάσει σπουδαία επιτεύγματα του ανθρώπινου πολιτισμού.

Ο πίνακας έχει μέγεθος 4,60 επί 8,80 μέτρα και απεικονίζει την έκπληξη και τα συναισθήματα στα πρόσωπα των μαθητών του Ιησού, όταν ο τελευταίος τους ανακοινώνει ότι κάποιος από αυτούς πολύ σύντομα θα τον προδώσει. "Αμήν αμήν λέγω υμίν ότι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με" λέει ο **Ιησούς** στο **Κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο, κεφ.ΙΓ.**

Από τη Ζωή εν τάφω, στο Χριστός Ανέστη!

Η Ζωή εν τάφω. Ο επιτάφιος θρήνος του Ιησού. Το ομορφότερο άκουσμα της Μεγάλης Εβδομάδας για τη συγκλονιστικότερη στιγμή του Ιησού, τη στιγμή του Σταυρού και του Θανάτου, τη στιγμή της προσπάθειας για νίκη απέναντι στο θάνατο.

Οι περισσότεροι μελετητές τοποθετούν το ποίημα στον 13ο αιώνα και συγκεκριμένα στα πρώτα χρόνια της δυναστείας των Παλαιολόγων (1258-1453). Παρά τις αμέτρητες μελέτες και αναλύσεις του ποιήματος, εξακολουθούμε να μη γνωρίζουμε τον πραγματικό του ποιητή.

Η ζωή εν τάφω

Η ζωή εν τάφω
κατετέθης, Χριστέ,
και αγγέλων στρατιαί εξεπλήττοντο,
συγκατάβασιν δοξάζουσαι την σήν.

Η ζωή πως θνήσκεις;
πώς και τάφω οικείς;
του θανάτου το βασίλειον λύεις δε
και του Άδου τους νεκρούς εξανιστάς.

Μεγαλύνομέν σε,
Ιησού Βασιλεύ,
και τιμώμεν την ταφήν και τα πάθη σου,
δι' ων έσωσας ημάς εκ της φθοράς.

**«Χριστός ανέστη έκ νεκρών, θανάτω θάνατον πατήσας
καί τοῖς έν τοῖς μνήμασι ζώήν χαρισάμενος».**

(Ο Χριστός αναστήθηκε από τους νεκρούς, αφού πάτησε τον θάνατο με τον θάνατό του και χάρισε ζωή στους νεκρούς που ήταν στα μνήματα).

Πασχαλινά έθιμα

Λεωνίδιο

Με το που ακούγεται το πρώτο «Χριστός Ανέστη» πάνω από 500 πολύχρωμα αερόστατα ελευθερώνονται στον ουρανό και τον κατακλύζουν. Πρόκειται για ένα μοναδικό, φαντασμαγορικό αναστάσιμο έθιμο, που δεν γίνεται να αφήσει κανέναν ασυγκίνητο. Η πρωτεύουσα της Τσακωνίας αποτελεί έναν προορισμό που πρέπει να επισκεφτεί κανείς έστω και μία φορά στη ζωή του τις ημέρες του Πάσχα.

Χίος

Κάθε άνοιξη το νησί «φοράει» τα γιορτινά του και ετοιμάζεται για τη μεγάλη γιορτή του Πάσχα. Ο ρουκετοπόλεμος είναι ένα έθιμο που τηρείται κάθε Πάσχα στο Βροντάδο της Χίου. Οι δύο «αντίπαλες» ενορίες, του Αγίου Μάρκου και της Παναγίας της Ερειθιανής, εκτοξεύουν το βράδυ του Μεγάλου Σαββάτου χιλιάδες αυτοσχέδιες ρουκέτες με στόχο το καμπαναριό της αντίπαλης εκκλησίας.

Ωστόσο, το συγκεκριμένο έθιμο εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για την ασφάλεια ανθρώπων και ζώων, καθώς κάθε χρόνο σημειώνονται ατυχήματα και απώλειες. Από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας ακόμα κρατάει αυτός ο ιδιότυπος «πόλεμος» μεταξύ των ενοριών.

Κέρκυρα

Το Πάσχα στην Κέρκυρα είναι ίσως το διασημότερο Πάσχα της Ελλάδας. Το ξακουστό έθιμο «Μπότηδες» είναι ένας συνδυασμός Ενετικών Παραδόσεων και Ορθόδοξων εθίμων. Με το σήμα της πρώτης Ανάστασης στις 12 το μεσημέρι του Μεγάλου Σαββάτου, οι κάτοικοι της Κέρκυρας πετούν τεράστια κανάτια γεμάτα νερό -τους μπότηδες- από τα μπαλκόνια τους. Οι μπότηδες είναι πηλίνα κανάτια με στενό στόμιο και δυο χερούλια στο πλάι για τη μεταφορά τους. Τα μπαλκόνια είναι στολισμένα και οι κάτοικοι δένουν στους μπότηδες κόκκινες κορδέλες - το κόκκινο είναι το χρώμα της Κέρκυρας. Παράλληλα, οι φιλαρμονικές του νησιού παίζουν χαρούμενα εμβατήρια και δίνουν έναν απίστευτο τόνο σε ολόκληρη την πόλη.

Ενώ τις προηγούμενες μέρες (καθώς και τις πρωινές ώρες του Μεγάλου Σαββάτου), οι φιλαρμονικές γυρίζουν όλη την Παλιά Πόλη παίζοντας πένθιμα εμβατήρια, όπως ο εμβληματικός Αμλέτος.

Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας - 9 Φεβρουαρίου

Ο εθνικός ποιητής της Ελλάδας, **Διονύσιος Σολωμός**, έγραψε τον «Ύμνον εις την Ελευθερίαν» και ξεχωρίζει για την προσφορά του στα ελληνικά γράμματα. Γεννήθηκε στις 8 Απριλίου 1798 στη Ζάκυνθο και έφυγε από τη ζωή, στις **9 Φεβρουαρίου 1857**, αφήνοντας ένα ποιητικό έργο τόσο σημαντικό, το οποίο θεωρείται ως η βάση της νεότερης ελληνικής λογοτεχνίας. Η 9η Φεβρουαρίου, ημέρα μνήμης του εθνικού μας ποιητή καθιερώθηκε το 2017 ως **Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας** και στόχο έχει ο εορτασμός αυτός να αναδείξει τον θεμελιώδη ρόλο που διαδραμάτισε η ελληνική γλώσσα ανά τους αιώνες.

9 Φεβρουαρίου
Παγκόσμια Μέρα Ελληνικής Γλώσσας

Ελένη Γλυκατζή Αρβελέρ

Η Ελένη Γλυκατζή Αρβελέρ, πρύτανης του Πανεπιστημίου Σορβόνης, τονίζει τη σημασία της σύνδεσης με τη μητρική γλώσσα και την ανάγκη για επαφή με τα βιβλία, τόσο μέσα από τα σχολεία όσο και μέσα από την οικογένεια. Προτείνει να δοθεί έμφαση στα σύγχρονα ελληνικά γράμματα και να γίνει μια σταδιακή επιστροφή στις ρίζες, μέχρι και τα αρχαία ελληνικά. Κατά τη γνώμη της, αυτό είναι απαραίτητο για να κατανοήσουν οι νέοι τη γλώσσα σε βάθος. Επιπλέον, υποστηρίζει τη δημιουργία ενός ανθολογίου για τα παιδιά, που θα περιλαμβάνει σημαντικά κείμενα από διάφορες περιόδους της ελληνικής γλώσσας.

Για το Βυζάντιο, η Αρβελέρ εξηγεί τις απόψεις της σχετικά με τη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία, τη Ρωμανία και τους Ρωμιούς. Τονίζει ότι το Βυζάντιο δεν ήταν σκοταδιστικό και υποστηρίζει ότι η ελληνική γλώσσα είναι η μόνη που δεν έπαψε ποτέ να ομιλείται, έχοντας ζωντανή παράδοση. Επίσης, αναφέρει ότι οι Έλληνες συχνά επικεντρώνονται στην αρχαία Ελλάδα, παραμερίζοντας τη μεσαιωνική περίοδο.

Μέρα της Γης - 22 Απριλίου

Η **Ημέρα της Γης** αποτελεί μια ημερομηνία κατά την οποία διοργανώνονται εκδηλώσεις σε ολόκληρο τον κόσμο με στόχο την ευαισθητοποίηση σε περιβαλλοντικά θέματα.

Παγκόσμια Ημέρα Βιβλίου - 23 Απριλίου

Στις 23 Απριλίου 1616 έφυγαν από τη ζωή δύο μεγάλα ονόματα των γραμμάτων: ο Ισπανός συγγραφέας του Δον Κιχώτη Μιγκέλ Ντε Θερβάντες και ο Άγγλος δραματουργός Γουίλιαμ Σαίξπηρ. Με αφορμή το διπλό αυτό γεγονός, η UNESCO έχει καθιερώσει την 23η Απριλίου ως την Παγκόσμια Ημέρα του Βιβλίου.

Πρωτομαγιά

Πρωτομαγιά ονομάζεται η πρώτη μέρα του Μαΐου και αποτελεί ημέρα εορτασμού της άνοιξης για πολλές χώρες του βόρειου ημισφαιρίου. Ο εορτασμός της έχει τις ρίζες του στις παγανιστικές εορτές του παρελθόντος, με πολλά από τα αρχαία έθιμα να επιβιώνουν μέχρι και σήμερα. Στην Ελλάδα εορτάζεται εθιμοτυπικά με τη δημιουργία στεφανιών από λουλούδια. Η σημασία της ημέρας της Πρωτομαγιάς για τους αρχαίους λαούς οφείλεται στο γεγονός πως ημερολογιακά (για το βόρειο ημισφαίριο) η πρώτη ημέρα του Μαΐου βρίσκεται ανάμεσα στην εαρινή ισημερία και το θερινό ηλιοστάσιο, τοποθετείται δηλαδή στην αρχή της άνοιξης.

Εργατική Πρωτομαγιά

Η πρώτη Μαΐου είναι μέρα ορόσημο για τους αγώνες του εργάτη.

Οι αιματοβαμμένες εξεγέρσεις των εργατών του Σικάγο στις αρχές Μάη του 1886 έγιναν ύστερα από επιτυχημένες διεκδικήσεις των εργατών στον Καναδά το 1872.

Δύο χρόνια νωρίτερα, το 1884, πάρθηκε στο συνέδριο της Αμερικανικής Ομοσπονδίας Εργασίας η απόφαση να γίνουν την πρώτη Μαΐου του 1886 απεργιακές κινητοποιήσεις και διαδηλώσεις στο Σικάγο, το μεγαλύτερο τότε βιομηχανικό κέντρο των ΗΠΑ. Αίτημα η μείωση των ωρών εργασίας και σύνθημα «Οχτώ ώρες δουλειά, οχτώ ώρες ανάπαυση, οχτώ ώρες ύπνο».

Στην Ελλάδα τα πρώτα εργατικά κινήματα δημιουργήθηκαν ταυτόχρονα με την ανάπτυξη της καπνοκαλλιέργειας τον 19ο αιώνα. Η πρώτη απεργία στον, τότε υπό οθωμανική διοίκηση, ελλαδικό χώρο ξέσπασε την Πρωτομαγιά του 1888 στην πόλη της Δράμας. Οι καπνεργάτες είχαν ως κύριο αίτημα τις δέκα ώρες εργασίας, καθώς εκείνη την εποχή οι εργάτες απασχολούνταν από δώδεκα έως και δεκατρείς ώρες ημερησίως

Βάσει του ν. 3966/2011, τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

